

Re-minne

Årsskrift for
Ramnes Historielag og
Våle Historielag 2013

Veteranbilen, et kulturminne
Historiens aktører i Re
Kvinneminner: Aslaug Gjelsås, 100
Marie Skinnes, 92
Boligfeltenes historie: Jarberg

Re-minne

Utgitt av Ramnes Historielag og Våle historielag

Leder

Kjære leser!

I 2013-utgaven av Re-minne introduserer vi to nye begreper: *Historiens aktører og veteranbilen som kulturminne*.

Historiens aktører har vi valgt å kalle dem som iscenesetter historiske handlinger, hendelser og tablåer, som etablerer en egen teaterscene, som Øivind Skjeggerød med sitt energihistoriske senter på Bakke Mølle, som Anette Green med sine storvokste hester, triller og vogner, som Boye Langklep som skjærer Osebergskipets stevn i tre, eller som Sven Åge Mørken med sin knallrøde Volvo Viking tømmerbil fra 1956. Det er mange ivrige historiens aktører i Re, og de vitaliserer vår historie og gjør den tilgjengelig for oss alle, ikke minst for barn og unge. Takk!

Veteranbilen som kulturminne: Her kom vi på kjørebane omtrent samtidig med at riksantikvar Jørn Holme i 2013 utropte veteranbilen til et verneverdig kulturminne. Han foreslo spøkefullt å verne veteranbil-entusiastene også! Ingen dårlig idé når vi tenker på alle ressursene som legges ned i vern og aktiv bruk av de rullende kulturminnene. Vi kan igjen nevne Øivind Skjeggerød som startet veteranbilmekking som 13-åring, hans bror Arve, Arild Johansen, Leif B. Olsen og Mads A. Brekke, alle tilhørende veteranbilmiljøet i Re. Her går det i T-Ford, Austin, Volvo og Mercedes, for å nevne noen få. Bli kjent med dem i våre spalter i Re-minne 2013!

Husk også å titte innom
www.vaalehistorielag.net

Bettum i Våle, desember 2013.
Knut Harald Evensen, redaktør

Kolofon

Re-minne er

Årsskrift for
Ramnes Historielag og
Våle historielag.

Re-minne er en fortsettelse av
årsskriftene Ramnesiana og
Våle-minne. Dette er 11. utgave
av Re-minne, og regnet sammen
med Ramnesiana, er dette
utgave nr. 35.

ISSN: 1503 - 772X

Utgiver: Historielagene i Re.

Copyright: Historielagene og de
aktuelle forfatterne/fotografene.

**Ansvarshavende
redaktør og prosjektleder:**

Knut Harald Evensen,
leder av Våle Historielag.

Redaksjonskomité:

Eva Anfinnsen, Åse Burås,
Per Bjerkø, Trygve Gran og
redaktøren.

Rettigheter:

Alle rettigheter til dette skriftet og ethvert materiale i det er forbeholdt utgiver og forfatterne/fotografene.

Omslagsfoto:

Hest og trille på Brår. Anette
Green med sin tinker Patrik.
Foto: Knut Harald Evensen

Design og ombrekning
ved redaktøren

Trykk: Arena Media AS,
Lysaker/Riga, 2013

Kontakt oss:

Ramnes: helga@bjerko.no
Våle: kevns@online.no
www.vaalehistorielag.net

Innhold

Bakke Mølle: Ildsjel og historiens aktør

Øivind Skjeggerød med Et energihistorisk senter	4
Historiens entusiastiske aktører i Re:	
Sven Åge Mørken, Anette Green og Boye Langklep	16
Kvinneminner: Aslaug Gjelsås og Marie Skinnes	26
Forfatterportrett: Gunnar Bull Gundersen	38
Veteranbilen, et kulturminne: Arild Johansen, Arve Skjeggerød, Leif B. Olsen, Mads Brekke	48
En gammel vulkan og en dragehule	62
Bolletur til skoletannlege Berg på Nykirke	68
Boligfeltenes historie: Jarberg	72
Slagene på Re: Sluttrapport	77
Teinefisket i Bjuneelva	82
To jubileer: Vestfold frøavlerlag er 50, Våle og Undrumsdal hesteavlsforening er 100	94
Rammes Historielag: Åpen Dag og Eidsfosbaneturer	104
Våle historielag: Seinsommerfestival og julemarked	114

Sitat Gunnar Bull Gundersen, (1929-1993):

«Når du seiler på stille hav
seil så sakte
at din sjel
når i land før deg
og venter deg der
med nye lengsler»

HISTORIENS AKTØRER I RE ØIVIND SKJEGGERØD OG BAKKE MØLLE ENERGIHISTORISK SENTER

Tekst og bilder:
Knut Harald
Evensen

Det er mange proflerte aktører på feltet historie i Re. Mange gjør en fabelaktig innsats ved innsamling, kartlegging, registrering, organisering, dugnad, utstilling, demonstrasjon, dokumentasjon.

Det ville blitt en laaaaang liste. I akkurat denne artikkelen skal vi konsentrere oss om ett navn og ett sted: Den allestedsnærværende Øivind Skjeggerød og Bakke Mølle som energihistorisk senter!

Spør man noen om et eller annet tema i Re lokalhistorie – hvem kan noe om det? Da er svaret ofte: «Har’u snakkæ med Øivind?» Enten det er snakk om veteranbiler, smier, møller, teknikker, metoder, energi: «Har’u snakkæ med Øivind?» Mener du Øivind Skjeggerød? Ja, så klart!

Fra gresk mytologi kjenner vi Orakelet i Delfi. Hos orakelet fikk man svar, men de var ikke like klare alltid. Hos Øivind i smia eller på mølla eller i T-Forden får man klare svar – og en kopp kaffi me noggo attåt. Nesten uansett hvor travelt det er på Bakke Mølle, har Øivind fra Hjerpetjønn og Fon tid til å slå av en liten prat – før han snekrer eller maler vi-

dere, før han reiser et fundament for et skovlehjul eller ei sag, før han avtaler et møte med Riksantikvaren eller lederne for Den naturlige skolesekken ved Re ungdomsskole. Jeg har aldri sett han har notert noe ned – så det meste ligger vel lagret mellom ørene. Mye tyder på god lagringskapasitet der!

Sherpa’er og dugnadist’er

Kjører man mellom Revetal og Svinevoll, ser man Bakke Mølle ned mot Storelva. Og kjører man der ofte, ser man den ene veggen etter den andre med nytt panel, ny maling og nyrestaurerte vinduer og dører. Alt delikat og skikkelig utført – mye av

Øivind alene, men også en god del av dedikerte dugnad’ister. Ikke sjelden ser man Øivind omgitt av karer, for det er stort sett karer, i arbeidstøy og gjerne med caps. Enten står de med hammer og spiker i stillaset, stiller med store lastebiler og traktorer når en sag skal gjenreises sør for mølla, eller som lokale sherpa’er som løfter og lemper historiske gjenstander rundt i den tre etasjers bygningen. Det utfoldes en voldsom energi for å ta vare på ideene og historien om energien. Øivind har skåret til treverket til et skovlehjul som ble gravd fram med spade fra en nedlagt demning på Wold-Hansen-gården der saga og turbinen opprinnelig sto, i Hjelmtvedtbekken

Lyse ideer: Ildsjelen og energifantasten Øivind Skjeggerød er allestedsnærværende; på Åpen Gård Brår, Seinsommerfestivalen på Våle prestegård, ved stedsutviklingen av Eidsfoss, og ikke minst, ved utviklingen av sitt eget Energhistorisk Senter på Bakke Mølle.

som kommer fra Ryksåsen-området. Andre har vært med på å hente turbinen som er hentet på Bjørkelangen i Østfold. Atter andre har stått i silregnet ved Skotvedtveien da de demonterte og fraktet bort den gamle Skotvedt-saga, eller de sto på taket og slo fast de siste takplatene da saga var på plass like sør for Bakke Mølle.

Et energihistorisk senter er under utvikling i Re kommune!

Energi overalt

Storelva stanses i en dam ved Bakke Mølle. Vann

i store mengder demmes opp – lagringsenergi! Tyngdekraften trekker og drar, men får bare overløpsvannet som renner i en sidefoss forbi dammen. Resten ligger og venter på å bruke sin vekt, sine krefter og sin energi. Vinden blåser oppover langsmed Storelva og flatjordene langsmed Bispeveien. Energi! Solstrålene steker brune nakker og furete kinn. Energi! Veden ligger tørt og lagret og venter på å bli antent av en fyrstikk eller en gasslighter – på en pute av tørt Tønsbergs Blad under en bryggepan-

ne eller i en ovn. Energi! Alt handler om energi – aktuell energi her og nå, og den historiske bruken av energi. Det handler om å magasinere energi, kanalisere og overføre energi, utnytte og gjenvinne energi! Bakke Mølle – et energihistorisk senter handler og skal handle om nettopp dette.

Fra parafin til Osram

Historien til Bakke Mølle og andre små eller store møller, kverner og sagbruk langs våre små og store vassdrag, handler

om å demme opp vann, magasinere kraft og utløse energi ved tapping. Vannet strømmer og støter mot vannhjul, skovlehjul og turbiner som omdanner den latente energien til trekraft; den drar kvernsteiner rundt, trekker oppgangssager opp og ned eller sirkelsager rundt og rundt. Turbinene produserer elektrisitet som kan gi varme, som kan gi kraft til

motorer og maskiner, som kan lyse opp inne i den minste musekrok i en mølle. Det blafrende skjæret fra olje- og parafinlamper og fjøsløkter avløses historisk av de jevne lysstrålene fra blanke eller melkehvite lyspærer. Utviklingen har gått lynkjapt gjennom det siste hundreåret fra parafin til Osram.

Gunnerødbekken og Storelva

– Jeg har bestandig vært fascinert av vannet og vannets energi, forteller Øivind Skjeggerød, 64 år, en av sju søsken fra Smedbo i Hjerpetjønn.
– Fascinert av naturens gaver som vi ikke må betale for. Jeg vokste opp ved Hjerpetjønn i Ramnes, og da vi gikk i 3. klasse,

en vannstråle med temmelig høyt trykk inn mot skjeskavlene, og koblet en liten sykkeldynamo til Reodor-oppfinnelsen. Joda, den ga strøm – nok til ei lita sykkelløkt, men ikke nok til å lyse opp fars smie i Hjerpetjønn.

Øivinds visjon

Han har en visjon, Øivind, om Bakke Mølle om noen få år: Lørdag formiddag stiller et nysmidd ektepar til fotografering på det lille berget ved fossen, eller i en pram. De speiler sin lykke i Storelvas vannflate, innrammet av furuer på en liten fjellkam ved fossen. Kanskje skal selskapet deres finne sted på Bakke Mølle, hvis det ikke allerede er booket til et 60-årsjubileum, da. Eller et firma har lagt avslutningsfesten før sommeren til Bakke Mølle

akkurat denne helgen...

En familiesøndag på Bakke Mølle ser han for seg slik: Ungene leker og lager sin egen vannmølle. Far fisker litt, eller ror en tur på Storelva. Mor slapper av med nystekt svele og rykende ferskvarm kaffe. Hele dagen kan de finne på noe her; plukke noen blomster, bade, spise og kose seg, ro eller padle – og de kan selvsagt ta runden gjennom det energihistoriske senteret Bakke Mølle. Her finner de alt mulig som har med energi å gjøre, alt som rører på seg og bruker eller gir energi. Smått og stort! Store originaler og små modeller.

Et godt dimensjonert og biokjemisk toalettanlegg er på plass – med egen stellebenk for småbarn.

Mandagen etter kommer 8. klasse fra ungdomsskolen på Revetal, som del av

tenker jeg, laget en kompis og jeg et lite vannhjul i Gunnerødbekken. Vi stakk hjem og knabbet det vi trengte av materialer, blant annet 16 spiseskjeer som ble omskapt til en Pelton-turbin. Så fikk vi styrt

Bakke mølle speiler seg i Storelva (over). En 8.-klasse fra Re ungdomsskole på besøk, sol del av Den naturlige skolesekken: Awesome!!!

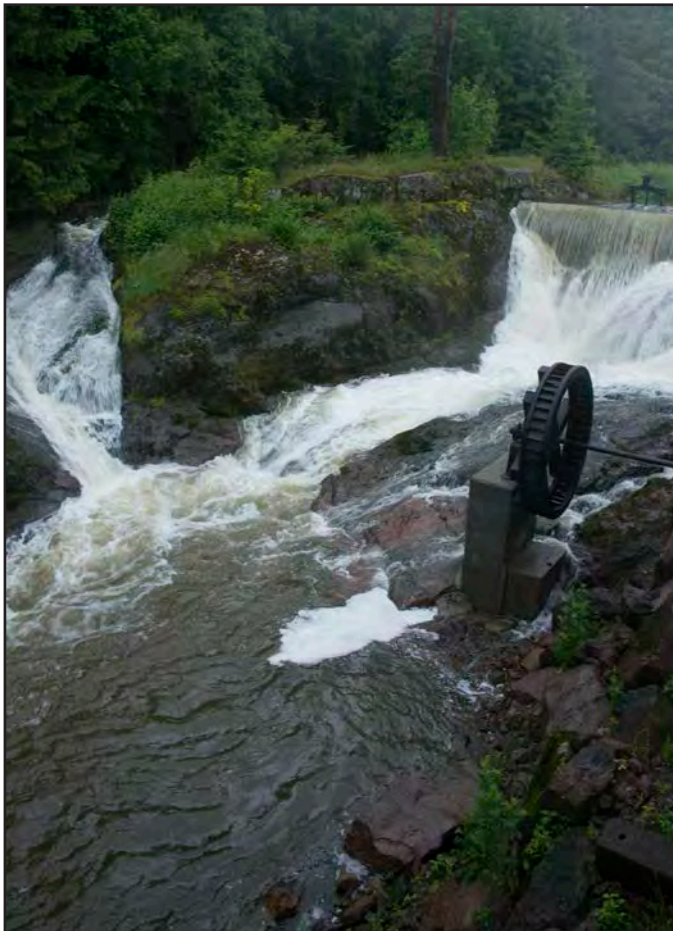
Den naturlige skolesekken. De ror eller padler på Storelva og studerer Aulivassdraget som helhet, følger spor etter beveren som har felt enda en osp i natt, tar vannprøver, starter en stasjonærmotor som gir kraft til en liten mølle, maler korn, studerer dam, maskiner og turbiner. Ett lite eksempel på alle maskinskattene her: En turbin er oppkalt etter sin

franske oppfinner, Benoit Fourneyron, som patenterte sin oppfinnelse i 1834 – og dette eksemplaret er trolig produsert i Tyskland på 1840-tallet. Den var blant annet i funksjon ved det gamle saganlegget hos Wold Hansen i Våle. Der fant Øivind den, og fikk gravd og trukket den fram fra historiens glemsel – med en spade og vinsj. Deretter ble metallet

rensket for rust, og treverket erstattet med nytt i Øivinds eget verksted, og reimhjulet ble rekonstruert i treverkstedet til Jan Arne Hvidsten i Fon.

Det var Kongsberg Vaabenfabrik som importerte den aller første vannturbinen til Norge, og den var av samme type som på Bakke Mølle, Benoit Fourneyron. Den drev en stor metalldreiebenk gjennom 50 år. Det startet i 1844 og endte i 1893.

De spesielt interesserte diskuterer med tung minekraften fra gamle elmotorer, taljer, utveksling og overføring av energi, koblingene på den gamle telefonsentralen eller hvor høyt lufttrykket kan bli i det gamle trø-orgelet... Best å holde en armlengdes avstand så ikke harddisken mellom ørene blir overbelastet. Eller man kan rusle en tur ned til amfiet på sørsiden av saga, og lytte til intimkonserten med Ramnes og Våle Orkesterforening i samarbeid med VåRa-koret & Co. Sånn omtrent er det Øivind ser fremtiden for seg, og kjenner jeg ham rett, tar det ikke så fryktelig lang tid før visjonen har skiftet til realitet. Mye er allerede i drift i 2013, og med en gang han er ferdig med ett

Et fransk-oppfunnet og tysk-produsert skovlehjul har Øivind hentet fram fra glemselen med spade og vinsj.

prosjekt, står «ørten andre ideer i kø under luggen»!

Han brenner!

En bror av Øivind stikker innom og hilser på. Jeg ber ham karakterisere bror Øivind, og det gjør han med to ord: «Han brenner!»

Ja, han ulmer ikke, han brenner – og han tenker partnere og samarbeid. Han tror ikke at de andre historie- og kulturaktørene i Re kommer i splid eller negativ konkurranse med hverandre: – Vi kommer til å lære av hverandre, samarbeide og trekke på hverandres kompetanse og kapasitet. Tenk bare på idrettslaget: Ivrig hadde fotballsletta si rett oppå her på den tiden da Kåre Holt var ung. Mange stakk ned og lauga seg i Storelva etterpå, «kjølæ sæ i dammen»! Det var et stupebrett her i gamle dager... det skal jeg gjenreise når jeg ikke «har no' aent å gjørræ!» Og dessuten vil han ha gjenreist 1938-versjonen av den vesle Bakke plattform fra Eidsfosbanens tid, like oppved Bispeveien.

Dampmaskin fra 1907

Damanlegget og demningen er under restaurering. Det samme med turwbin-

inntaket. – Jeg kjenner en som kan noe om sånt, sier Øivind. Uten tvil – han kjenner alltid noen som kan noe om sånt eller har noe som kan brukes. I 2003 ble dampmaskinen kjøpt. Den var avertert i det svenske magasinet Klassisk Motor, og Margrethe og Øivind dro til Kalmar noen mil sør for Stockholm for å forhandle pris og betingelser. – Det meste var gjort, da kona syns den var fiin! ler han. Det dreier seg om en tosylindret dampmaskin merket Atlas Stockholm fra 1907, i Kalmar. Det var en svensk interessant inne i bildet, men de ga opp da de så hvordan maskinen sto inne i bygningen. «Omöjligt!» Men Øivind & Co ser ikke problemer, bare utfordringer. De sier aldri at «Det här går inte...» De sier bare: «Hm, interessant: Hvordan gjør vi det?» Og når svaret er på plass, så gjør de det! På vegne av Fon bygdekultur i første omgang. Maskinen var 96 år, og det gjaldt å få den ut av Sverige i god tid før 100-årsdagen. I febru-

Joda, ildsjeler har det med å brenne. Godt da å kunne vaske seg i Storelvas rennende vann. Det skal bli stupetårn også, ved dammen

ar 2004 dro Sven Olav Bråthen, Hans Hverven og Øivind for å demontere maskinen. En sjåfør ved Haslestad Bruk, Tom Wold, sa ja til å kjøre den lange veien gratis. Haslestad bruk finansierte 200 liter diesel, Shell-stasjonen på Svinevoll skjenket også 200 liter, og dermed bar det i vei. Tom og Øivind hentet maskinen sommeren 2004. Øivind og Fon Bygdekultur var godt fornøyd, 100 000 fattigere, men en dampmaskin rikere.

Hva med det lokale historielaget i Kalmar – forsøkte de å stoppe eksporten til Norge? Nei, da de lastet dampmaskinen på kranbilen, kom Kalmar Historielag på besøk – med kaffe og kringel! Lederen ba på middag, og lovet at de skulle komme på besøk til Norge når maskinen putrer og går.

Den gamle Skotvedtsaga ble tatt ned, flyttet og gjenreist ved Bakke Mølle sommeren 2013. Bildet viser (fra venstre) Morten Bergan, Jan Arne Hvidsten og Finn Willy Evensen. Innfelt: Skotvedtsaga gjenreises ved Storelva.

Ved tollstasjonen på Svinesund ristet de på hodet over kranbilen med skrotlass – men papirene ble da stemplet. Noen toll eller andre utspekulerte gebyrer ville tollbetjentene ikke ha. De ristet på hodet og vinket skrotgærningene videre. På vei hjemover stakk de innom Tønsberg og veide bilen – lasten var på 13tonn.

Men Atlas Stockholm-historien stopper ikke der. Etter lang tids lagring var den i sving på Øy fjell, siden var det snakk om å montere den på Våle prestegård, i eget hus med sag, og nå havner den altså som energiresurs på Bakke Mølle.

Reisen er over. I skrivende stund, november 2013, er den flotte dampmaskinen under montering. Og karerene diskuterer fyrmetode og fyrrom...

Skotvedtsaga

Et industrieventyr av enklere slag var Skotvedtsaga i Fon. Den ble i juni/juli i år flyttet til Bakke Mølle ved hjelp av en stor kranbil fra Olav Askjer og tilsvarende solide traktorer. Det silregnet da dugnads-gjengen en junilørdag demonterte og fraktet vekk gårdssaga fra Fon. Om det la en demper på stemningen? Aldri! Øivind Skjeggerød fôr omkring

som et ungt ekorn og ledet dugnadsgjengen; Jan Arne Hvidsten, Morten Bergan, Finn Willy Evensen og sjåfør Bjørn Larsen fra Olav Askjer Kran & Transport AS jobbet, skravlet og smilte fornøyd.

I løpet av sommeren 2013 var Skotvedtsaga gjenreist like sør for møllebygningen på Bakke, med alt på plass for å kunne skjære lekter, plank og bjelker når energien blir koblet til; det vil si når vannkraften fra Bakkedammen blir overført gjennom en turbin via først en aksling og så en drivreim fram til drivverket for Skotvedtsaga.

ekte norsk håndverk

30 ÅRS
GARANTI

www.consiljo.no

Huseby er ikke som andre kjøkkenprodusenter...

Skreddersydde løsninger. Finerte skrog. Ubegrensede fargemuligheter.

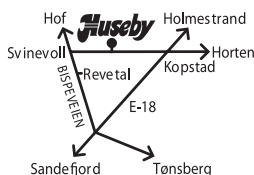
Unike overflateteknikker. Og en garanti ingen kan måle seg med!

En investering i ekte norsk kjøkken glede

Velkommen til oss for en
hyggelig kjøkkenprat!

www.huseby.no

Man - tirs - ons: 9-17 Tors: 9-19 Fre: 9-16 Lør: 10-15

Huseby®

Huseby-senteret Våle

Gjelstadveien 38 B, 3178 Våle (vis à vis fabrikkens)
Tlf. 33 06 12 40

Takk!

Det er godt mulig at Ibsen hadde rett i at den står sterkst som står alene. Og Øivind har stått rakt i vind og storm – alene! Men hvilken annen ildsjel klarer å trekke til seg så mange frivillige hjelpere, dugnadister som attpåtil skryter av det: «Nei, det har vært litt travelt – jæ har jobbæ en del på Bakke Mølle i sommær!» sier de – og du kan se at de er stolte! De har ikke ofret seg eller gått på sparebluss – de fleste har realisert seg selv og styrket sin egen identitet som frivillig hjelper, som en som gir noe tilbake til samfunnet ved Bakke Mølle, som en kulturell bistand til et godt kultur- og historieprosjekt. Og hver gang gjengen er samlet rundt Øivinds kjekspakker og kjapt fremstilte kaffi, ja, da går praten farlig lett og latteren følger tett på.

Øivind er svært opptatt av å få takket sine mange hjelpere. De vil alle få sitt navn på en messingtavle på Bakke Mølle når den offisielt åpner (kanskje 2014, kanskje 2015... men ikke seinere). – Uten dugnaden fra disse og mange andre ville jeg aldri klart det – jeg ville aldri blitt ferdig.

Ferdig blir han vel heller aldri – Bakke Mølle er en kreativ prosess – som energien er den i stadig utvikling!

Stiftelsen Bakke Mølles Fremme

På en vegg i Bakke Mølle er dette fotografiet stiftet opp. Det viser mølleeier Hans Julius Gjersøe fra forrige århundreskifte. Tårnet har sammenheng med planene om å reise et teglverk oppe på sletten der Bispeveien går nå. Bildet viser at det var sag på Bakke også den gangen. Fotograf ukjent.

Den 25. februar 2013 ble det opprettet en stiftelse som heter **Stiftelsen Bakke Mølles Fremme**.

Øivind Skjeggerød er leder i stiftelsens styre som forøvrig består av, kvinnen først og deretter herrene i alfabetisk rekkefølge: **Cathrine Skjeggerød, Oddvar Borge, Jan Arne Hvidsten og Leif B. Olsen**. Stiftelsens formål er «...å restaurere, istandsette og ivareta Bakke Mølle med utstyr i forhold til tidsalder og funksjoner...» Revisor er Re Revisjon ved Magnus Kyllingstad, og stiftelseskapitalen er på 100 000 kroner.

Det er brødrene Gjersøe, Hans Erik, Harald Olaf og Jørn Lorentz, som fortsatt eier grunnen, møllerboligen oppe ved Bispeveien og fallrettighetene, mens selve møllebygningen er overtatt av Øivind Skjeggerød, som også disponerer fallrettighetene og drivkraften derfra til prosjektet Bakke Mølle med tilhørende herligheter.

Bøssefoss – og Bakke Mølles historie

1460/1617: Meget eldre. I Våle bygdebok står det å lese: «Kvern og sag på Bakke nevnes første gang i 1617 og 1621. Men de var meget eldre. Det fossefall som drev disse bruk kalles i 1600 og 1700-tallet Bøssefoss... Dette navn synes å komme av en lokalitet på vestsiden av Storelva.»

Hva meget eldre kan bety, er vanskelig å si, men Huseby-anlegget med kvern/sag i den langt mindre Bettumelva (Hjalma) som munner ut i Storelva, er omtalt skriftlig allerede i 1481 angående en rettssak om kvernbruket som allerede da var 21 år gammelt. Dermed er vi tilbake i 1460, og det er grunn til å tro at anleggene langs den mye større Storelva allerede var etablert.

1675: I 1675 eide for eksempel sogneprest Ambrosius Flor og Claus Røyem hver sin halvpart av fossen.

1843: Skipsreder Lorentz Erik Gjersøe kjøper gården Vestre Bakke (nordre) for 3170 specie-daler.

1866: En takst oppgir verdien av hver av de to halvpartene av mølla til 1000 speciedaler.

1886: Ny sirkelsag oppføres.

1890: Hans Julius Gjersøe blir eier av «hele møllebruket».

1894, november: Mølla brenner, korntørke og omliggende bygninger reddes. Ny mølle bygges «straks», iflg. Våle bygdebok.

1898: A/S Bakke Brug stiftes med Hans Julius Gjersøe som formann, og med kirkesanger O. Skaaden som viseformann. I tillegg finner vi disse i aksjeselskapets styre og drift: Skipsreder O.A. Gjertsen, Åsgårdstrand, kjøpmann P. Thoresen, Tønsberg, trelasthandler L.M. Christensen, Tønsberg, og skipsreder Preben Gjertsen, Kristiania. Bestyrer var ingeniør Theodor Beer, og aksjekapitalen på 180 000 kroner. Selskapet overtok mølle og sag og satte i gang bygging av et teglverk på jordet syd for mølla. Teglverket var nær fullført, men lavkonjunktur og overetablering i tillegg til store tekniske utfordringer gjorde at teglverket aldri kom i drift. Den største utfordringen var nok en kraftig overvurdering av hva vannfallet kunne gi av kraft. Det ble følgelig installert en dampmaskin som også skulle kunne drive mølla.

1900, november: Mølla og tørkehuset brenner. A/S Bakke Brug oppløses «en tid etter brannen».

1904: Hans Julius Gjersøe fortsetter som eneeier. Ny mølle og låve på gården oppføres med materialer fra teglverket.

1928: H.J. Gjersøe dør av «hjerneslag på Høitorvet i Tønsberg».

1929: Brukseier Hans O. Gjersøe overtar gård og møllebruk fra moren, Olette Amalie, født Lærum.

1936: Brann: Tørkehuset brenner ned, gjenreises kort tid etter.

1953-1954: Omfattende modernisering.

1958: Hans O. Gjersøe selger til sønnen Hans Lorentz Gjersøe.

1960: Nytt tilbygg mot øst med løskornmottak. Hamtermølle og blandemaskin for kraftfôr.

1985: Hans Lorentz og Ella Gjersøes (født Slettum, Gjøvik) tre sønner overtar eierskapet; Hans Erik, Harald Olaf og Jørn Lorentz.

1995: Driften ved Bakke Mølle legges ned.

2008: Møllebygningen med maskiner og inventar overdras til Øivind Skjeggerød. Brødrene Gjersøe beholder grunnen, vann- og demningsrettighetene samt møllerboligen oppe ved Bispeveien. Skjeggerød får full adgang til å benytte demningsrettighetene til sine formål; driften av Bakke Mølle – et energihistorisk senter.

Ditt kontor[®]

- vår ekspertise og service

www.dittkontor.no

Revetalgata 4, 3174 Revetal

Telefon: 33 30 67 67

DITT KONTOR AS

E-post: post@dittkontor.no

**Vi ønsker alle næringsdrivende
velkommen til en god handel**

kopi/print/scan • post/papir • vann/kaffe
møbel/arkiv • data/lyd/bilde • rekvisita/trykksaker • grafisk design

Vår kjøpemann på Revetal i fire generasjoner.

Hundre år med handelshistorie. Vi er stolte over hva vi har oppnådd over et helt århundre, fra å være en liten landhandel i 1910 frem til nå som landets femte største Menybutikk. Samtidig vinner vi Norgesgruppens kundeundersøkelse for åttende år på rad! Da er moro å drive butikk og vi gleder oss til å fortsette vårt arbeid og vil

fremdeles jobbe med å bli enda bedre på det vi gjør. Mat og matglede binder familie og venner sammen, derfor ønsker vi å gjøre handelen til en best mulig opplevelse for deg. Det betyr at du vil oppleve en butikk som setter fokus på førsteklasses ferskvarer, stort og spennende vareutvalg, personlig service og ikke minst fagkunnskap. *Velkommen til god handel!*

Våre spesialiteter:
kjøtt • fisk • ost • bakevarer • ferdigmat

Arve Gran AS

ÅPNINGSTIDER

Hverdager 08:00 - 21:00 Lørdag 08:00 - 20:00

Kåpeveien 5, 3174 REVETAL Telefon: 33061110 Epost: martin.gran@ngbutik.net

HISTORIENS AKTØRER I RE: GREENS TINKER MØRKENS VOLVO LANGKLEPS KNIV OG LAFT

Tekst og bilder:
Knut Harald
Evensen

Du har sett henne i aksjon. På Brår, Våle prestegård og Øy fjell. Med hest! Og for noen hester – enten Anette Green stiller med dølagamper eller den storkvokste tinker'en. Med barn i hestetrille eller i evighets sirkelen rundt og rundt i hestevandringen – som så

leverer drivkraft til treskeverk eller hakkelsmaskin. Dette handler om gårdbrukeren, agroteknikeren, læreren og Oslo-jenta fra Vestli med slekta i Vassås – som havner på Gunnerød ved Tinghaugveien og blir ekte historiehestejente i Re.

Tinker'en Patrik, Anette Green og Øyvind Bjune i hestevandringen på Åpen gård på Brår, 2013.

– Arbeid med jorda, gammel redskap og samspill med hestene! Det er dette det handler om, fastslår Anette Green. Og begynner straks å snakke om «gammelkara»; Ragnar Backe, Per Berg, også Øivind Skjeggerød, da, og mange andre... Hun kan ikke få fullrost dem. – Selv om jeg har landbruksutdanning fra Melsom og drevet gård i fire år på Gumserød i Stavern, med hest, så har det vært helt avgjørende for meg å få hjelp av «gammelkara» for å få maskiner til å virke skikkelig og hestene til å samspille – som hester og maskiner gjorde for 100 år siden, sånn cirka. «Gammelkara» kan jo begge deler!

Rosa, Embla og Patrik

– Opprinnelig hadde jeg et tospann med dølahopper, mor Rosa og datter Embla. Begge disse kjørte jeg hestevandring med på Våle prestegård i 2010. Men hestevandringen fikk vi ikke til å fungere helt sånn som den skulle – ikke før Øivind fant på å feste et tau i riktig lengde fra sentrum og ut til bogtreet så hesten kunne holde jevn avstand. Det fikk vi til nå i 2013, og da fungete det, sier hun med et stort smil. – Det er fantastisk

å ha hester som en kan bruke til mye, som er til å stole på og som har godt gemytt. Dølahoppa Rosa på 23 år har jeg hatt siden hun var tre. Hun har et usedvanlig godt hode, er pålitelig, uredd og gjør alltid sitt beste. Datteren Embla var egentlig like god, og hun var på sitt aller beste, den sterkeste. Men dessverre fikk hun hjerne­slag og falt om i sommer og døde. Så er det tinker'en Patrik som er kjempestor (fordi han nok har en anelse Shire i seg, som er verdens største hesterase). Hver av hoppene har fått ett føll, begge med tinker'en Patrik, og disse er Røver, fire år, og Ludvig, tre år. Røver har jeg allerede så smått begynt å bruke, han fikk være med på prestegården i år.

Ferdighet og mestring

Anette på Gunnerød har en moderne hestevogn i gammel stil, med bremses, støtdempere og luftfylte dekk, behagelig og tidsriktig. Den kan enten kjøres med drag for én hest eller med stang for å kjøre tospann. – Men jeg har også en hundre år gammel stasvogn for to hester. Den bruker jeg til stas; brylluper og jubileer og lignende herligheter.

– Hva er motivet ditt for å iverksette og vitalisere historien på denne måten?

– Jeg synes det er veldig moro, rett og slett gøy! Jeg nyter en ektefølt glede og den historiske verdien ved å drive med noe opprinnelig. For meg personlig er det viktig å ha egne hester som jeg kjenner godt, som jeg kommuniserer med og som jeg får teknikken til å fungere sammen med. Å få menneske, hest og maskin til å fungere sammen gir en bra følelse! På Gumserød kjørte vi potetopptager og selvbinde­der med to hester foran. Ved harving og slodding krevdes enda en hest, og tre hester foran er mye hest! Ved jordbearbeiding er det de samme prinsippene som gjelder idag. En ettskjærs hesteplau gjør i prinsippet den samme jobben som en traktordrevet, sjukskjærs vendeplau. Å øve ferdighet og oppleve MESTRING er viktig for meg, og at jeg kan levendegjøre historien både for de godt voksne som kan den fra før, og for den oppvoksende generasjonen som sperrer opp øyne og ører og lærer noe nytt! Jeg liker å formidle!

Bondejente i sitt hjerte

– Hestehold i ditt omfang er

Anette med Patrik på Våle prestegård, 2013.

ingen billig hobby?

– Nei, en skikkelig hobby skal være dyr! Slår hun fast med en latter, jenta som vokste opp i forstaden Vestli i Oslo, som kom på besøk til bestemor og bestefar Green i Vassås, gikk på Melsom og drev gård i Stavern i fire år. Nå er hun leder ved et statlig barnevernkollektiv for ungdom som har kommet litt skjeivt ut fra hoppkanten, og eier av gården Gunnerød ved Tinghaugveien, ikke langt fra Kjønnerød. Den kjøpte hun sammen med samboeren Hans-Petter for tre år siden – og det har skjedd mye siden, med både hus og dyr og husdyr. For hun er bonde i sitt hjerte, som onkelen i Vassås formulerte det for mange år siden.

– Deltar du i konkurranser eller tevlinger eller lignende – så du får noe tilbake; premier, pokaler eller diplomer?

– Nei takk, slår hun fast, – jeg deltar ikke i noe annet mesterskap enn mitt eget! Mitt hovedmål er at jeg skal MESTRE det jeg setter i gang med, og når jeg kan gjøre det i selskap med og under veiledning fra «gammelkara» som deler kunnskap og håndlag, ja, da er det topp. Jeg lærte forresten noe viktig av en gammel kar som fortalte at de i gamle da'r, før de hadde stall til overnatting når de var underveis, bandt hestebeina sammen med heller for at hesten ikke skulle dra sin kos i løpet av natten. Da spurte jeg: «Åssen venner du dem til å gå med heller?» Da så han rart på meg, skjønte ikke spørsmålet: «Du setter'em på!» sa'n, med ettertrykk. OK, svaret var rett og slett at du må gjøre det, sier denne sterke historiens aktør i Re.

Sven Åge Mørken

er en av de mange, ivrige historiens aktører i Re. Sammen med hjelpemann Jørg Nordås fra Sande reiser han land og strand rundt for å demonstrere lastning og lossing av tømmer på gamlemåten. En ildrød Volvo Viking fra Re skaper oppsikt hvor den enn kommer, vekker minner hos eldre og interesse hos yngre. Kultur er mer enn rosemalte boller!

– Demokratiet kom med lastebilen! Den bidro sterkt til utviklingen av bygde-Norge, slår han fast, sjåfør Sven Åge Mørken, født på Lefsrød i Ramnes, bosatt på Hengsrød i Våle. Nå er han 64, halvt pensjonist og halvt reservesjåfør. Og mye av tiden sin bruker han til å demonstrere arbeidsmåter og -teknikker som er gått over i historien. Som å laste og losse en tømmerbil med lange vaiere. Teknikken går ut på å trekke to lange vaiere ut, slå en løkke rundt de stokkene som skal opp på lastepanet, og så la vinsjen trekke dem oppover to tømmerstokker som er reist opp mot bilens saler (stående bjelker), og deretter inn på panet. Trekkraften kommer fra bilens girkasse via en aksel som drar vinsjen.

Volvo Viking 1953

Far Johan Mørken fikk sin første lastebil i 1945, og i 1953 kjøpte han sin helt nye Volvo

Viking, Z-7859! Da var allerede guttungen Sven Åge fire år, og allerede fra tidlig skolealder var han med for å hjelpe pappa, sammen med hjelpegutter som Kåre Bjørnstad, som var med utover hele 1950-tallet.

– Far var ikke «hvalfangær som mange a' de andre mannfolkæ her», så han kjørte tømmerbil året rundt. Alt sagtømmeret ble kjørt om vinter'n. Om sommer'n kjørte vi «barkæ slip» te Sande Tresliperi. Og dessuten all slags kjøring som hadde med gårdsdrift å gjøre; korn, poteter, materialer. Ja, jeg har nok vært innom flertallet av

gårdene i midtre Vestfold, forteller Sven Åge.

Svensk Viking-blod

Hvor kommer så den praktfulle, ildrøde Volvo Viking'en fra?

– Jeg drømte om å skaffe meg en sånn bil, for jeg hadde sett en under oppveksten. En kompis av far, Asbjørn Hansen på Svinevoll, kjøpte seg en sånn doning i 1957 – den ræste tømmerbilen du kunne få! Jeg var åtte år og den gjorde varig inntrykk! For 12-15 år siden begynte jeg å lete etter en sånn bil. Jeg fant den i Norge, men opprinnelig kom den fra

Sverige – fra det svenske forsvaret. Det er derfor den var og er i så god stand. Den ble opprinnelig importert av en kar i Trøndelag, så havnet den på Saltnes i Østfold, men den nye eieren mistet synet, og en kompis av meg fra Hokksund kom over den. Han tipset meg, og så slo jeg til. Den kostet 30 000 kroner, og rundet 10 000 kjørte km på vei hjem, smiler sjåfør Mørken.

Fra Magnor til Vinstra

Deretter gikk timene og dagene og hæljen og feriene, i årevis. Sven Åge

Sven Åge Mørken, halvt pensjonist, halvt sjåfør og fullt historisk aktør. Her med sin Volvo Viking 1956-modell.

Mørken bygde om lastebilen til tømmerbil anno 1956, sammen med Dag Terje Bekkesletten på Berg i Våle.

– Og så var den nygamle tømmerbil ferdig, RØD akkurat som Asbjørn Hansens Volvo fra Svinevoll på 1950-tallet. Klar til historisk og pedagogisk innsats: Hvordan lastet og losset de tømmerbilene på 1950-tallet? smiler Sven Åge Mørken.

Den første visningen var på veteranbildagene på Magnor i 2010, og det vakte oppsikt.

– Hvor mange ganger i året kjører dere dette programmet for folk?

– Det blir fem-seks ganger i løpet av sommeren, og bare i Norge. Det kan være på Magnor, Lyngdal i Numedal, Vinstra... og her i Re. Vi har lastet og losset på både Bakke Mølle og Våle prestegård og stiller opp der det er behov for oss, forteller Sven Åge. Med oss mener han seg selv og den fire år eldre hjelpegutten Jørg Nordås fra Sande. Sammen er de som ekorn, lettvinde og kjappe. Men samtidig spreke som bjørner, og buksrer tunge tømmerstokker som om det var fyrstikker (litt store fyrstikker, da...) – Jeg begynte min karriere som sjåfør på lastepanet til faren min, som hjelpemann.

Nå har jeg min egen hjelpe- mann – og dette er jo som juleftan for han hver gang... ja, for meg også! ler han.

Hva koster eventyret?

Sven Åge Mørken forteller at han ga 30 000 for Volvo'n, men når jeg spør mer om kostnader ved ombygging, vedlikehold og drift, svarer han:

– Du kan'ke tenke på det. Dessuten er det jo mer arbeid enn penger. Hvor mange timer? Nei, det skal du ikke regne på! Du skal ikke bruke kalkulator på en hobby! Hadde du regna på det, så hadde du ikke gjort det. Sjølve vinsjen fikk

jeg gratis fra Brødrene Osmundsen i Kodal. De hadde brukt den til vedproduksjon, så jeg måtte justere den tilbake til mitt formål.

Hva er motivet?

– Hva er motivet eller motivene dine for å holde på med denne demonstrasjonen av historiske teknikker?

– Det er rett og slett å ta vare på og demonstrere en tømmerbil eksakt som den så ut og fungerte for rundt 60 år siden, den tida vi kunne stoppe ved første

og beste bekk og drikke oss utørste. Det eneste stedet jeg gjør det i vår tid, er i en navnløs bekk langt inne i Møkjæ, eller Mørken i Ramnes der slekta kommer fra, og der vannet renner mot Andebu, der kona mi, Erna, født Gran, kommer fra.

Jeg vil bli sjåfør!

Og det var i korte trekk fortellingen til en viktig historisk aktør i Re – fra en sjåfør som alltid har vært sjåfør, og som nå er halvpensjonist og reservesjåfør for sønnen Øyvind

Mørken som har overtatt – og som var med pappa Johan Mørken fra han var åtte, kjørte selv fra han var 18 – og nå demonstrerer utstyr og teknikk for folk flest. En guttunge med hatt sto aldeles henrykt og så på lastingen til Sven Åge og Jørg på Våle prestegård under Seinsommerfestivalen 2013. Da jeg spurte hva han skulle bli som stor, svarte han, uten et sekund å flytte blikket fra Volvo Viking, gammelkara og tømmeret: – Sjåfør!

Til venstre: Sven Åge Mørken med sitt livsverk; sin ildrøde og ombygde Volvo Viking fra 1956. Denne kjører han og hjelpemann Jørg Nordås land og strand rundt for å demonstrere lasting og lossing av tømmer på gamlemåten – med tømmerhaker og vinsj. Under: Johan Mørken og hjelpemann Kåre Bjørnstad foran Mørkens nye Volvo i 1953.

Boye Langklep

måtte jo ha «no' å gjørra» da han nærmet seg pensjonsalderen, så han

tok kurs i lafting og satte opp kombinert trimbu for kona Inger og leikestue for barnebarna. Siden er det blitt to laftehus til på gårdstunet Nyerød Nordre i Undrumsdal. Treskjæring lærte han seg fordi laftehusene hans måtte ha litt påkostet innramming. Det endte så langt med treskjæring for både Oseberg-kopien i Tønsberg og Gildehallen i Borre. Og knivmakeri kastet han seg over for tre år siden, og selger allerede en spesialkniv via Vikingskipshuset.

Norskamerikansk instruktør

– På gårdstunet Nyerød Nordre ikke langt fra Knutstad i Undrumsdal finner jeg en travel og dypt engasjert historiens aktør, Boye Langklep, født på Veierland, flyttet til Undrumsdal som ettåring, tok landbruksskole, hadde en periode på fire år i Luftforsvaret, senere bonde i 30 år – og nå kulturell frikar som knivsmed, treskjærer og lafter. De siste årene har

han vært travelt opptatt med treskjæring både på kopien av vikingenes berømte Osebergskipet, og på den store Gildehallen i Borre.

– Det ble noen kurs og siden 150 arbeidsdager på frivillig basis over to år på Osebergskipet, forøvrig sammen med Finn Lurås, bosatt i Rånerudåsen. Og spesialkurs ved amerikaneren Jay Haavik som har fire norske besteforeldre, forteller Boye Langklep. En eventuell lønn venter muligens i det hinsidige, men det vanket noen høyst jordiske litografier fra et restopplag av billedkunstneren Jarle Rosseland som takk for innsatsen. – Og så fikk vi stå inne på hotellet og skjære, det kom godt med i sure, våte og snøtunge dager. Hotellfolkene på Oseberg var fantastisk generøse, lunch hver dag og overnatting for langveisfarende hvis det var ledig rom i herberget.

Til Osebergskipet skar han ut to stevner på 5,5 meter hver samt øverste bordganger på skipet, som en ren kopi etter Osebergskipet. «Begge de høyreiste stevnene er rikt utskåret med dyreornamenter, og forstavnene er formet som en opprullet orm med hode», som det heter i www.snl.no. I den nyreiste Gildehallen dekorerte han en av de fire bærestolpene i furu. Det utskårne motivet består av en spydborg nederst og

fire krigere øverst, og en Oseberg-lignende vogn på midtfeltet, designet av Bjarte Aarseth, billedskjærer ved Vikingskipsmuseet.

Trimbu, verksted og smie

Men det var med laftingen det startet. Han tok et kurs som ble holdt hjemme på gården Nyerød Nordre. Det resulterte i en liten, kombinert trimbu for kona Inger og leikestue for barnebarna, solid dimensjonert med tømmer fra en flott furuås på gården. Alt tømmeret til lafteprosjektene kommer derfra. Senere gikk han løs på en 125 kvm stor kombinasjon av verksted og garasje. Det holdt han på med over «tre sommere og en høst», alene, med unntak av oppløftingen av takåsene – furutømmer på åtte meters lengde og opp mot 40 cm i diameter. – Det er så grovt at uante mengder snø ikke biter på det, smiler han.

– Det hittil siste lafteprosjektet er en liten smie på 12 kvm med takåser opp mot 25 cm i diameter. Her smir jeg knivblader og andre objekter som trenger en smule oppheving for å bli føyelige, legger han til.

Alle de tre husene har enkeltkrummet, varmt rødbrun teglstein fra det gamle uthuset – de er som en dekorasjon i seg selv.

Boye Langklep har oppført tre laftebygg på gården (her kombinert verksted og garasje). Innfelt: Treskurd, laft og kniver.

Knivsmed i egen smie

– Da smia var ferdig for tre år siden, tok jeg et kurs i knivsmedkunsten. Senere har jeg fått masse kunnskap og ideer fra Gunnar Berg, knivsmed i Tønsberg. Men for å lære å lage slire, måtte jeg til Andebu.

På Døvlehamna holder knivsmeden Nils Hansen til, og han lærte meg den kunsten, sier Boye mens han sitter ved salongbordet og polerer en ny slire og sletter sømmen på den.

– Hvor mange kniver har du laget totalt, og hvor man-

ge «bla'er» har du smidd? spør jeg, men det vet han ikke.

– Jeg lager både stas- og brukskniver, og Sjøspeider'n i Tønsberg bestilte 25-30 kniver av meg. Jeg selger også en spesialkniv med siselert blad og skåret slir via Vikingskipshuset på Bygdøy. Det er en staskniv der bare sølvet til sølvbeslaget koster 350 kroner. De selger den ut for 3600 kroner, forteller den 64-årige håndverkeren fra Undrumsdal som på vel 10 år har lært seg å mestre tre fag.

Moro og inspirerende!

Stort sett alt Boye Langklep foretar seg, er frivillig innsats som muligens lønnes hist ved floden, hvem vet? Så hva er det da som driver denne historiens aktør, hva er motivet hans?

– Motivet er i hvert fall ikke å tjene penger, ler han. – Men det har vært kjempemoro og jeg har opplevd mange inspirerende år – det å være blant de første som skjærer av dette omfanget i Vestfold-stilen etter Osebergskipet, ja, det var stort!

A man dressed as a leprechaun in a green suit and hat stands by a tree trunk, looking surprised. A woman dressed as a fairy in a red and white tiered dress with wings stands next to him, looking up. They are in a lush green forest.

Du kan spille hovedrollen i revyen når du vet at alt er i orden i fjøset

Livet er å ha tid. Tid til å gjøre noe helt annet.
Slik får vi energi til arbeid og omsorg
for de vi er glad i – både to- og firbente.

Fjøs-systemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes.
Og gode fjøs gir mer tid.

Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Motoren trives best med frisk olje og rent filter

Alle bilmerker er velkomne

***Vi tar
vare på
bilen
din!***

- Merke-Service med stempel i serviceheftet
- Fornøyd garanti betyr at bilen er riktig reparert og kontrollert
- PKK/EU-kontroll
- Reparasjoner
- Service
- 4 hjulskontroll
- AC-service
- Biltilhenger utleie
- Dekkhotell
- Ruteskift
- Eksos
- Startbatterier på lager

Lånebil mens bilen er på verksted

www.bilxtra.no

BilXtra
verksted

RE AUTO

Hvitsteinveien 130
3174 Revetal

Telefon 994 97 509
reauto@online.no

KVINNEMINNER

ASLAUG GJELSÅS, 100

MARIE SKINNES, 92

TILBAKEBLIKK PÅ LIVET

Tekst og bilder:
Knut Harald
Evensen

Re-minne har satt kvinneminner på sakskartet. I 2012-utgaven intervjuet vi Inger Evensen og Synøve Hegg. I 2013, 100-årsfeiringen for stemmerett for kvinner, har vi fått oppleve to andre flotte kvinneskikkelser, Aslaug på

100 og Marie, 92. Begge to bor for seg selv og klarer seg (med litt bistand). De er klare og skarpe fortellere, med et langt liv bak seg. Vi har mye å lære av dem, og jeg anbefaler alle å lytte nøye til de eldste i familien. Enestående!

Aslaug Gjelsås ble født 13. mai 1913, i kvinnenenes stemmerettsår. Det er et helt hundreår siden. Når jeg spør henne hvordan livet hennes har artet seg, svarer hun med ett ord og et stort smil:

ENESTÅENDE! Tre sønner, seks barnebarn og seks oldebarn så langt. Og tre kor – sangen var alltid med henne og Hans. Hun sang mens hun lukte, og Hans mens han gravde grøfter eller hogg og kjørte tømmer. «Det er blitt så tyst i skogen etter Hans,» sa gamlepresten Holtskog da Hans takket av i 2008, nesten 99 år.

Det er ikke tyst rundt Aslaug; hun farer muntert

Aslaug Gjelsås, 100 år, fotografert hjemme den 1. desember 2013, med bildet av moren som ble nesten 104.

rundt i huset med rullatoren sin – og moren hennes ble 104, nesten...

Denne artikkelen om vår hundreårige hverdagshelt Aslaug Gjelsås bygger på to intervjuer; det ene hadde Liv Sætre med henne under et åpent og fullsatt møte i Ramnes

historielag på Bygdetunet Brår i november i år, og det andre gjorde jeg med henne hjemme i huset hennes på Furuli den første søndagen i advent, 2013. På skjenken i hjørnet sto fortsatt vasen med de 100 røde rosene fra Thorvald. Ordfører Hillestad kom på besøk på 100-årsdagen, og rosene står fortsatt, et halv år etter. Nå er rosebuketten tørr, men rosene er kanskje enda mer intenst røde og bladene enda litt grønnere. Kanskje buketten blir bundet og hengt fra taket...

Hjemmehjelp og middag

Fortsatt bor 100-åringen hjemme i eget hus, like

ved Ramnes-gården Østre Hole som hun og Hans drev i over 30 år, og som sønnen Ragnar og svigerdatteren Unni så overtok. Det er altså allerede en generasjon siden! Noen mente det var meningsløst da Aslaug og Hans bygde seg nytt hus da de var rundt 66 og 69 år gamle. Det var det ikke! Aslaug bor i «nyhuset» fortsatt og klarer seg alene – bortsett fra at hun får hjemmehjelp og middag levert! Da jeg besøkte henne, var hun nyoperert for grå stær, og øynene hennes var blitt skarpere og blikket klarere. Ved hjelp av rullatoren beveget hun seg lettbenet og kjapt gjennom huset på jakt etter gamle bilder til intervjuet. Hele stua er full av fotografier av sønner og svigerdøtre, barnebarn og oldebarn – av mor og far og søsken, av venner på biltur – og tresnitt av Ramnes-kunstneren Othar Hansen Hole.

I hestetrille til begravelsen

Aslaug Gjelsås var født Jåberg, datter av Jenny (født Svendsen) og Arnt Jåberg, opprinnelig fra Sandar, og vokste opp på Horn ved Bjunegrenda i en søskenflokk på fem. De hadde vært syv hvis det første paret Hjørdis og Ivar ikke var blitt syke og døde, to og ett år gamle, men de ble «erstattet» noen

*Aslaug og Hans i gode dager: De fikk tre sønner, seks barnebarn og seks oldebarn, så langt...
Foto: Privat.*

Tre av søsknene Gjelsås ca. 1917:
Fra venstre: Kåre, Hjørdis og
Aslaug (ca. fem år).

år senere av et nytt søskenpar, Ivar og Hjørdis, denne gangen. – Jeg kan huske at vi kjørte en firehjuls hestetrille til Hjørdis' begravelse, fra Horn til Ramnes kirke. Men Ivar døde vinterstid, og da fikk jeg ikke være med. Under begravelsen hans var vi

hos Josefine Kløv, de hentet oss etterpå med den samme langsleden som de hadde kjørt kisten hans med, og det var kvist- og løvresten etter begravelsen på sleden. Sånne detaljer kan jeg godt huske, men ikke hva jeg følte eller tenkte om selve døden og

begravelsen, forteller hun.

Svømmekurs på striesekk

Broren Kåre var halvannet år yngre, og den hun lekte mest med.

– Vi lekte de vanlige lekene, sisten, gjemsel, slå på ring... og mye veggball; slo ballen mot veggen og tallet eller sang og nynnet regler. Og så badet vi mye i Vesleelva – det var der Kåre og jeg lærte å svømme, i Veslehøl'n og Storehøl'n. En gang som vi lå der og plasket i vei, kom naboen Laurits Bjune ned til den andre siden av elva med ljaen på skulderen: «Kan dere svømme?» ropte han. «Nei!» svarte vi. «Da skal dere hente hver deres striesekk og fylle den med siv. På den kan dere legge dere og flyte mens dere trener på svømmetakene!» ropte han tilbake.

Og sånn de gjorde, Aslaug og Kåre – der lå de og fløt på sivfylte striesekker og kavet i vei, og ble bedre svømmere for hvert tak. Pappa Arnt var en bade glad herre, så han var nok også en inspirasjon og læremester. – Han stupte også, pappa, og det hendte jeg lukket øynene og dukket litt ned når han skulle stupe. Men det gikk alltid bra! smiler Aslaug. Og de var barn og den første verdenskrigen var langt borte...

Som jente var det klare forventninger til Aslaug om at hun skulle vaske opp, lage mat, vaske gulv osv. Hun gjorde det, men likte det dårlig. Aller best var det når far Arnt kom inn og ba om å «få låne Aslaug» til en eller annen utejobb. – Men det hendte også at jeg sneik meg bak hønsehuset og vekk fordi jeg ikke ville vaske opp, ler hun.

To kjoler til konfirmasjonen

Konfirmasjonen var også dengang et viktig overgangsrituale fra barn til ungdom og voksen. Guttene fikk hatt og frakk, mens jentene fikk ny(e) kjole(r). Aslaug Jåberg fikk to: – Den ene var blå med rød «pønt», røde bånd nede, rundt håndledd og krave. Mens selve konfirmasjonskjolen var helt hvit, og bare hvit, med hvite sko til. Det var ei sydame som sydde kjolene, og Aslaug måtte gå fra Horn til Klopp stasjon, deretter fulgte hun jernba-

nelinjen videre fram til Signe Tufte på Heian. – Hun døde forresten ganske ung, legger 100-åringen Aslaug til. Og som kronen på verket; en helt ny kåpe: Kjøpekåpe!

Kjærlighet begynner med kast

Et gammelt ordtak sier at «Kjærlighet begynner med kast og ender med bleievask...» Omtrent sånn skjedde det i Aslaugs tilfelle også, men med potetkast. Guttungen på nabogården, Hans Gjelsås, hadde hun kjent i all sin tid, de vokste opp to hundre meter fra hverandre, og han var tre år eldre... – Det hendte han «kastæ potteter på mæ' når han var hime hos oss på potetpelling,» ler hun. – Men jeg drømte aldri om å bli sammen med ham. Han var sammen med ei kjekk jente, men så dro han på hvalfangst, og der ute fra skrev han til henne og slo opp. Han sa det til kameratene sine, og la til: «Jeg har slått opp med kjærsten, men det er ei anæ jente hime som jeg lurær på om jeg ske få tak i...»

Så da Hans kom hjem fra

hvalfangst i 1931, ringte han til Aslaug og spurte om hun ville være med på fest – og det ville hun. Det ble den ene festen etter den andre, og en ukes biltur med en gammel Chevrolet og ett telt sammen med to andre forlovede par; bror Magnar og hans forlovede Sofie og Georg Hundestuen og hans faste følge – via Hamar, Lillehammer, Hadelands Glassverk og hjem igjen. Aslaug og Hans ble forlovet i 1933, og giftet seg i 1937.

Hvalfangst og gård

– Det ble en lang forlovelse – hvorfor ble det ikke ekteskap før?

Aslaug ser på meg som om jeg kom fra en fjern klode, og svarer: – «Du veit'a åssen trettiåra var! Vi kunne ikke gifte oss, vi kunne ikke ta pængær ut'a luftæ!!!»

Hans dro på hvalfangst første gang da han var 16år, han var ute alle sesongene fra 1934-38, men var hjemme under krigen. I 1945-48 dro han ut igjen i fire sesonger, og dermed fikk de råd til å kjøpe gården Østre Hole i 1948. Den drev de i vel 30 år til 1979 da sønnen Ragnar og svigerdatteren Unni overtok – og de kunne flytte til nytt hus i Furuli like ved, hun 66 og han 69. Det er 34 år siden...

Underveis rakk de å sette tre sønner til verden; Ragnar i 1939 (bonde og elektriker), Tore i 1944 (lektor) og Vidar i 1948 (revisor). Det vil si at eldstegutten er 74 og yngstemann er 65. Og seks barnebarn og like mange oldebarn er det blitt så langt. Den tredje juledagen nå i år 2013 skal hun feire bryllup – til det eldste barnebarnet! Selv har hun det meste av metaller bak seg, sølv, gull, diamant og jern...

Som de fleste barn av hennes generasjon, måtte Aslaug jobbe som barn – alle bidro med sitt. Det har hun gjort siden også, som oppvarter (servitør i våre dager), som gårdskone og hjemmehjelper. Da hun fylte 71, ble hun ansatt av Ramnes kommune som hjemmehjelper, fast vikar, en funksjon hun hadde hatt og fortsatte med i flere år.

Hemmeligheten: Det gode humøret

Praten med Aslaug går lett; hun husker navn og årstall, hun viser meg alle bildene og forteller hvem som er med og sånn omtrent når det ble tatt. Hun kjører slalåm med rullatoren mellom møblene, prater og ler ofte. Hun følger med på TV: Sporten står i høysetet, særlig fotball og vinteridrett. – Det var

Bjørgen som vant, kan hun opplyse.

– Men hva med debattprogrammer og politikk?

– Joda, jeg liker å følge med på det også. Det er moro å høre hva de har å si! Men hvor mye jeg får med meg av hva de sier, er en annen sak, ler hun igjen.

– 100 år og fortsatt like fresk! Hva er hemmeligheten(e)?

– Kanskje det er det gode humøret?! sier hun. Det hadde mamma også – hun ble nesten 104!

Og sangen, føyer hun

til. Tre kor har hun sunget i med sin dype, vakre alt; Ramnes Sanglag, Ramnes Ungdomslags Sangkor og VåRa-koret – som hun var med og stiftet i 1969. Alten Aslaug og bassen Hans skulket knapt en eneste øvelse, og det var alltid en fryd når de kom med sitt smil og sin sang!

– Stemmen er ikke «som dæn ske værræ», så jeg synger ikke ute lenger. Men det hender at jeg tar fram sangboka og synger noen strofer her inne, sier hun med en liten latter.

Herrebesøk av ordfører Thorvald Hillestad på 100-årsdagen 13. mai 2013 med 100 varigrøde roser. De står fortsatt i vasen et halvt år senere!

Kvinneminner: Marie Skinnnes, 92: Bondekone, politiker og historielagssekretær

Vi møter Marie Skinnnes på Vestre Bakke, født Helstad den 6. februar 1921. Hun er altså 92 år, og har levd et svært så aktivt liv som blant annet bondekone, politiker og historielagssekretær. Hun har tre barn, fem barnebarn og snart fem oldebarn. Hun var venn og losjekamerat med Kåre Kristiansen, senere Holt, løp til toget (Eidsfosbanen) for å møte bestefar når han kom fra jobb i Tønsberg. Hun minnes mye, husker godt og kan fortelle. Hun er Våle-kvinne, men slekten kommer fra Skarpås, Nore i Numedal.

Besteforeldre fra Nore

– Besteforeldrene mine het Brynhild og Halvor Skarpaas, og kom fra Skarpåsen, Øygardsgrend i Nore (nå Nore og Uvdal kommune), forteller Marie. – Men de var en litt sjelden kombinasjon; bestemor var hele 14 år eldre enn bestefar, og en gang spurte jeg bestemor om dette. «Ja, men han var så galin etter meg!» Det var hele forklaringen.

Og den er vel god nok. Det var nok likevel en viss utfordring å komme fra bratte Skarpåsen og ned til flatbygdene her. De kjøpte Vestre Bakke i 1907, og solgte til datteren Aasa og svigersønnen Sigurd O. Stangeby i 1927. Min mor Ragnhild var yngst av de tre søstrene, og hun og min far, Hans O. Helstad, bodde til å begynne med i Nore fordi han jobbet på kraftanlegget der, med utbyggingen av Tunhovddammen. Han var noe de kalte elementærtekniker, og flyttet med Nore I-kraftledningen etter som den ble forlenget sørover. Han nivellerte vel opp de fleste mastene, tror jeg. Kraftproduksjonen startet i 1928, og da var det oppdraget slutt, forteller hun.

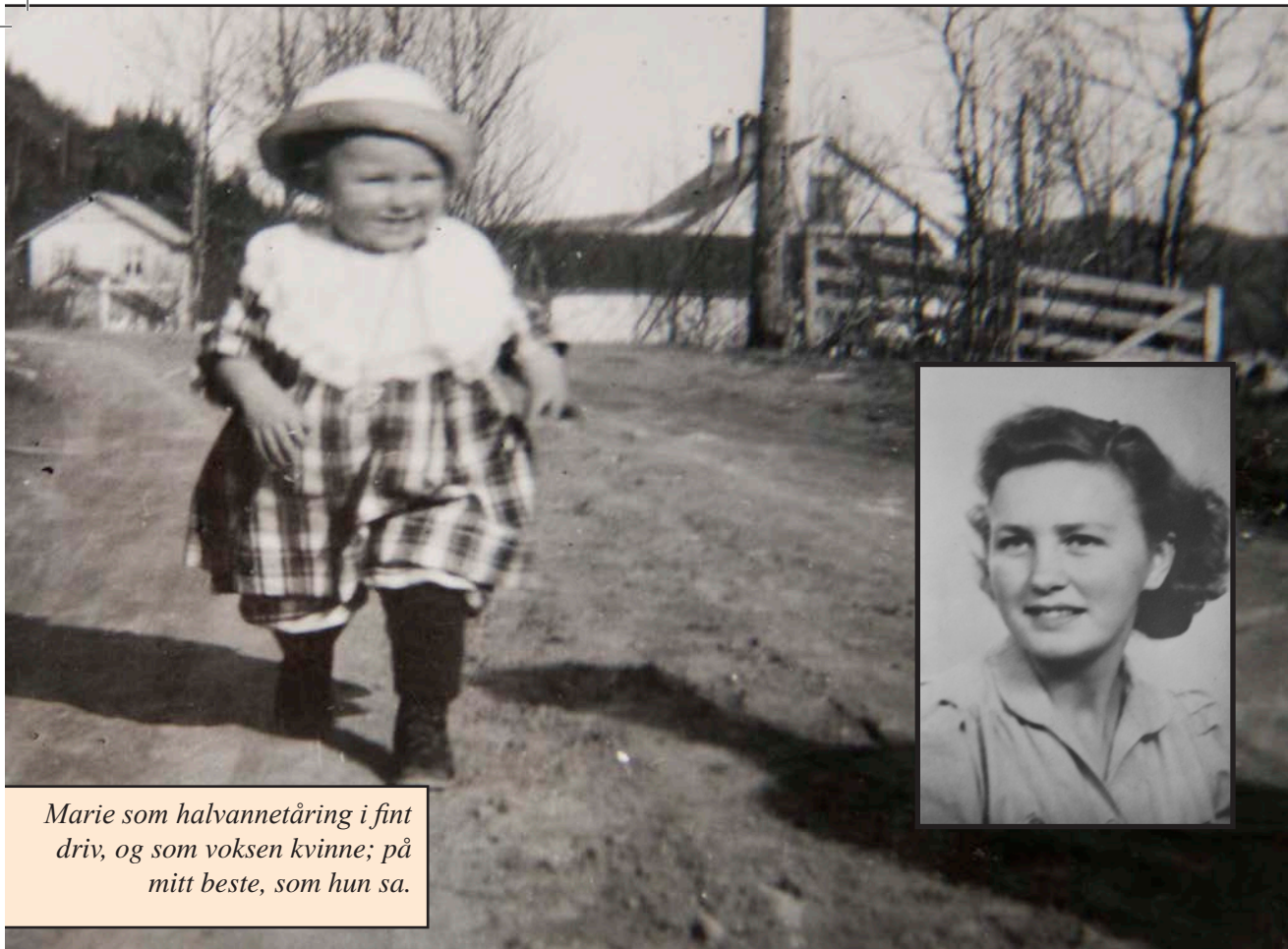
Kapellangården Sande

– I 1929, da jeg fylte åtte år, kjøpte de den gamle kapellangården Sande ved Hauan i Våle. Den ligger ikke langt fra Torp Maskin og har svært gammel bebyggelse, hovedhuset er fra

rundt 1790. I 1936-37 gikk Marie på Fjeldborg i Våle i regi av Vestfold flyttbare fylkesskole. Der ble jentene samlet sammen om en sort, vedfyrt komfyr og en liten elektrisk komfyr for å lære kokekunstens edle regler. Vinteren 1937-38 hadde Marie en huspost i Sørumsnes, Akershus. I løpet av et halvår hadde hun (i tillegg til kost og losji) spart opp 240 kroner, og var den reneste Krøsus da hun kom hjem. Den siste krigsvinteren, 1944-45, var hun husholderske på en gård på Nykirke. – Det var en hard vinter, kan hun fortelle, – det var nesten ikke varer å få tak i – en fikk ikke kjøpt det som stod på rasjoneeringskortene engang!

Til Vestre Bakke i 1950

– Hvordan kom du og Alf Skinnnes til Vestre Bakke?
– Alf og jeg møttes såvidt det var i 1941, og da kikket vi litt på hverandre. Men det var krig, smått med penger og lite å få kjøpt hvis en hadde penger. Så vi ble ikke gift før

Marie som halvannetåring i fint driv, og som voksen kvinne; på mitt beste, som hun sa.

krigen var over, i 1946. Til å begynne med forpaktet vi Serkland (av Anna og Johan Berg) fra 1946 til 1950. Deretter forpaktet vi Vestre Bakke fra 1950 til 1961 – da fikk vi kjøpt den, forteller Marie.

– Hvordan hverdagen var på Vestre Bakke da Alf og jeg drev gården? Jo, det skal jeg si deg: Det var å stå opp kvart på seks, ut i fjøset for å melke de 15-18 kuene hver dag hele året. Heldigvis hadde vi gode melkemaskiner (de kom på plass allerede før vi tok over, i 1947 tror jeg). Det var å sette i gang maskinen, så

tok Alf over, og jeg fløy inn og kokte havresuppe, og så ut igjen. Det var bare å håpe at de tre ungene våre sov til vi hadde melket ferdig. Det tok rundt en time. Så var det frokost og ungene på skolen... Et par år hadde vi sveiser, en danske som het Bjørge, det var gode år – godt å slippe melkinga tidlig om morgenen.

Travle dager på Bakke

Melkeproduksjon og korn var hovedgeskjeften fram til ca. 1970. I tillegg til 15-18 melkekyr og noen ungdyr

hadde de to «dølagampær», et kull griser på seks to ganger i året, høner til husbruk – og en traktor uten hydraulikk, en Oliver 70, kan Marie på 92 berette når vi besøker henne hjemme i sidebygningen på Vestre Bakke. Hun snakker klart, husker godt og ler ofte og varmt med tanke på hvordan fortiden var. Sønnen Hans-Jørgen overtok gården i 1981.

– I 1955 fikk vi vaskemaskinen Rondo med påmontert tøyrulle, forteller Marie, – det var en liten revolusjon. Om sommeren tørket vi tøyet ute, men når

det regnet eller var kaldt, hengte vi det opp på loft og ganger.

Den aller travleste tiden for meg på Bakke, var den perioden vi hadde slepetresker og jeg måtte stå bakpå og knytte sekker og kaste dem av etter som de ble fylt opp med korn. Når ungene så kom hjem fra skolen, hadde jeg på forhånd smørt mat, og da kom de ut på jordet alle tre og satt på den grønne høyvogna og spiste. Under høyonna hadde vi tørstedrikken rabarbrasuppe stående under en hesje, det var mye brukt på den tiden. Huset var stort, og det var lite hjelp å få til rengjøring – ja, kanskje kom en søster innom og hjalp til litt, men Marie var stort sett alene om dette.

Hang på veggen og fantaserte

Av de mange arbeidsoppgavene på gården, likte Marie best å «henge på veggen» og male. Alle husene på Vestre Bakke har hun vært over to ganger med malerkosten i løpet av sine 30 år som aktiv bondekone.

– Det var moro. Det var den beste avslapningen som fantes, det! sier hun. – Når jeg først hadde vennet meg til å henge der på veggen, kunne tankene fly og jeg funderte på alt mulig. Jeg

har jo alltid vært en fryktelig lesehest; Tidens Tegn på gamle redaktør Thommesens tid (ble senere VG/Verdens Gang) – uansett hvor dårlig råd vi hadde, den måtte vi bare ha! Så var det Jarlsberg'n og Bygdenes Blad – ikke Tønsbergs Blad, men Nils Johan Ruuds Magasinet for alle (tidligere Arbeidermagasinet) der Kåre Holt (eller Kristiansen som han het til å begynne med) ofte skrev. Å jo, jeg må nok si at jeg kjente igjen mange av Kåres skikkelser fra virkeligheten, særlig i boken Sannferdig beretning om mitt liv som løgner. De var forkledd, men lett å kjenne igjen likevel, smiler hun.

Da Marie var helt ung og faren jobbet på kraftanlegget i Nore, var det en lese-sirkel for de voksne, men da folkene på anlegget flyttet videre, havnet bøkene hos familien Helstad og unge Marie snek seg til å sitte på loftet og lese altfor voksne bøker. Men Knut Hamsun liker hun ikke: For et kvinnesyn! fnysen hun.

Tre barn, fem barnebarn, fire oldebarn

Marie og Alf giftet seg like etter krigen, i 1946. Alf døde i 2008 etter over 60 års ekteskap. De fikk tre

barn, Liv Ragni, Hans-Jørgen og Anne Marie. Liv Ragni Skinnes Kjos er gift i Spydeberg, Anne Marie Skinnes Lie befinner seg i Hedalen i Valdres, og Hans-Jørgen Skinnes med familie holder til i hovedbygningen på Bakke og driver gården videre. Fem barnebarn er kommet til, fire oldebarn er på plass i verden pr. november 2013, og et femte er underveis i skrivende stund.

Vi må ha med et skjørt

– De måtte jo ha med et skjørt! forteller Marie om hvordan hun kom inn i organisasjonslivet og politikken. – Mannfolkene sa det; vi bare må ha med et skjørt! Og siden jeg ikke hadde greidd å holde kjeft, ble jeg formann i foreldreforeningen ved nye Kirkevoll skole på 1950-tallet. Der startet det. Så var jeg medlem av skolestyret i 12 år. Deretter fulgte Våle kommunestyre, der ble jeg valgt inn for Senterpartiet midt på 1960-tallet. Jeg var med én periode, men takket nei til en ny. Som regel dumpa jeg midt oppi når det var krangel om noe i bygda. Ungdomsskolekampen var hard – skulle den nye skolen bygges på Revetal eller Kirkevoll?

Etter mye spill og spektakkel og spenstige utsagn fra sterke personligheter på tvers av alle partigrenser og en fryktelig spennende avstemning, endte skolen på Revetal – og det var helt greit for meg! Anders Reggestad kommenterte situasjonen med at «Nå er'e jaggu verre enn under krigen!» ler hun. Og noen ganger hadde han rett i det – en ble faktisk utsatt for personlige trusler – det er nesten så jeg ikke er kommet over det ennå... sukker hun, men prøver raskt å smile det vekk.

Rundvask på stabburet

I Våle historielags protokoll for perioden 1979-1991 finner vi følgende omtale datert 3. april 1987, signert Alfred Danielsen: «På stabburet har det vært flere dugnader med opprydding og vask – Borg-hild Wike, Solveig Bjørge og Marie Skinnes vasket rundt som det heter.»

Gjennom en årrekke var Marie Skinnes aktiv i arbeidet med Våle prestegård, både som sekretær i styret, som maler og som medlem av museumsstyret. Det hun likte aller best, var nok museumsarbeidet, og hun var av dem som sirlig og klart fylte ut

de fleste registerkortene over museumsgjenstandene som Våle historielag etter hvert fikk inn fra glade givere. Et tilfeldig valgt eksempel fra en av arkivboksene på prestegården, kartotekkort nr. 376, signert MS, 5/8-96.

«Gjenstand: Sukkersaks. Laget når: ca. 1890. Materiale: Jern. Mål i cm.: l. 23 cm, br. 7 cm. Teknikk: Til å klippe kandis sukker med. Plassering: Stabburet. Gave: Hans Åsenden. Når: 1989. Andre opplysninger: Hans Åsenden født på Nedre Åsenden 1899.»

– Vi hadde bare stabburet da, men det ble likevel mange arkivbokser. Det var et trivelig arbeid – ofte sammen med Anders Reggestad og Olaf Gran og flere andre... en gammel skomaker var med en gang, husker jeg. Ja, Våle historielag betydde mye for meg! Jeg husker det første julemøtet på Våle prestegård da vi overtok den, det var vel i 1992, og vi hadde ikke stoler, ikke service! Vi måtte låne av sanitetskvinnene – «ei kasse me' koppær», og det kom masse folk, det var stappfullt! Men Solveig Bjørge var en god leder, godt forberedt og taklet alt.

Da fjernsynet kom til gårds

– Når fikk dere fjernsyn på Bakke?

– Tante Aasa og onkel Sigurd kjøpte fjernsyn før sendingene kom ordentlig i gang. Det var ikke rare sendingene til å begynne med på 1960-tallet, så det hendte vi satt og så på disse pausefiskene som svømte fram og tilbake i akvariet sitt. Det aller første fjernsynsapparatet var ei kasse som stod på en kommode, mens det neste var et skikkelig møbel, et kabinett med sjalusidører så fjernsynsapparatet kunne lukkes inne når det ikke var i bruk. Nå ser jeg litt TV fra seks og utover, og jeg leser tre aviser om dagen, Tønsbergs Blad, Nationen og Dagsavisen – den siste må jeg bare ha, en kan'ke bare ha konservative aviser! Men programmer av typen Skal vi danse? er jeg for gammel til. Så det hender jeg slår av og leser istedenfor.

– Hva med PC og denslags vinduer mot verden?

– Nei! Data har jeg ikke tenkt å begynne med, slår hun ettertrykkelig fast. Jeg greier ikke alle disse... knappene!

Eidsfosbanen og Kåre Holt

Marie husker godt Eidsfosbanen som passerte til eller fra Tønsberg mellom gården og Storelva fram til 1938. – Vi så røyken lenge før selve toget kom, sier hun. – Og i noen år sendte vi melkespann med toget. De ble plassert og hentet på melkerampa, eller Bakke plattform som det het på jernbanespråket. Jeg husker også godt da vi bodde her i årene 1925–28, og bestefar Halvor Skarpaas var bestyrer for Tønsberg Aktiemeieri en tid. Da tok han Eidsfosbanen, og når han kom hjem om kvelden, løp vi til toget i halvmørket for å møte ham. Kåre Kristiansen, senere Holt, kjente hun godt. Kåre hørte til losje Birkebeinarne på Sverretun, og Marie sto i losje Hjerterom i Våle – der hun fortsatt er med... – Vi var litt sammen i losjearbeid og lesesirkel, forteller hun, – og han var en hyggelig og vennlig mann. En kunne være sikker på å møte Kåre når posten kom med toget. Jeg har hele tiden siden husket hvordan Kåre tok oppgjør med seg selv fordi han hadde hellet såpass «østover» i politisk forstand. Da det ble kjent hvordan kommunistlederne med Stalin i spissen

Marie Skinnes da hun fortsatt var Marie Helstad, sommeren 1937 og hun var 16 år, sammen med en venninnegjeng fra Våle og Ramnes på en ukes sykkelturn Telemark rundt, opp og ned bratte grusveier i sol og regn.

Fra venstre ser vi de spreke jentene: Anne Brattestå, Ramnes, Marie Helstad, Våle, Anna Brattestå, Våle, Målfrid Brattestå, Ramnes, Hanna Gjersvik, Våle, søsteren Helene Helstad, Våle.

også hadde mishandlet og drept sine «motstandere», ja, da tok han det som i dag kalles selvkritikk.

Kuene og lensmannen

Vi avslutter med en liten episode: En gang de drev kuene på Bakke langs veien til beite, kom lensmann Haugen kjørende sammen med datteren sin. Han ble litt satt ut av denne kuflokken, litt forvirret, rett og slett, og kjørte i grøfta. Alf måtte dra'n opp med traktoren, en Oliver 70... Marie Skinnes smiler når hun forteller, også om denne lille tildragelsen med en litt snurt

lensmann som ikke helt klarte å takle en kuflokk på vei fra gårdstunet til beite – det hadde jo bare vært å saktne farten eller stoppe noen sekunder, så hadde kuene vært ute av veien, men det var visst noe som hastet voldsomt, noe han og datteren bare måtte rekke. Det spørres om de rakk det, smiler Marie Skinnes som bor hjemme på Bakke fortsatt. Til tross for proteser i høyre hofta og venstre kne, klarer hun seg stort sett selv, men er på Våle sykehjem hver tirsdag, bestiller mat fra sykehjemmet to ganger i uken og får hjemmehjelp hver fjortende dag.

Bettum Rammeforretning
Tom Egil Lie

Vi rammer inn ALT!
God kvalitet rimelig!

33 06 02 15

911 91 791

Engnes, Bettumveien 19, 3178 Våle □ gisselur@hotmail.no

www.rammeverkstedet.com

GLASSHYTTA I VIVESTAD

Anne Ka Munkejord
Designer og blåser glass

Verkstedutsalgets åpningstider:
Tirsdag til fredag: 10-16 Lørdag: 10-14

Hjemmeside: www.akglass.no og Glasshytta i Vivestad er på Facebook

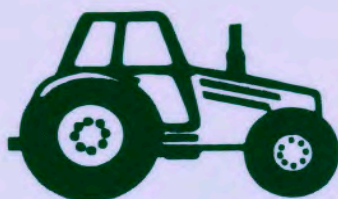
Vivestadlinna 479, 3175 Ramnes. Tlf: 33395113

Alt i landbruksreparasjoner
Salg av deler, redskap og dekk
Pressing av hydrauliske slanger
Pigging av landbruks- og industridekk
AC-reparasjoner

kloppverksted@online.no
Østre Hole 2, 3175 Ramnes

950 33 873
33 39 64 33

Klopp Verksted

GUNNAR BULL GUNDERSEN OG BOKFINKREGELEN:

Når bokfinken faller, står du selv for tur

Av Eva Anfinsen

Den kjente forfatteren, regissøren, radio- og teatermannen, jazzentusiasten, sjømannen og «dagdriveren» Gunnar Bull Gundersen fant sitt dikterhjem i Ramnes da han og etter hvert familien flyttet dit i 1962, og i

årene som fulgte. I det lille, røde huset på Skytøya formulerte han sin berømte Bokfinkregelen, mange dagdriverkapitler og sterke skildringer fra sitt mangslungne liv. Rundt 18 av sine 23 boktitler kom til mens han holdt til i Ramnes.

Vi starter denne lille artikkelen med å sitere fra Gunnar Bull Gundersens egen biografiske skisse i en brosjyre fra Norsk Forfattersentrum, november 1973:

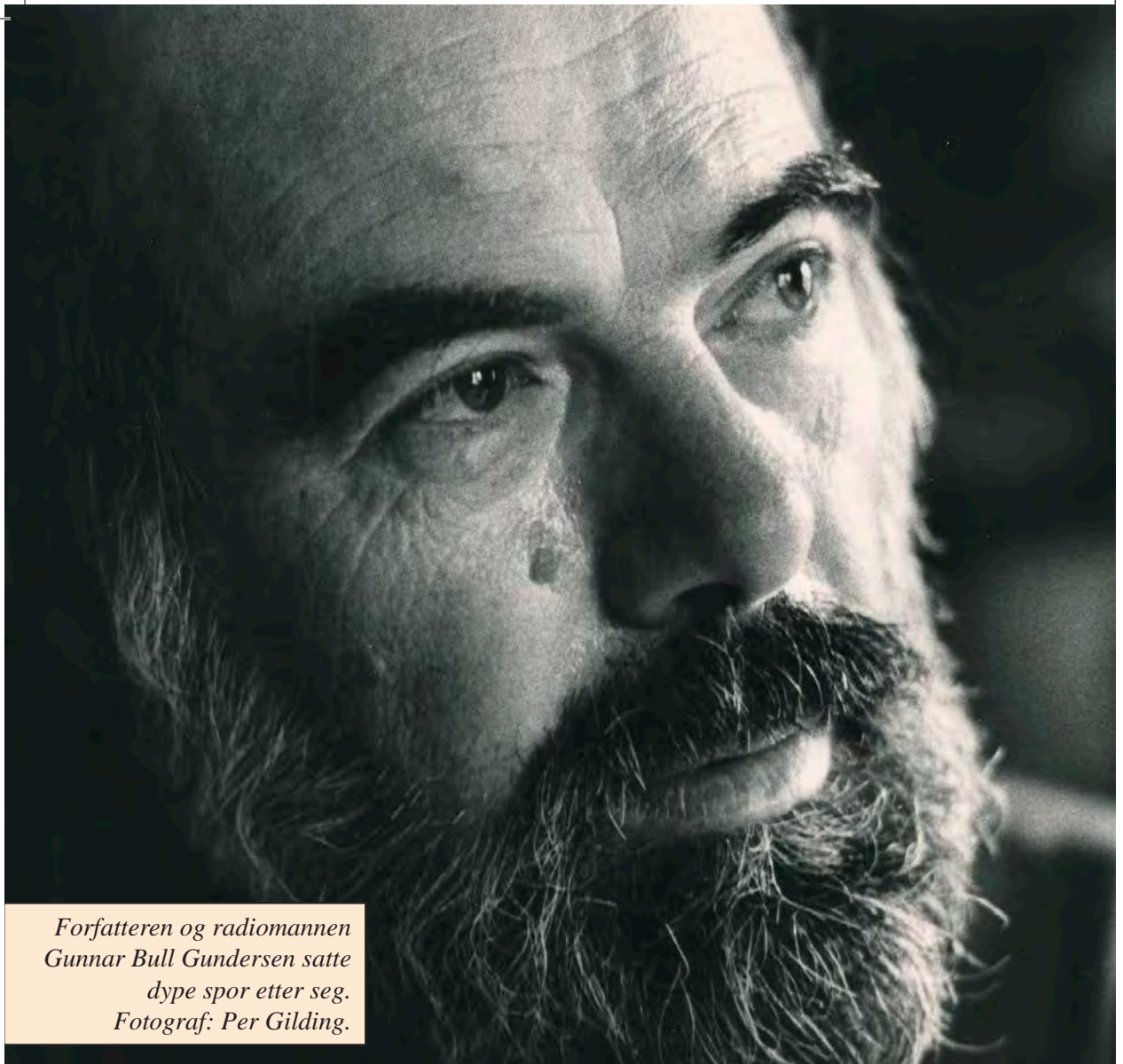
«Hadde en meget omflakkende barndom, med diverse pleieforeldre og slikt. Er derfor blitt godt kjent omkring i daler, bygder og byer. Var innmeldt på til sammen ti skoler, utvist fra tre. Er kanskje den eneste i landet som har gått på folkeskole, uten å få eksamen, realskole, uten å få eksamen, og gymnasium, uten å få artium. Dro til sjøs og flakket

videre i noen år. Men tok senere styrmanns- og skipsførereksamen ved Oslo Offentlige Sjømannsskole, for å vise at også jeg... Fikk etter skipsførereksamen ansettelse som inspisient ved Radioteatret i NRK. Var der i ett år, og syntes jeg lærte meget. Reiste ut igjen som styrmann og ble deretter en kort tid skipper på en passasjerbåt i kystfart. Men fikk min mest omfattende sosiale fartstid blant sjøfolk som velferdssekretær i Statens Velferdskontor for Handelsflåten. Var der i åtte år, stasjonert i Antwerpen, Rotterdam, Liverpool og Oslo havn.

Praktiserte som verdslig sjelesørger, arrangerte alle slags tilstelninger etc., besøkte ca. tusen båter i året. Debuterte i 1956 med romanen «Om natten.(En bakgårdsfantasi)». I 1959 skapte romanen «Martin» den harde debatten om alder for førstereisgutter i Norge, en debatt som endte i Stortinget, og alderen ble hevet fra femten til seksten år. Utga i 1960 novellesamlingen «Vi som frakter oljen», i 1961 romanen «Fabelnetter». Har senere utgitt «Judith. Blader fra en kystskippers dagbok», roman, «Kjære Emanuel. Brev fra en morder», roman,

Gunnar Bull Gundersen var sjø- og båtmann, radiomann, kåsør, dagdriver og forfatter. Dikterhjemmet fant han i Ramnes. Fotograf: Elisabeth Sann.

Forfatteren og radiomannen Gunnar Bull Gundersen satte dype spor etter seg. Fotograf: Per Gilding.

«En dagdrivers opptegnelser», små fortellinger og noveller, «Han som ville male havet», roman, «Min reise til Egypt», En bok om kjærlighet, roman, «De fem», skuespill, «Kjærlighetsnoveller», noveller. Alle ovenstående er utgitt på Aschehougs forlag, mens «Hvor seiler vi?», nedskrevne

intervjuer og reportasjer fra fire sterkt diskuterte fjernsynsprogrammer, kom på Pax forlag. Har hatt oppført: «Kaptein-en og salongpiken», hørespill, «Korridorene», hørespill, «Unnskyld at jeg forstyrrer», hørespill, «Vi som frakter oljen», hørespill, «Noe å glede seg til, (et spill for en

nesten helt edru mann)», fjernsynsteater. Har også arbeidet en god del ved teater, som instruktør, satt opp ca. 25 hørespill og fem helaftens scenestykker, bl.a. «Prisen» av A. Miller og «Frøken Julie» av A. Strindberg. Har dessuten i mange år arbeidet for radio og fjernsyn på free-lancebasis,

med intervjuer, portretter, reportasjer, jazzprogrammer etc. Dessuten hatt artikler, noveller, dikt osv i dagspresse og tidsskrifter. Har vært ute på flere opplesningsturnéer, bl.a. med jazz og lyrikk, og sammen med visekunstneren, har fast program sammen med Ole Paus, men bor på et ensomt sted i skogen når jeg skriver, til sammen ofte mer enn halve året.»

Denne oppsummeringen fra Gunner Bull Gundersens egen hånd ble publisert i en brosjyre fra Norsk Forfattersentrum i november 1973. Det en-somme stedet i skogen var Skytøya i Ramnes.

Til Ramnes i 1962

Gunnar lengtet etter landliv og ro for å skrive. Sammen med Sølvi som han da var gift med, og døtrene Anne og Mia, flyttet han til Lerstang i Ramnes i 1962. De fremleide leiligheten i Oslo og bosatte seg her.

Da fremleiekontrakten gikk ut, var situasjonen noe annerledes. Gunnar var glad i naturen, likte å gå tur i skogen, og på en av turene i Ramnes-

skogene rundt Lerstang, oppdaget han et lite hus i ei glenne i skogen. Det var Skytøya, som skulle bli skrivestue og feriested for familien.

I praksis ble det slik at Gunnar bosatte seg der og Sølvi flyttet med jentene tilbake til Nadderud. Anne, den eldste av jentene, rakk å gå litt på skolen her før de flyttet. I helger og ferier kom familien til Skytøya, som alle fikk en sterk tilknytning til.

Det ble imidlertid også forandringer i privatlivet. En ung Elisabeth Sann kom inn i Gunnars liv. De traff hverandre midt på 1970-tallet, og ble etter hvert kjærester. De giftet seg i 1982, og bodde i det røde huset i skogen. Han ble far til Andreas i 1983. Dessverre mistet Andreas livet på tragisk vis i København i 2009.

Parkinsons i over 15 år

Allerede i 1976-77 hadde Gunnar fått diagnosen Parkinsons sykdom. Små ting endret seg, men det var ikke dramatisk. Ikke ennå. Litt problemer med at fingrene ikke ville det de skulle, etter hvert litt språkproblemer når han snakket. Det var ikke noe

av dette som gjorde utslag på skrivingen. Men det ble turer til Rikshospitalet for medisinstillinger og samtaler med spesialist, som etter sigende kunne bli mer interessert i å samtale med Gunnar om helt andre ting enn sykdommen. Mange hjalp ham, også før han ble syk. Blant annet fikk han hjelp til renskrivning. Både Sølvi, Elisabeth og andre i lokalmiljøet var glad for å kunne bidra med det. Han var nok en mann som det var spennende å samtale med, med mye livserfaring og mange interesser. Og lett å ta en frivillig jobb for.

– Hvordan opplevde du sykdommen hans?

– Jeg var ung og optimistisk, sier Elisabeth Sann. – Samtidig var jeg ganske realistisk når det gjaldt hans fysiske handikap. Men det var langt verre å måtte ta inn over meg at Gunnar gradvis ble frarøvet evnen til å snakke og dermed muligheten til å formidle seg på alle måter. Den idérike, handlekraftige og morsomme mannen jeg forelsket meg i, giftet meg med og fikk mitt eneste barn sammen med, forsvant gradvis inn i en total hjelpeløshet. Jeg sørget over tapet av ham lenge før han døde.

En «dagdriver» i hardt arbeid

Bull Gundersen skrev to utgaver av En dagdrivers opptegetninger – så han virkelig på seg selv som en dagdriver? Med den produksjonen han har bak seg, er det umulig å tenke seg det sånn. Men han hadde nok en annen døgnrytme enn mange andre. Startet dagen kanskje med en kaffekopp ved vinduet? Med å se på skyer, trær, farger? Et dyr i skogkanten? I alle fall tok han seg gjerne en skogstur om formiddagen, og da var blyanten og notisblokk med. Og kjærligheten til naturen gjenspeiles i språket og fortellingene hans.

I En dagdrivers nye opptegetninger, 1975, henviser han ofte til Ramnes. Det er her vi finner Bokfinkregelen:

Bokfinkregelen

Det er de små vi må rette oss etter. Det vet vi som bor i skogen, at når bokfinken faller død fra sin gren, slik vi har sett den gjøre når de sprøyter skog og kratt fra fly, da er det livsfarlig, også for oss. Våre muligheter for

å overleve på lang sikt kan vi på kort sikt se av de små, de viser oss i dag hvordan det vil gå oss i morgen. Når bokfinken faller, står du selv for tur. Den som forgifter en bokfink i dag, dreper seg selv i morgen. Slik er bokfinkregelen. Bokfinken er en av de små, musen en annen, men vi kaller det bokfinkregelen siden bokfinken gjerne er mer akseptert. Se derfor til at bokfinken får leve, sammen med alle de andre små.

Kritikerrost bakgårdsfantasi

Og med det sitatet er vi midt inne i forfatterskapet, og vi går litt tilbake i tid.

Debutboken het Om natten. En bakgårdsfantasi, og kom ut i 1956. Neste bok ut var Martin (1959) som han fikk Kritikerprisen for. Den høstet stor oppmerksomhet, og ble viktig i debatten om loven om førstereisgutter. I en anmeldelse av Magli Elster, Arbeiderbladet 1. desember 1959, skriver hun etter en gjennomgang av handlingen i boken:

«Men hva er dette? Skal vi enda en gang belas-

tes med et mindreverdige individs ynkelige lagnad, når de store og eiendommelige personligheter venter på flere som vil skrive om dem og deres fargerike liv? Jeg har ikke oppfattet denne romanen slik. Sjøgutten Martin er en langt mer almengyldig skikkelse, i slekt med den hjelpeløse «Tusten» i Tarjei Vesaas' vidunderlige «Fuglane», han er en del av oss selv, vi har alle en «Martin» inne i oss. Og det dikteren gjør, som Gunnar Bull Gundersen gjør her, er å trekke ham fram i lyset, å vise oss denne del av oss selv, slik at vi tør vedkjenne oss «Martin» i oss selv og i andre – med andre ord gi oss styrke til å kjempe mot selvmiddelidheten i vårt eget sinn. En sann bok – en bok til å gi mot.»

Humor og ærlighet

Dette er noe som har fulgt Bull Gundersens forfatterska terskap hele tiden; se det store i det små, gi det et perspektiv, samfunnsengasjert, ofte med en underfundighet og en noe burlesk humor. Humoren hadde alltid et alvorlig tema som bakteppe.

~~blitt ønsket skikkelig vel
mund unnskyldte seg med at
nye hadde hendt i huset de
så godt han kunne hva som
men den fremmede lot seg i
tidene var blitt slik at n
det gjaldt, men livet, des
At verden holdt på å velte
hæde med manglende moral~~

V som om det med
ett var om å gjøre
for ham å få an
å legge det
over på

Forfatteren Gunnar Bull Gundersen filte på setningene sine til han var fornøyd med dem, og det kunne ta sin tid. Se bare på dette utsnittet fra et manuskriptark vi har fått låne fra Elisabeth Sann.

– En er nødt til å være morsom for å være ærlig, sier han i et intervju.

– Hva er morsomt? spør intervjueren.

– Jeg kan ikke forutsi hva som er moro – det er sinnsstemningen som avgjør, forklarer han. Dette er hentet fra et intervju i forbindelse med *Unnskyld hvis jeg forstyrrer*, som ble framført i Radioteatret med mange kjente skuespillere, blant andre unge Liv Ullmann. Her sier han også om hovedpersonen i stykket – relatert til seg selv:

– Jeg er beskjeden, men virker ikke sånn. Han (hovedpersonen) virker sånn, men er det ikke...

Aksel Sandemose en høy gang...

Ragnvald Skrede som var anmelder og skribent i

Dagbladet, skrev om *En dagdrivers opptegnelser* (1966) blant annet:

«...Nevnes må det i hvert fall at Bull Gundersen er en fin poet som med få streker greier å mane fram et landskap i skiftende årstider. Likeså er han en frodig fabulator som stundom går Aksel Sandemose en høy gang... Kanskje aner leseren modeller her og der – uten ondskap eller nærgående utlevering. At han ikke er særlig begeistret for avholdsfolk eller innpåslitne kristelige kverulanter, må være ham tilgitt...»

Vi ser i den biografiske skissen han selv skrev – her er en stor produksjon. Og når han skrev innlegg til aviser og tidsskrifter, det var en del av det, var han nøye på språket, slapp ikke

Gunnar Bull Gundersen (1929-1993), bibliografi, 23 publikasjoner i perioden 1956-1985 (Kilder: *snl.no*, *no.*, *wikipedia.org*, *antikvariat.net*, *Elisabeth Sann.*)

Om natten (1956)

Martin (1959)

Vi som frakter oljen (1960)

Fabelnetter (1961)

Kapteinen og salongpiken (1962)

Judith. Blader fra en kystskippers dagbok (1963)

Kjære Emanuel. Et brev fra en morder (1965)

Noe å glede seg til (1965)

En dagdrivers opptegnelser (1966)

Han som ville male havet (1968)

De fem (1969)

Min reise til Egypt (1970)

Hvor seiler vi? (1970)

Skål blues (1972)

Kjærlighetsnovellen og tre til (1972)

Fortellinger fra et rastløst liv (1974)

En dagdrivers nye opptegnelser (1975)

Unnskyld hvis jeg forstyrrer (1975)

Vi er så gode så. Fra mine fremmedarbeidernotater (1975)

De hjemløse (1977)

Blant grekere (1978)

Matros Tore Solem og hans skip (1979)

Omfavnelse (1985)

et innlegg fra seg uten at han hadde slipt og arbeidet grundig med det.

Han elsket stillheten og roen i skogen, men var også en urban mann, og hadde et utpreget sosialt liv. Men alltid søkte han tilbake til stillheten og naturen.

Erik Bye og Ole Paus

Med hjertet også for teateret og i musikken, spesielt i jazzen, var han land og strand rundt med oppsetninger og turneer. Tromsø og Hålogaland teater, Molde med Teatret vårt (på den tiden hadde regionteatrene fokus på samfunnskritikk) foruten Radioteatret og Fjernsynsteatret. Gunnar ble en nær venn av Erik Bye. Gjennom jobben sin som velferdssekretær i Handelsflåten hadde han mange kontakter, og med føtter innenfor i NRK jobbet han mye i bakgrunnen med å hente inn interessante mennesker til Erik Byes programmer, som for eksempel til *Vi går om bord*.

Ole Paus jobbet han nært med. De turnerte og ga ut en den lovpriste LP-platen Ole Bull Show sammen (1973). En kan spille av hele LP'en fra

strømmetjenesten Wimp på nettet. En av de mest nedlastede er *Da skikkeligheten kom til byen fra Skål, Blues* (diktsamling 1972)

En god intervjuer

Duke Ellington var i Norge i 1967, og Gunnar fikk intervjuavtale med ham. Ellington var ikke spesielt glad i den formen for kommunikasjon, og gikk til intervjuet uten stor entusiasme. Men det endte med en interessant samtale dem imellom om både musikk og litteratur. Duke Ellington var litteraturinteressert og hadde laget musikk til verk av Shakespeare, blant annet *Lady Macbeth*, og fremførte en helt unik tolkning av Griegs *Peer Gynt*-musikk. De fant mye å snakke om, og Ellington forteller at han var opptatt av farger i musikken, at han «maler med musikken» og at han blir inspirert av all god kunst.

Tora Samuelsen i Rullende studio

Vi finner også at han intervjuet helt andre typer personer, de mer anonyme i samfunnet, men som hadde en historie å fortelle. Blant andre en samtale

med Tora Samuelsen i Ramnes i juni 1974 i programmet *Rullende studio* sammen med Lille Graah. Her får vi litt lokalhistorie:

Tora Samuelsen var født på gården Hoksrud, men under intervjuet bodde hun på plassen Rolighet i Ramnes. Der hadde hun vært bosatt i 30 år, to kilometer unna barndomshjemmet. Her har det ikke alltid vært vei, hun er fornøyd med å ha fått bilvei fram nå. Hun hadde blant annet arbeidet på prestegården som en bijobb, og den gangen var det en daglønn på 1,50. Hun forteller om dyrelivet, som i skogen stort sett var elg, rådyr og rev – sikkert også en og annen hare. Men hauk og gaupe var borte. Gunnars interesse for naturen kom fram også i denne sammenhengen.

Blant grekere

Han hadde mange felles interesser med Harald Sverdrup, som jo hadde funnet sin ro og landlige idyll i Stokke. Gunnar og Harald foretok seg mye sammen, blant annet en reise til Hellas med en bok som resultat, *Blant grekere* (1978), og Elisabeth Sann var med som fotograf. Det har åpenbart vært en ubestridelig morsom reise.

Og spennende. Blant mennesker av stort og smått traff de også datidens kjendiser som Melina Mercouri og Andreas Papandreou. Det kunne sikkert vært en egen artikkel bare om dette.

Jazz og kalde netter

Litt mer om Gunnar og jazz. Et høydepunkt i radio var *Fra jazzens himmel*, Bodegabandets 50-årsjubileum i Trondheim (1979). (*Bodega Band* ble født samtidig som Studentersamfundet i Trondheimsrunde, røde hus, og debuterte under UKA 1929.) I programmet lar Gunnar de gamle, store jazzutøverne «komme tilbake fra jazzens himmel», og det hele illustreres med instrumenter.

Sitat: «Vi skriver igjen oktober. I svarte høstnetter kan det swinge inne. I natt står en nymåne over taket, og det er Clarence Williams jeg spiller. *Det er hans blues jeg hører suse mellom trærne, det er hans miljø fra 20-årene som er gjenoppstått her inne i mitt hus i skogen, mens kalde netter legger seg over trærne utenfor.*»

Andreas og pappa Gunnar

Elisabeth og Gunnars sønn Andreas opplevde aldri å ha en frisk pappa. Helt fra Andreas var liten, var Gunnars sykdom, Parkinsons, blitt verre, og etter hvert ble han pleiepasient. Mens andre nok så at det gikk nedover med Gunnar, hadde Andreas fremdeles håpet om at det skulle bli bedre, men uten å si så mye. Det ble en spesiell barndom, og et altfor kort liv. De siste årene Andreas levde, hadde han stor interesse av å finne ut av hva faren hadde gjort i livet sitt. Og det var ingen tvil; han hadde grunn til å være stolt av faren sin!

Gunnar ville holde fast, ville skrive, ville være i livet. Mange var hjelpere, blyanten kunne han ikke håndtere selv. Diktsamlingen *Omfavnelse* kom i 1985. Det var den siste utgivelsen, men ikke det siste han gjorde. Det finnes upubliserte og uferdige ting. Han holdt på, ville fortsette.

Steinar Eielsens musikk

En liten kuriositet er det at den Sandnes-baserte komponisten Steinar Eielsen laget melodier til noen av Bull Gundersens tekster; blant annet *Sei-*

las (Seks sanger; Norsk Musikkinformasjon, 1991). Komposisjonen er for mezzosopran, klarinett og slagverk, og ble uroppført i Lille Konsertsal, Bjergsted, Stavanger, 14. mai 1989. Partituret er tilgjengelig i PDF-format fra Nasjonalbiblioteket. Det kan vel være en utfordring for en liten gruppe musikere – fra Re?!

Gunnar døde 7. november 1993 etter et langt sykeleie og opphold på Krakken, for nøyaktig 20 år siden. Det var ikke Parkinsons sykdom som tok livet fra ham, det kom mer til, og selve dødsårsaken var leukemi.

Han ble begravet ved Ramnes kirke, og etter jordfestelsen gikk det et tog med jazzmusikere foran bort til Elverhøy.

I Gunnars ånd.

Takk til Elisabeth Sann for bakgrunnsinformasjon!

Seilas

Når du seiler på stille hav
seil så sakte
at din sjel
når i land før deg
og venter deg der
med nye lengsler

Fra Gunnar Bull
Gundersens siste
utgivelse,

Omfavnelse fra 1985

And på 1-2-3

Varmrøkt andebryst er en av våre mange spesialiteter...

Det var en gang...

...at fem sambygdinger i Vestfold bestemte seg for å produsere and basert på lokale råvarer, solid håndverk og høy leveringsgrad.

I dag har de eget slakteri og foredlingsanlegg og selger i hele kongeriket...

Hans Edward Torp
HANS EDVARD TORP

Torbjørn Kjærås
TORBJØRN KJÆRÅS

Arve Johnsen
ARVE JOHNSEN

Aadne Soyland
AADNE SOYLAND

Rolf Fevang
ROLF FEVANG

GÅRDSAND

FRA HJERTET AV VESTFOLD

www.gaardsand.no

Alt innen regnskap

33 39 68 70

raf@re-regnskap.no

www.granvvs.no

Comfort Revetal

Rørlegger med hjerte for faget!

Din lokale rørlegger i generasjoner.

**Vi utfører arbeid over hele østlandet.
Det er alt fra pakningsbytte til store industri
prosjekter / leilighetsprosjekter.**

**Vi er totalt 25 ansatte med stor yrkesstolthet og
kompetanse på mange områder.**

VETERANBILEN: ET KULTURMINNE OG EN KULTURSKATT!

Tekst og bilder:
Knut Harald
Evensen

2013 ble et jubelår for veteranbilen og veteranbilfolket! Det er 150 år siden Henry Ford ble født. Det er rundt 100 år siden samlebåndet ble oppfunnet – av samme mann. Og ikke minst kunne veteranbilfolket juble under Nasjonal Motordag den 6. juni i år: Da holdt

riksantikvar Jørn Holme en tale der han innlemmet veteranbilene i vår nasjonale kulturskatt på linje med andre kulturminner. I Re-minne 2013 retter vi nå søkelyset mot noen av de lokale veteranbilene og deres eiere.

«... Riksantikvar Jørn Holme slo for første gang i en offentlig tale fast at gamle kjøretøyer er kulturminner. Med et spøkefullt tillegg om at entusiaster som vier så mye tid og kjærlighet til kjøretøyhistorien selv burde være bevaringsverdige...» Dette skriver redaktør Tor Ivar Volla i tidsskriftet Norsk Motorveteran, nr. 7 i 2013, i en omtale av Nasjonal Motordag i Oslo.

Verneverdige entusiaster

Dersom vi skal ta riksantikvaren på ordet, har

vi utrolig mange verneverdige bilentusiaster i Re. Noen kjøper bilene med blanke kroner, andre får hjelp av kompiser og spesialister til å bygge dem opp, og noen går konstant med en original mixtur av rust og olje under neglene – fordi de banker, sveiser, skrur, filer, sliper og lakkerer til den aldrende elsklingen på fire hjul skinner og vrinsker med alle hestene for å komme seg ut på veien. Hvert eneste år er de ute på veiene, på nasjonale motordager, i lokale løp og visninger, på private ferieturer eller med vakre bruder og glinsende jubilanter i baksetet! Det nedlegges en enorm

innsats, masser av tid og penger går i det store veteranbil-sluket, og et og annet ekteskap knaker stygt i sammenføyningene. Men når det historiske kjøretøyet står der i sin lakkglinsende prakt, og Chevrolet'ens sekssylindermaler, Rolls'en ruller elegant av sted og Anglia'en manøvreres av to lekredamer i tidsriktige 60-tallskostymer... ja, da føyer ekteskapene seg sammen igjen og smilene er bredere enn grillen.

Privat ansvar

Det aller meste av det som skjer blant over 200 000 norske veter-

*Høyglanspolering av myke
kattepoter på grønt
T-Ford-panser, tilhørende
Leif B. Olsen*

anbilentusiaster (de som er organisert i klubber), er basert på privat innsats, personlig håndverk, individuelt innhentet kompetanse, ubegrenset kapasitet (synes det som) og finansiert over private konti (ofte allerede litt slunkne). Mens gamle tiner, servicer, malerier, triller og vikingskip stulles og stelles med av hvitbe-hanskede konservatorer i dertil egnede museer, står veteranbilentusiastene i private garasjer og luftige låver og flikker og sliper på sine hjertebarn og skatter. Riktig nok har vi Norsk Kjøretøyhistorisk Museum på Lillehammer – som kanskje snart blir flyttet til

Hunderfossen, Øyer – men det er de personlige entusiastene, håndverkerne og de selvutviklede «konservatorene» med olje og rust under neglene som tar hovedansvaret for den store kulturskatten som heter BILEN.

Slutt opp om disse kulturvernerne!

I denne 2013-utgaven av Re-minne setter vi denne innsatsen og disse bil- og historieentusiastene på agendaen – og vi har møtt noen ganske få av dem. De er mange, rundt 120 medlemmer bare i Re Motorklubb og en pen gjeng i T-Fordens Venner

Re. Husk på dem og slutt opp om dem neste år, på prestegår'n og Brår, ved 1. og 17. mai, ved Nasjonal Motordag i Gunnarsbøparken i juni... osv. Følg med på www.remotorklubb.no. Andre linker: www.lmk.no (Landsforeningen for Motorhistoriske Kjøretøyklubber)

www.norskmo.no (Tidsskriftet Norsk Motorveteran)
<http://www.lillehammer.com/no/Produkt/?T-Lp=346730> (Norsk Kjøretøyhistorisk Museum, Lillehammer)

Arild Johansen, bokser og veteranbilentusiast. Her på Våle prestegård med sin Austin 7 1932-modell.

Veteranbilen som kulturminne: ARILD JOHANSEN MED DYNAMISK ORGANISASJON: RE MOTORKLUBB HAR 120 MEDLEMMER

– Det var bilen som startet det hele – for godt over hundre år siden! Bilmotoren kom, så fulgte motoriseringen av båt og fly og alt det andre. Det var bilen som forandret verden! sier Arild Johansen, bokser og veteranbilveteran i Ramnesveien 794. Han er mangeårig leder av Re Motorklubb med rundt 120 medlemmer og mange kulturskatter – alt fra Folkevogn via Anglia til Rolls Royce. Selv har den sprelske 75-åringen tre veteranbiler i sin stall; en Austin 7, en Mercedes 1966 Pagode

Cabriolet og en 1970-modell Mercedes 280 Coupé.

– Jeg har bedre råd nå som jeg har sluttet å lagre bilær, ler en munter Arild Johansen når vi besøker ham hjemme i Ramnesveien 794, like ved starten av den berømte Jahre-linna og i sentrum av den voldsomme Ramnes-vulkanen (for 280 mill. år siden, må vite...) Bokser og bilbygger Arild har sjølbygd tre biler i full størrelse, en 1886 Benz, en 1901 A-Ford og en 1901 Woods Electric. I tillegg har han bygd en modell av

Flåklipa-bilden, Il Tempo Gigante, og en Fiat Spider på to meter. De siste har vært lekebiler for barnebarna. Den lille Austin 7 fra 1932 ankom i pappesker, og siden bygde han den opp: – For en søt bil!

Bilen som kulturskatt

Hva med bilen som kulturminne og kulturskatt?

– Jeg er glad for at noen tar seg av Slottsfjellstårnet, så kan vi andre ta oss a' den kulturskatten som heter bilær, ler han. Han hadde

akkurat sikret seg en 1970-modell Mercedes 280 Coupé, det finnes ikke så mange av dem... Og den rygget han ut denne dagen, for han skulle hente barnebarn og kjøre til boksetrening, med 75-åringen selv som trener.

Registreringsavgift, ikke kontingent

Re Motorklubb har rundt 120 medlemmer med alt fra Folkevogn via Anglia, Taunus, T- og A-Forder, lastebiler og motorsyker til Rolls Royce. Ingen forskjell på stor og liten her! Klubben samarbeider med flere andre organisasjoner, og deltar i veteranbilløp med utgangspunkt i historiske steder som Høyjord stavkirke (fra 1100-tallet), 1. og 17. mai-markeringer, utstillinger og Nasjonal Motordag som fant sted i juni 2013. Gunnarsbøparken er åsted for motordagen i 2014, den 7. juni.

– Hva koster det å være med i Re Motorklubb?

– I utgangspunktet hadde vi ikke kontingent, men så måtte vi ha *litt* pengær til frimerker, og da ba vi om en liten registreringsavgift.

– Så blir det en omregistreringsavgift når dere skal kjøpe nye frimerker, da?

– Kanskje det, ler han, –

en hundrelapp har alle råd til! Vi er en ubyråkratisk og dynamisk organisasjon!

– Hva koster det å ta vare på og vedlikeholde gamle biler, da?

– Jeg hørte om en som kjøpte en bil for fire millioner, ler han. – Og de fleste av oss har bil for mer enn vi har råd til. Og så ler Arild Johansen enda mer, høyere og gladere – med en latter som enhver veteranbil fra før 1930 kunne misunne ham.

210 000 aktører i Norge

Arild Johansen har vært ubyråkratisk leder for Re Motorklubb i 15 år siden starten i 1998, og innehar fortsatt det krevende vervet. Landsforeningen for Motorhistoriske Kjøretøyklubber har til sammen 210 000 medlemmer, se link under.

Her finner man oversikt over alle arrangementer, alle klubber og nyttige tips for dem som er interessert i den store kulturskatten som veteranbilene utgjør.

Linker:

www.remotorklubb.no

Mailadr.:

post@remotorklubb.no

www.lmk.no

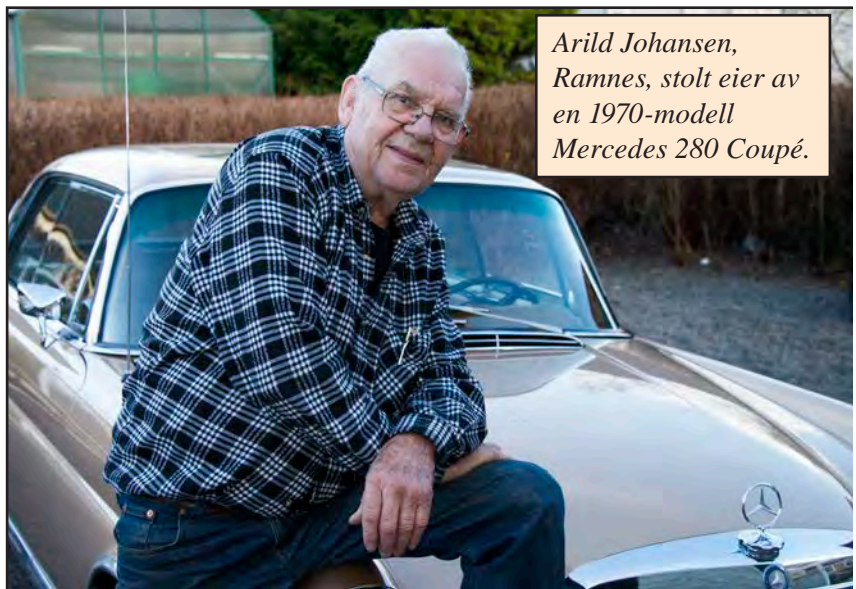
(Landsforeningen for Motorhistoriske Kjøretøyklubber)

www.norskmo.no

(Tidsskriftet Norsk Motorveteran)

[www.lillehammer.com/
no/Produkt/?TLp=346730](http://www.lillehammer.com/no/Produkt/?TLp=346730)

(Norsk Kjøretøyhistorisk Museum, Lillehammer)

Arild Johansen, Ramnes, stolt eier av en 1970-modell Mercedes 280 Coupé.

ARVE SKJEGGERØD: ALT SKJER AV GLEDE

Blant historiens ivrige aktører i Re, finner vi en til i «barneflokken» Skjeggerød på sju fra Hjerpetjønn, nemlig Arve Skjeggerød. Han har gjort og gjør en solid innsats for veteranbilsaken i Re; han restaurerer egne biler, kjører til bryllup med hvit brud i sort T-Ford, drar på samlinger og visninger i inn- og utland, og ikke minst: Han hjelper andre – med råd og ikke minst dåd! Her er det ikke snakk om å gjemme kunnskapen på kistebunnen, men dele av kompetanse og kapasitet med andre. En virkelig veteranbilens entusiast!

– Jeg *må* jo spørre om motivet: Hva er det som driver deg? Hvorfor bruker 53-åringen Arve Skjeggerød så mye tid, energi, kunnskap og penger på en veteranbil – en T-Ford fra 1926, fra Henry Ford's Ford Motor Company i de glade tjueåra?

Svaret kommer klart og rolig mellom dragene på den hjemmerullede sigaretten:

– Det er gleden som driver meg! GLEDEN! Det er *gleden* over å gjøre noe med hendene. Det er kjøregleden. I en åpen, saktegående T-Ford får man en

nærkontakt med naturen, ser og opplever så mye. Det er også å *glede* andre! Jeg har tre barnebarn i alderen tre-åtte, og når de kommer løpende og spør: Kommer du i T-Forden i dag, bestefar? Ja, det er en stor glede. Og når en hjelper andre i et knipetak eller en motbakke av et eller annet slag... Så er det gleden ved alt det sosiale; praten som er full av ideer, tips og råd, turene, visninger både i Norge og utlandet. Så håper jeg jo også at de som ser bilene og får kjøre en tur med oss, kort eller lang, har litt av den samme gleden!

Transport for hvite bruder

Arve Skjeggerød har en mappe med oljeflekkete bilder som viser vraket, et syn som ville skremme en viss herremann på flatmark. Men det som for oss vanlig dødelige ser ut som et håpløst vrak, en rusten skraphaug, er en søt utfordring for veteraneanbilaktører som Arve. Han ser på det som et puslespill av biter og deler som skal settes sammen til en funksjonell og vakker helhet, en veteranbil, en kulturskatt. I USA er det et stort delemarked for veteranbiler, og i Arves smie på Hjerpetjønn ligger en omfattende katalog som heter *Snyder's Antique Auto Parts*. I katalogen er det side opp og side ned med deler; Speedometer og Spark Plugs, Instrument Panels og Windshield Wiper, Magneto og Manifold... temmelig gresk for de fleste av oss. Arve brukte kvelder, helger og ferier ved siden av fast jobb som reparatør med å skru og sveise, og 13. mai 2006 er datoen vi finner på fotografiet av det sortlakkerte vidunderet med maibloomst i fronten og stolt eier ved

Arve Skjeggerød med sin elskede T-Ford Touring 1926, et kulturminne og en historisk skatt.

siden. Fem år hadde det tatt, og i 2006 og nå i 2013 fremstår den sorte T-Ford Touring 1926 som et fristende transportmiddel for hvite bruder og jublende jubilanter av ethvert slag.

40 år på en låve

Vi sitter og prater i hestekostallen, der essa var før, i den gamle smia ved «Hånnædælsveien» i Hjerpetjønn. Faren Anders var krigsseiler under hele den andre verdenskrigen, og da han kom hjem i 1946, etablerte han seg som smed i Hjerpetjønn, og fikk etter hvert bygd boligen Smedbosammen med sin Ester på den andre siden av veien. Der kom det til sju barn,

hvorav Arve var den nest siste, i 1960. Arve overtok smia på slutten av 1980-tallet etter faren Anders som hadde avsluttet sin karriere mot slutten av 1950-tallet.

– I 1926 rullet det ut 2500 nye, vakre Ford'er fra sam-

lebåndene hver dag, og min T-Ford 1926 ble produsert på den siste arbeidsdagen før jul det året, forteller Arve. – Allerede 1. januar 1927 kom den til Norge, nærmere bestemt Kristiansand. Den ankom landet i kasser, og ble skrudd sammen her. Siden havnet den i Tønsberg og senere stuet bort i en garasje. Her begynte det å brenne, men T-Ford'en ble reddet ut og havnet så på en låve i distriktet. Eieren startet restaurering, men ga opp og begynte å selge deler fra den. Etter en 40 år lang traurig låvetilværelse for T-Forden, kjøpte Arve «bilen» og ga den nytt liv i løpet av en femårsperiode – mens han innimellom kjørte en T-Ford

1925-modell... I bilens 80. år ble vidunderet, en åpen, sortlakkert T-Ford Touring 1926 med kalesje og koffert forsynt med skiltet Z-1033 den 5. april 2006. Enda et rullende kulturminne var tatt vare på, gjenoppbygd, restaurert og tilbakestilt til mest mulig opprinnelig stand – enda en kulturskatt. Utført av en fininnstilt, kreativ og engasjert super-reparatør fra Ramnes, nå bosatt i Fon og med Volvo på Borgeskogen i Stokke som arbeidsplass.

TT lastebil nå

– Det holder med én veterانبil nå, da? spør jeg, lovlig naivt.

– Nei, i vinter tar jeg fatt

på en lastebil, en Ford TT med original, norskbygd hytte, hentet i Kongsvinger og mellomlagret hos en veteranbilfantast på Vinterbro utenfor Oslo. Det er jo seks meter her, så jeg får'n a' inn... smiler han.

Lastebilen Ford TT var basert på T-Forden, (T for

Truck). Den hadde kraftigere ramme og bakaksel enn T-Ford'en, og det ble produsert tre stykker av den i 1917, mens produksjonen tok slutt i 1927. I 1923 kostet den 380 dollar. Arves TT er modell 1926, og skal på veien om fem nye år?

Det er en helt egen opplevelse å ta seg frem i verden i Arves nesten 90 år gammel T-Ford.

Veteranbilen som kulturskatt:

LEIF B. OLSEN: DET BEGYNTE MED ØIVIND!

Blant historiens glade aktører i vårt område finner vi også Leif B. Olsen. Åse Marie og Leif er rett nok bosatt på Tverdal i Holmestrand, 400 m fra grensen til Re, med fast morgenutsikt til Våle kirke. Og tilknytningen til T-Fordens Venner Re og Re Motorklubb med alle sine tilliggende, herlige aktiviteter, gjør at de regner seg som reinger.

Leif B. Olsen nøyter seg ikke med å stelle og vedlikeholde ett kulturminne av typen bil, men fem firehjulte, aldrende venner er å finne på Tverdal. Den grønne T-Ford Touring fra 1926 ble restaurert i 1980, og Leif kjøpte den fra en Ford-forhandler i Ålesund i 2006. Der hadde man hatt den stående til pynt i 30 år. Kun én gang hadde den vært ute på tur på en mannsalder, så dekkene var blitt noe deformert og bilen hoppet som en kanin bortover asfalten. Det hjalp med ny gummi – og siden har Ford'en trillet mange mil med herr og fru Olsen ombord. Henry Fords folkebil T-Ford'en rundet 100 i 2008. Det ble produsert 15 millioner av den på Henrys samleband, og det er regis-

trert over 180 av disse bilene i Norge – hvorav ca. 15 i Holmestrand/Re-området. Dette er en solid markedsdekning; mens vi utgjør 0,4 prosent av befolkningen i Norge, har vi åtte prosent av T-Ford'ene i landet. – T-Fordens venner Re er hva vi

kaller en dynamisk organisasjon, smiler Leif. – Det betyr at vi ikke er organisert på en fast måte med årsmøte som velger leder og styre, mer at vi er en vennegjeng med en felles interesse og glede. Vi har riktignok en bankkonto, det måtte vi ha til

Åse Marie og Leif B. Olsen tilhører selvsagt T-Fordens Venner Re og Re Motorklubb.

100-årsjubileet for T-Ford'en for fem år siden. Og det er blitt til at jeg er midlertidig talsmann for gjengen, en slags leder. Vi har en fast årlig sommeruke med våre kulturminner på hjul, og prosesjonen vår med åtte-ti T-Ford'er vekker en viss oppmerksomhet rundt omkring i landet. Disse turene kaller vi TTP-turer etter T-Ford, Telt og Primus, og lokalavisene på vår vei har viet oss stor oppmerksomhet med både forsideoppslag og dobbeltsidereportasje i farger. Og det tror jeg ikke bare kommer av avisenes sommermagre agurktid, men at de faktisk er genuint engasjert i oss og det vi driver med!

– Hvordan hadde det seg at du startet med veteranbil? Og som så ofte før på våre kanter er svaret et navn: Øivind Skjeggerød. – Det var i et selskap for mange år siden, forteller Leif. – Vi ble sittende sammen med Øivind, og jeg kjente ham ikke da. Men jeg visste at han startet som 13-åring. Framfor penger for potetpellinga, fikk han den omtalte «Nyhus-Ford'en» i beta-ling, og begynte å mekke på den. I selskapet kom jeg til å fortelle at det stod en gammel T-Ford 1925 i garasjen hjemme på Tverdal. Jeg tenkte ikke så mye mer over det, men morran

Leif B. Olsen, reing.

etter, søndag morra kl. 10! tutet det ute i gården. Det var Øivind! Han lurte litt på den T-Ford'en... Det gikk ikke mange minuttene før vi hadde dratt den ut, fylt bensin, satt inn et batteri og dratt rundt sveiva tre-fire ganger – og så var det ut og kjøre! Sånn begynte det for meg, og det fortsetter nok livet ut, ler 61-åringen som nå er rådgiver for Øivind og styremedlem i Stiftelsen Bakke Mølles Fremme.

Åse Marie og Leif B. Olsen i T-Forden hjemme på Tverdal.

Ford og Volvo i garasjen

Åse Marie og Leif har flere motoriserte kulturminner i sine gjemmer, ikke minst en A-Ford Phaeton fra 1929 som er ferdig restaurert, og i tillegg en A-Ford som er under ombygging til gårdsbil – pickup, som så mange Ford'er ble i hine hårde dage. Dessuten solgte han en T-Ford 1926 for ikke lenge siden...

Så er det historien om en Volvo Duett fra 1957 etter far Thorleif Olsen. Den ble reddet for noen år siden fra en skammelig tilværelse «i skauen», og Leif skjenket den i restaurert stand til bror Svein på 50-årsdagen. – Da var den fullt restaurert, men ikke lakkert, det tenkte jeg jubilanten kunne ordne sjøl, ler Leif. – Men 10 år senere, til 60-årsfeiringen av samme bror, måtte jeg bare ta den tilbake. Og så fikk han den i gave på nytt – denne gang lakkert!

I gjemmene står det også en Volvo 145 fra 1972 og en Volvo 242 fra 1980 med 80 000 registrerte km på speedometeret. Den siste forvaltes av nevø Kjetil Olsen.

Snakkærn'te om pængær?

Det er ikke lett for en journalist å få til en fornuftig pengeprat i veteranbil-kretser: Svaret lyder gjerne: «Jodæ, det kostær kanskje meir enn det smakær. Neidæ, jeg ga jo no'n lappær, kan du skjønne, men jeg tænker ikke på pængær i ei sånn stønn. Det er jo hobby, ikke sant, og da skal du ikke bruke kalkulatoren, ikke på en *hobby*! Jo, det har jo gått no'n timær, ja – hæljer og ferier... men en kan'ke regne på det...»

Svarene lyder gjerne slik. De fleste vet ikke/vil ikke snakke om «pængær», men om bilen og turene og kjøring av barnebarn og annen familie, venner, blonde bruder og sølvskimrende jubilanter. Men Leif er et slags unntak. Han snakker gjerne om priser – sånn *generelt*:

– Markedsprisen varierer mye med tilstand, kvalitet og historikk, sier han. – En grei T-Ford ligger på pluss/minus 100 000 kroner, en lukket A-Ford på samme nivå, mens en åpen Phaeton eller Roadster varierer mellom 150 og 200 000. Sjølrestaurering høres ofte fristende ut, men det kan fort bli dyrt. En lakkering kan kjapt koste 50 000, så for noen kan det være en idé å kjøpe ferdig restaurert.

Vakker detalj på Åse Marie og Leif B. Olsens Ford Touring 1926.

Motivene og historien

Hva er så Leifs motiv(er) for å bruke tid og penger på veteranbil?

– Det er først og fremst glede og avspenning/avkobling! Det er å kjenne på opphavet sitt og historien sin – og derved blir man bedre kjent med seg selv. Jeg har

personlig levd et hektisk yrkesliv, og kjenner at historien betyr mer og mer for meg. Fremover vil jeg bruke historien mer aktivt når jeg skal foreta vesentlige valg. Som rådgiver i Vestfold fylkeskommune er det blitt mange omstillingsprosesser gjennom årene, og der bruker jeg historien mer og mer som et pedagogisk virkemiddel.

Olsenbande-bilen fra 1955, en sortlakkert Chevrolet med seks sylindere, like mange seter og en flylignende panserfigur.

De rullende kulturminnene:

MADS BREKKE HAR OLSENBANDE-BILEN

En sort Chevrolet fra 1955 er med i veteranbilmiljøet i Re. Rett nok eies den av en rørlegger på gårdstunet Nordre Foss i Holmestrand, Mads A. Brekke, men han er gift med Ramnes-jenta Tone, ei av Skjeggerød-jentene fra Hjerpetjønn. Så denne Olsenbandebilen kalkuleres inn som en vaskeekte Re-bil – den er tilogmed velkommen i feriekolonnen til T-Fordens Venner Re. Arve Skjeggerød ragget den opp i en hage i Andebu, i bytte mot en Granada, og kjørte rundt en tid med barna som en levende Olsenbande i baksetet – junior, da selvsagt!

Ute på tunet på Nordre

Foss like ved Gullhaug venter Mads A. Brekke på meg med sin stolthet, Olsenbande-bilen som den geniale (?) gjengen brukte i to filmer, ikke minst da de rana Verdensbanken (première i 1978). Egon, Benny, Kjell og Data-Harry raste rundt i Oslos gater i den 1470 kilo tunge og blå-, gul- og sortlakkerte Chevy'en fra 1955, med seks sitteplasser, på konstant jakt etter litt gryn. De var jo kronisk blakke, som kjent, til tross for at Egon alltid hadde en genial (?) plan og *alt* var «taima og tilrettelagt ned til minste detalj»! De greidde faktisk å loppe noen kjeltringer for masse penger, men

sedlene gikk i oppløsning i vaskemaskinen – Valborg begikk en mindre tabbe, dessverre... Og så var det på'n igjen med ny plan. Det var den gangen det ga mening når bilen gikk bensintom og Benny unnskyldte seg med: – Jammen jeg fylte jo for en femmer i går!!!

Drammen, Tyrkia, Andebu og Re

– Mange kjenner bilen igjen når familien Brekke er på tur, de husker tilogmed skiltet: KT-24422, kan Mads Brekke fortelle. – Men det var svoger Arve som fikk byttet den

til seg fra en kar i Andebu – mot en Granada. Han shaina'n opp; ordna med bremsene, styresnekka og rattstammen, fôringer i forstillingen og blanke dørstokkplater – og han slipte den ned og lakka med 11 lag, sort med blue patton interiør. Men før Re og Andebu hadde den også en historie. Drammens Auto solgte den til en skipsreder i Drammen. Han hadde den til 1970. Da ble den solgt til en kar på Krokstadelva – som dro på ferietur helt til Tyrkia med den. Deretter havnet den i Larvik, så i Andebu og siden i Re – og nå altså like over grensen til Holmestrand. For noen år siden måtte vi bytte vannpumpe og radiatorslange, men den 6-sylindrede motoren summer og går og har aldri vært oppe, forteller Mads.

Re-turnerer med gode minner

Familien Brekke bruker den 58 år gamle, sorte Chevrolet'en hvert eneste år. På finværsdager kjører de med barnebarn og slektninger og venner – tar en tur et sted, spiser og koser seg på kafé, og drar hjem igjen. Eller de drar på den ukelange veteranbil-turen med T-Fordens Venner Re – og

Re-turnerer selvsagt med gode minner! Kone Tone har svart belte i vedfyrt svelesteking, både på tur og ellers; på Våle prestegård, i Tønsberg, på Kjønnørødtoppen og andre viktige steder på vår lille klode. Han fyrær og ho stæiker... Ved veteranbilsamlinger i Gunnarsbøparken i Tønsberg har Tone sammen med Sanitetsforeningen Hjerpetjønn-Re stekt sveler, hamburgere, pølser

er kapput... men jeg har jo fartsmåler på GPS'en, legger 67-åringen Brekke til med en liten gla'latter.

Taurus 17M TS

Mads & Co har også en 1962-modell Ford Taurus 17M TS i sine gjemmer – den er bare ute til lufting ved EU-kontroll når myndighetene krever det, og har kun tilbakelagt ca. 100 000 km.

– Det er ikke sånne priser på veteranbiler at du kan

Mads A. Brekke med Chevrolet'en som Olsenbanden brukte da de rana Verdensbanken.

og servert mye anna godt – Det er fint å reise på tur med T-Fordens Venner, for da er en *nødt* til å ha tålmodighet og stress ned... det går jo'kke så fort. T-Fordene triller først i kolonnen, og så følger vi etter. Hvor fort Chevrolet'en kan gå, aner jeg ikke. Speedometeret

tjene noe på det. Hvis du skal få bilene til gå som Arve Skjeggerød gjør, og vedlikeholde dem, ja, så må du være *engasjert* i de rullende kulturminnene! understreker Mads A. Brekke.

**Vi utfører rådgivnings- og
regnskapstjenester for næringslivet
og landbruk**

Næringsssenteret, Revetal. Tlf. 33 06 46 40
Marit Sibbern 917 32 455

FJELLSPRENGNING TOR AAGE BRÆIN

33 06 06 38 977 22 060
tabraein@online.no

Vi sprenger vei for deg!
Ruteig 3178 Våle

RE-ELSA

Re Elektroinstallasjon

Liten elektriker med stor service!

- **Bolig**
- **Næring**
- **Landbruk**
- **Rehabilitering**
- **Gulvvarme**
- **LED-belysning**

33 06 24 34 982 97 052

www.re-el.no

Besøk vår nye butikk fra februar 2013!

Revetalgata 6, Pb 12, 3164 Revetal jan.arild@re-el.no

HISTORIEN OM EN GAMMEL VULKAN, OG OM DRAGEHULA

Kart og illustrasjoner
ved Rolf Sørensen,
pensjonert geolog

Vår geologiske fortid var voldsom. Ramnes-kalderaen strakte seg 17 km fra øst til vest, og 11 km i nord-sør retning, en supervulkan som trolig var den største i hele Oslofeltet. Ramnes-kalderaens voldsomme utbrudd fant sted for rundt 280 mill. år siden, og

de vulkanske bergartene i Oslofeltet ble dannet over en periode på 20-25 mill. år. Inn i denne spennende verdenen guider pensjonert geolog Rolf Sørensen oss i denne artikkelen. Han tar oss også med en tur inn i Dragehula ved Undrumsdal.

I den sørøstre delen av Ramnes-kalderaen finnes en rad med åser av larvikitt og liknende bergarter. Hele området er gjennomskåret av nord-sydgående sprekker som har bidratt til dannelsen av de langstrakte åsene med stupbratte kanter mot øst og vest. Under istidene har breen i tillegg laget slakke nord- og bratte sørskråninger. En av disse åsene kalles Draghølåsen, og der finner vi naturlig nok Dragehula.

Ramnes- kalderaen i fire kommuner

Dragehula ligger nær den østre kanten av Ramnes-kalderaen. Kalderaen (betyr

«varm gryte») er et ovalt innsynkningsområde som strekker seg omtrent 17 km fra øst til vest og ca. 11 km i nord-sør retning. Området omfatter fire kommuner, det meste ligger i Re og Andebu, med mindre områder i Stokke og Tønsberg (Sem) i sørøst (se kart fra Norges geologiske undersøkelse).

I Oslofeltet (som strekker seg fra Skagerrak i sør til Brumunddal i nord) var det vulkanisme fra slutten av *karbontiden*, for ca. 300 mill år siden, og det fortsatte et stykke ut i *permtiden*. Dannelsen av de store kjeglevulkanene startet i sør, og Ramnes-vulkanen er blant de eldste i Oslofeltet. Historien til slike kjegle-

vulkaner, som f. eks. Vesuv eller St. Helens i nordvestre USA, ender som regel med en voldsom eksplosjon og det skjer en innsynkning av hele eller deler av vulkanen, det dannes en kaldera. For Ramnes-vulkanens del skjedde dette for ca. 280 millioner år siden. Bergartene som finnes innenfor kalderaens grenser, tyder på at Ramnes-vulkanen var en *supervulkan*, kanskje den største i Oslofeltet. Når en supervulkan eksploderer, slynges det ut tusenvis av kubikkilometer med aske og bergartsfragmenter og følgene kan ha vært globale klimaendringer og massedød (se: Bryhni 2009. Store norske leksikon). Lenger nord i Oslofeltet varte den

vulkanske aktiviteten fram til for ca. 275 millioner år siden. Alle de vulkanske bergartene i Oslofeltet ble altså dannet i løpet av 20-25 millioner år.

Det siste som skjedde med Ramnes-kalderaen, var enda en voldsom eksplosjon. Et sirkelformet område med diameter på ca. tre km ble sprengt i lufta. Alt fra finknust fjell til enorme blokker av forskjellige bergarter, falt ned i krateret igjen etter eksplosjonen og danner fjellgrunnen under Ramnes-sletta, med Ramnes kirke i sentrum (se kart neste side).

Vestfold ved Sahara

I karbontiden lå kontinentalplaten *Baltika*, som Norge er en del av, like nord for ekvator, og i løpet av permtiden beveget platen seg nordover til ca. 30° nordlig bredde. Det som har blitt til Vestfold, lå omtrent på samme breddegrader som Sahara ligger i dag. Fra Brumunddal, i nordre del av Oslofeltet, finnes det forsteinede sanddyner fra begynnelsen av triastiden, som vitner om ørkenforhold over et langt tidsrom. I Vestfold finner vi avsetninger av rennende vann mellom noen av rombeporfyrlavaene, så

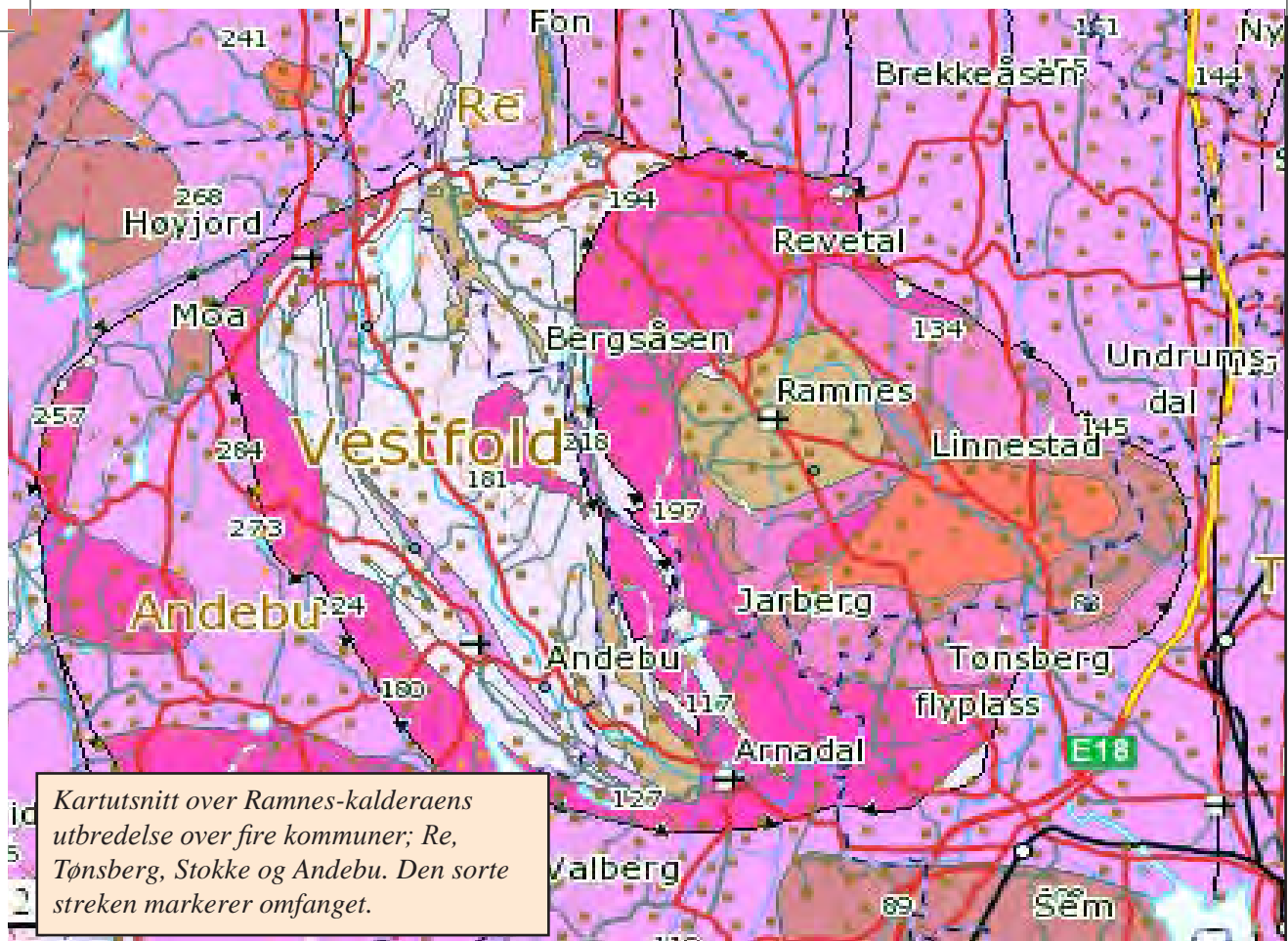

Geolog Rolf Sørensen i åpningen til Dragehula. Fotografen befinner seg noen meter inne i hula. Fotograf: K.H. Evensen.

det må ha kommet enkelte regnskyll i det ellers ørkenliknende landskapet. Høyere planter eksisterte ikke den gangen, men noen moser, lav og bregner kan ha vokst i lavalandskapet. De første øglene hadde utviklet seg andre steder i verden, men det er lite trolig at de, eller andre dyr, fant seg til rette i det tørre og ugjestmilde lavalandskapet.

Dannelsen av Dragehula

Vi skal se litt på selve dannelsen av Dragehula(ene), som befinner seg like over grensen mellom Re og Tønsberg ved Undrums-gårdene langs gamle E-18. Bergarten som hulene er dannet i, er noe mer finkornet og

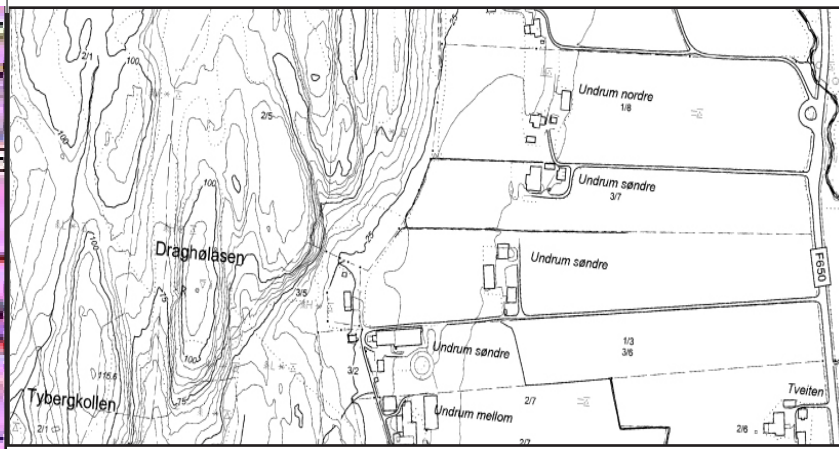

Kartutsnitt over Rammes-kalderaens utbredelse over fire kommuner; Re, Tønsberg, Stokke og Andebu. Den sorte streken markerer omfanget.

rik på sprekker enn de omkringliggende rødbrune, massive og grovkornede *larvikittene*, som hører til i den østre kanten av Rammes-kalderaen (se kart). I denne finkornede og oppsprukne bergarten har frost og andre tærende krefter kunnet arbeide. Den bakenforliggende årsaken til huledannelsen ligger altså helt tilbake i permtiden, mens bergarten var i ferd med å størkne, og det dannet seg en vertikal åre med mer finkornet berg på stedet. Etter at bergarten hadde størknet, skapte kraftige jordskjelv sprekker på kryss og tvers i

larvikitten. Mens bergarten fremdeles var varm, kan det ha skjedd utfelling av kalk på sprekkene, men dette kan også ha skjedd mye seinere. Disse tre forholdene (finkornet fjell, sprekkedannelse og kalkutfelling) er den første årsaken til huledannelsen. I de etterfølgende millioner av år har «tidens tann» (forvitring) virket på bergarten og skapt grunnlaget for huledannelsen. Men for å forstå hele historien må vi altså gjøre en tidsreise på omtrent 280 mill. år, fram til *kvartærtiden*, som startet for bare 2,5 mill år siden. I denne

foreløpig siste geologiske perioden har det vært minst 30 istider, og dannelsen av hulene i Draghølåsen i grenseområdet mellom Re og Tønsberg, har tilknytning til istidene og perioder med et havnivå mer enn 120 m høyere enn i dag. Dragehula (eller hulen) er dannet i vestsiden av Draghølåsen som har nesten loddrette stup mot øst og vest. Etter hver istid har havet en kort tid stått i høyde med hulenivåene, og det er sannsynlig at kraftige bølger har slått inn mot den steile fjellveggen og fjernet det oppsmuldrede fjellet og utvidet hulene. Smelte vann

under isen kan også ha bidratt til opprensning av hulene. Siste gang bølgene kunne strømme inn i hulene var for ca. 10 000 år siden. Det er ikke spor etter at mennesker kan ha bidratt til utvidelsen av hulene. Da hadde det vært synlige spor nedenfor hulene. De steinene og blokkene som finnes i ura nedenfor, må være sprengt ut av frost etter at åsen ble tørt land etter siste istid.

Hvorfor heter det dragehula?

Drager og fryktinggydende ormer har vært del av myter og menneskelig fantasi i mer enn 5000 år (først nevnt i sumeriske skrifter). I Bibelen er dragen et symbol for ondskapen og djevelen, mens i Kina er dragene symbolet på lykke, visdom og fruktbarhet. Drager kom i mange fasonger, de hadde som regel vinger, fire bein, var ildsprutende og spiste fortrinnsvis jomfruer. Pus-sig nok finnes drager ofte i heraldikk, f. eks. på våpen-

skjold. Det finnes utallige historier om riddere som sloss mot drager. St. Georg er en av de mest fremtredende. Men også i norrøn mytologi har vi Tor som jaktet på Midgardsormen, som jo var av drageslekt. Drager har fått et betydelig oppsving i nyere tid, med *Smaug* i *Hobitten*, i *Game of Thrones* og i *Harry Potters* verden.

Det finnes flere dragehuler på Østlandet (se f. eks. Google), så drager har nok vært forholdsvis vanlige i tidligere tider. Hulene i Draghølasen har ikke huset noen store drager, men også små drager kan være farlige. En utførlig beskrivelse av drager finnes i boken: *Draken – Fabeldjurens konung* av Åke Dahlström (2002).

Hvordan finne fram?

Dragehula ligger i Tønsberg kommune – bare noen hundre meter øst for

grensen til Re. Det er lett adkomst på traktorvei og tydelig sti fra Undrum-siden (se Re turkart). Fra Revetal er raskeste vei over Dal til Undrumsdal kirke. Derfra tar en til høyre på gamle E18 ca. 3 km mot syd. Det går grusvei inn til høyre – mot Undrums-gårdene og Undrumsåsene. Det er mulig å parkere ved gården Søndre Undrum, men ta kontakt med eieren først. Ifølge lokalkjente personer skal det være mulig å krype noen meter inn i den øvre hulene, men da skal en være slank, og ikke være redd for edderkopper. Ta med en god lommelykt. *Ikke gå inn i hulene alene* (fare for å sette seg fast.)

Litteratur

Re kommune 2008. Re – turkart. M 1:30 000
 Dahlström, Å. 2002.
 DRAKEN – Fabeldjurens konung. Carlssons, Stockholm. 340 sider.
 Bryhni, I. (2009, 22. april). Supervulkan. I Store norske leksikon. Hentet 11. november 2013 fra snl.no/supervulkan.

ØVRE SUKKE GÅRD

Gårdskafé med deilig lunsj, hjemmebakte kaker og nytrukket kaffe

Kortreist mat laget av de reneste og beste råvarer

Gaver fra gårdsbutikk og salgsutstilling

Nærhet til ski- og turområder

Kurs og arrangementer

Vertskap: **Hege og Espen** post@sukkegard.no

Lokale til leie for selskap, semiarer og møter, m/u mat. Prosjektor.
Kjønnerødveien 251 www.sukkegard.no 90590537/90068597/33396917

KJÆRS

RØRLEGGERFORRETNING AS

Alt innen Varme og Sanitæranlegg

Kopstad v. 477, 3178 VÅLE Tlf. 33 06 03 11

Seniorarkitektene

Casamia Arkitektkontor & Boblen Arkitektkontor

TLF: 33 06 24 55 FAKS: 33 06 24 56

E-POST: post@seniorark.no

ADR.: Industriveien 2A, 3174 Revetal

SPAR

Alltid tilbud på noe godt!

Åpningstider: 08-21 (20)

www.spar.no ☺ 33 06 40 00

spar.brekkeasen@ngbutikk.net

Vi utfører alle typer sprengningsarbeider

SE VÅR HJEMMESIDE: www.kjellfoss.no

KJELL FOSS A/S

SPRENGNINGSFIRMA

Kileveien 77, 3175 Ramnes
Tlf: +47 33 39 62 66 • Fax: + 47 33 39 69 60
Mobil 915 83 253 • E-post: post@kjellfoss.no

DU SKAL TIL TANNLEGEN!

Av Eva Anfinsen

Vi som gikk på Kirkevoll skole på 1950-60-tallet, hadde tannlege Berg på Nykirke som skoletannlege. Hver og en har sikkert sine historier

om tannlege Berg og opplevelser i tannlegestolen. Det er ikke først og fremst det jeg skal fortelle om. Det er om turen til tannlegen.

En vanlig skoledag får en av elevene i klassen beskjed om at det er tid for tannlegebesøk. En helt vanlig dag er det meg. Det var omtrent som følger:

Dagen for tannlegebesøk blir fastsatt, og en gleder seg nok ikke. Men likevel, en viss spenning hører med til dette. Én type spenning gjelder naturligvis om en har hull i tennene, om det er flere hull, en vet at det ikke er noen fornøyelse å bore og fylle. Hadde en hull, måtte det bores grundig og det medførte ofte varmgang i boret og bytte av bor underveis, mens en satt i stolen og tviholdt i armlenene og tenkte «Det er snart over, det er snart over...» Ikke noe vannbor den gangen, og det skulle noe til å be om bedøvelse.

Hortens-bussen til Nykirke

Men det var noe ved siden av dette, en ekstra spenning, noe som gjorde

tannlegebesøket til ikke bare «gap opp-spytt ut»-dag. Hvem skulle en dra sammen med? Det var som oftest i alle fall tre stykker som dro, kanskje fire, kanskje fra samme klasse, men like gjerne fra ulike klasser og klassetrinn. Hvem en skulle dra sammen med, viste seg i alle fall når en ventet på Hortens-bussen på Kirkevoll for å komme til Nykirke og tannlege Berg. Var det noen en kjente godt, som det var gøy å være sammen med en dag? Eller var det noen en ikke kjente så godt, og ikke helt visste hvordan en skulle snakke med?

Fin dame ombord

En liten digresjon: Hortens-bussen var forresten i seg selv en institusjon. Ruta gikk mellom Svinevoll og Horten, over Sørby. Og Karsten Tokerud var den faste sjåføren. Karsten bodde

på Svinevoll. Han kjente alle, og visste å vente ved et stopp dersom noen var litt seint ute. Han kunne også være kjapp i replikken, og historien går om at han en gang i Horten fikk en «fin» dame om bord i bussen som spurte om når dette «Fjøset» gikk. «Det går når nautet er kommet på plass,» sa Karsten.

Hortens-bussen var fast skolerute for dem som bodde vest i bygda. Andre veien var det Holmestrands-bussen som gjaldt. Det var altså Karsten Tokerud som fraktet oss trygt til og fra Nykirke. Om vi kunne grue til tannlegen, var det i alle fall trygt på bussen!

Gruer for tur

En liten flokk går av rutebilen på Nykirke, og rusler veien inn til det store huset der tannlegekontoret er i annen etasje. Opp trappa, en spesiell lukt som bare hører tannlegekontorer til. Spent på hvem som

J 5, klasse.
 Stig, Arnt, Rørdal, Harald, Villy, Sveinung,
 Dag, Annelise, Berit, IngerKann, Nina, Liv-Björg,
 Marit, Annie, Liv-B, Ragnhild, Toril, Tund,
 meg, Björg S., Liv H., Björg H., Ase og
 Brekke *overst. venstre.* Britta
 Anne Gæde og Wenke er ikke der.

Fra Eva Anfinnsens album da hun gikk i 5. klasse. Eva helt til høyre i 2. rekke.

skal først inn. Hvor lenge må en vente på tur? Hvor lenge blir den som er inne der? Hører vi noe? Er det fryktelig vondt, tro?

Gruer for tur, gleder seg til det er over. Og det er flott å være først, eller kanskje ander. For en viktig ting kommer etterpå.

Hjemmebakeri med godsaker

Hjemmebakeriet lå litt lenger nedover veien mot Horten, ganske nær jernbanestasjonen, en kort gåtur fra tannlegen. Hjemmebakeriet på Nykirke

hadde så veldig gode boller! Dessuten var det en del annet godt der også. Mye fristet i disken. Fint om en hadde spart litt lommepenger! Så det var om å gjøre å være ferdig med boring og den obligatoriske ventetimen før en kunne spise, for å kunne nyte godt av Hjemmebakeriets godsaker. Vi skulle nemlig rekke bussen tilbake så alle kom hjem ved skoleslutt.

Sistemann inne hos tannlegen lå tynt an. Heldig da hvis han/hun ikke hadde hull, for da gjorde det jo ingen ting. Da var det jo bare å forsyne seg. Men

bittert om en hadde hull, kanskje flere, og var sist, og ikke rakk annet enn å vente på bussen, mens de andre gomlet boller!

Med smaken av amalgam fortsatt i munnen, men med fem minutter å gå på før bussen kom. Jeg husker ikke annet enn at jeg rakk gleden av bollene hver gang. Men enkelte viktige traumer i livet kan jo fortrenses – så helt sikker er jeg ikke.

Skoletannlegebesøk hadde mange sider...

Air Cargo Equipment Alu-Plast AS

Presenninger og grove tekstiler
Eget verksted og systue
Alt i tekstilsveis

Terje Rasmussen støtter historielagene i Re

Bedriftsveien 3, 3175 Ramnes aluplast@ramnes.no 33 39 68 00

VELKOMMEN TIL
HORN -rett fra naturen!
TREDREIEVERKSTED
Vidar Flåteteigen Horn 3175 Ramnes Tlf. 952 50 624

Møbler og annet trearbeid etter bestilling

Nye og brukte reservedeler,
traktorer, maskiner og utstyr
Velkommen til en hyggelig handel

TORP MASKIN A/S

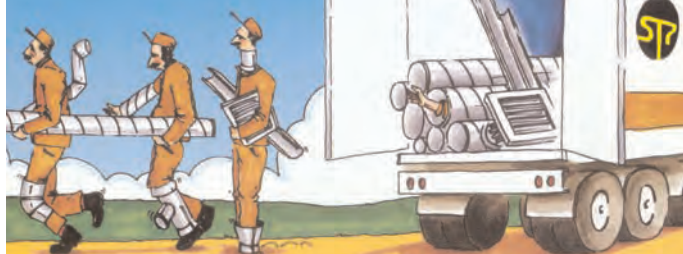
3178 Våle Tlf: 33 06 19 10

www.torpmaskin.no

En god samarbeidspartner innen blikk og ventilasjon

VI SELGER ALT INNEN:

- Takrenner stål
- Takrenner aluminium
- Profilerte plater / coil
- Taksikring
- Spirorør / deler
- Firkant ventilasjon
- Teknisk Ventilasjon
- Boligventilasjon
- Isolasjon
- Plane plater / coil
- Festemateriell
- Verktøy
- Takstein
- Papp og Shingel

SP STÅLPROFIL A/S

Stålprofil A/S har beliggenhet sentralt midt i Vestfold, og er leverandør for hele landet
Industriveien 9, 3174 Revetal • Postboks 48 • 3174 Revetal • Telefon: 330 65 300 • Telefax: 330 65 309
post@staalprofil.no • www.staalprofil.no

BOLIGFELTENES HISTORIE: JARBERG, DET FØRSTE BOLIGFELTET I RAMNES

Tekst og bilder:
Knut Harald
Evensen

Re-minne startet en serie om boligfeltene i Re i 2012-utgaven med en reportasje om Kirkevoll i Våle. Nå er turen kommet til Jarberg, det første boligfeltet i Ramnes. Åse og Arne Burås i Ramnesveien 11 har bodd her i hele sitt ekteskaps lengde, og har hjulpet oss å finne fram til mye interessant informasjon. Vi har

også besøkt familien Jeanett og Arvid Mørken i Gulsrødsvingen 6. Nabotomten i nr. 10 var aller først ut, men begge tomtene ble utskilt i 1954 og bebygd kort etter. Utbyggingen skjedde stort sett i perioden 1954-1965. Tomtene ble utskilt fra syv gårder; Søndre Jare, Skaleberg, Oserød, Gulsrød, Kamfjord, Ås og Haug.

Johan Bu startet i 1963 gravingen for Åse og Arne Burås i det som nå heter Ramnesveien 611, og St. Hansdagen i 1964 kunne de flytte inn. Det gikk unna på den tiden også. – Vi betalte Johan Bu 300 kroner for gravingen, ga 2100 for tomte og 1200 for tilkobling til vann og kloakk, til sammen 3600 kroner, forteller Åse. – Det korte veistykket «laga vi sjøl, grusa og raka».

– Faren min var snekker og fungerte som ansvarshavende, forteller Arne Burås, opprinnelig fra Nittedal. – Vi bygde så billig som mulig, og det meste gjorde vi sjøl uten hjelp utenfra. Materialene

var ytong-blokker som kom fra Ytong-hus på Hokksund; «Mor til tre»-het hustypen. Lette og fine blokker som ble limt sammen, det samme ble dragerne, limt! Vi lånte 30 400 kroner, mer fikk vi ikke. Det var å stå med lua i handa. Kristian Nyhus ordnet med det gjennom kommunen som innstilte på lån i Husbanken, forteller kontormaskin-reparatøren og senere lastebil-sjåføren Arne Burås (han kjørte for Erik Rustan i 20 år fra 1969). Han har også en fortid som trekkspiller i Buraas Trio, sammen med far Ole på trekkspill og bror Willy på gitar. En gang spilte de til dans på

Fjellvang i Vestre Skjee, og Åse var der...

Fint å få sitt eget

– Jeg var ikke så mye med i byggeprosessen, for jeg jobbet på meieriet i Sandar. Men jeg var med og malte litt på slutten, det var moro, det! Og det var så fint å få sitt eget, sier Åse som har vokst opp på gård i Sandar, – jeg visste jo hva en leilighet var, men vi som vokste opp på gård, tenkte nok på leilighet som noe for byfolk! Vi måtte ha hus!

Og huset utvidet de med 40 kvm i 1976, i tillegg til de 80 fra 1964.

– Hvordan har det vært

Åse og Arne Burås har bodd i Jarbergfeltet i nesten 50 år. Gravingen startet i 1963, og året etter kunne de flytte inn i Ytong-huset med navnet «Mor til tre» (over). Ved byggingen av Åse og Arne Burås' hus i 1964 (dette bildet). Fra venstre: Thoralf Lie, Åse Burås, Valborg Lie og datteren Wenche (gift Skotvedt), og Trine Smidsrød, født Lie.

Familien Arvid Mørkens hus i Gulsrødsvingen 6 (neste side) og familien Jack Hødnebøs i nr. 10 (over) var de aller første som ble utskilt og bebygd i Jarbergfeltet – nr. 10 visstnok aller først. Tiden er 1954-55.

å leve og bo på Jarberg i snart 50 år?

– Det har vært fint, sier de begge. – Men med jobb utenfor bygda (bl.a. Tubefabrikken i 31 år) og uten unger i skolen, så har det ikke blitt så mye kontakt med naboer osv, understreker Åse Burås, aktiv torader-spiller, sekretær og kasserer i Ramnes historielag. – Vi har snarere følt at vi bor og lever i Vestfold mer enn i en bestemt kommune.

Fra sentral til mobil

– Når kom telefonen hit?

– Til å begynne med hadde ikke vi telefon, forteller Åse. – Men så lånte Televerket 2000 kroner av oss for å bygge ut. Vi betalte 3000, hvorav 2000 var lån. Vi fikk vel telefon rundt 1970, smiler Åse. – Da var vi koblet til Ramnes sentral ved Heian. Den stengte kl. 09.00 om kvelden, og da skulle det noe til før man våget seg til å ringe. Nei, vi ringte rett og slett ikke utenom åpningstiden. Nå i 2013 kuttet vi ut hustelefonen, og erstattet den med hver vår mobiltelefon.

– Den første mobiltelefonen som jeg fikk i lastebilen,

forteller Arne, – var en diger Motorola 900 til 20 000 kroner. Den fungerte stort sett bra, men likte ikke høy-spentledningene, da knurret den litt!

Generasjonsskifte og tilflytting

De fleste av de ca. 50 husene i Jarberg-feltet er bygd i tiårsperioden 1955-1965, og det har vært ganske stabilt i feltet, men nå er mange falt fra eller har valgt å flytte til lettstelte leiligheter andre steder, så det er blitt en del generasjonsskifter og tilbakeflytting av voksne

barn samt nyinnflytting i senere år.

Drikkevannet får de fra borehull på toppen av Jarbergfeltet, to tretusenliterstanker som magasinerer det gode vannet. Men de er litt bekymret for sprengningene i nærheten: – Jeg håper ikke et storskudd i Himberg pukkverk skal skape lekkasje fra vannkilden vår, sier Arne. (I Gulsrødsvingen får de vannet fra Fjellvang vannverk der de nylig boret på nytt ned til 120 meter.)

Fra Åsen til Jarberg Kolonial

Overalt var det butikker i gamle dager. Også på Jarberg. I bruksnr. 23, Jarby, drev Asbjørn Fadum butikk under navnet Åsen Kolonial. Hans Kr. Himberg overtok forretningen i 1968, døpte om til Jarberg Kolonial og drev den til 1973. I en samtale med Åse Burås i 2008 fortalte Himberg om driften: Butikken med lager var 50-60 kvm, og selve butikken rundt halvparten. Handelen foregikk stort sett over disk, selv om det ble noe selvbetjening etter hvert. En familie på fire kunne handle for 200-300 kr. pr. uke. Det gikk lite av mineralvann og øl; men noe pils og bayer ble kjøpt fra Tønsberg Bryggeri, mens Jarlsberg Mineralvann leverte Coca Cola. Noen

dager var det stillere enn ellers, på mandager kunne det være fem-seks innslag på kassa. Totalomsetningen steg fra 350 000 til 500 000 i løpet av de fem årene, og alle skolebarna som sto på trappen og ventet kl. åtte om morgenen for å kjøpe «rart», bidro bittelitt til det. Ble det for travelt og man ikke rakk å handle, kunne man ringe og bestille, og varene ble satt på trappen, klare for henting.

Det startet med en ukrainsk flyktning

Men det var i Gulsrødsvingen det hele startet. Fra Ukraina var det kommet en flyktningefamilie til Ramnes. De hadde fått jobb på Grorud gård, og for å hjelpe dem inn i det norske samfunnet på 1950-tallet, ble det satt i gang en innsamlingsaksjon til familien

Micola Semec. Tomten Nordheim, bruksnr. 3, ble i 1954 utskilt fra Asbjørn Svilands gård Søndre Jare, gårdsnr. 74. Prisen var 400 kroner og i 1955 sto huset klart. Omtrent samtidig ble tomt utskilt fra samme gård til byggingen av nabohuset, bruksnr. 4, Granheim, Gulsrødsvingen 6. Det ble oppført av Håkon Hødnebø, og solgt til hvalfanger Halfdan Kveseth fra Hof i 1957. Da han døde i Cape Town, Sør-Afrika, i 1959, solgte enken, Gudrun Kveseth, til Johan Mørken og hans kone, Jørgine Helene. Nåværende eier, Arvid Mørken, yngste sønn av Jørgine og Johan, forteller at det var Håkon Hødnebø som satte opp huset deres, og at familien Mørken kom flyttende dit fra Gislerød i 1960. Nabo-uset etter Semec-familien eies nå av Tone og Jack Hødnebø, sønn av Håkon Hødnebø.

Paradis på jord

– Til å begynne med var det mange barn her, og lite å ta seg til, det skjedde *ingen* ting! forteller Arvid Mørken som er født i 1965. Han fikk oppleve urolig barn- og ungdom med noe trøbbel i en del år – før de voksne tok til vettet og la til rette med hoppbakke, fotballbane (som ble sprøytet til skøytebane vinterstid) og lekeplass – altialt en fantastisk møteplass der ungene hadde et sted der all energien kunne tas ut. – Det ble et paradis på jord for oss ungene etter at Asbjørn Brygmann hadde vært her med bulldozeren til Brødrene Fadum, alle dugnadene var gjennomført og anlegget var klart, smiler Arvid Mørken. Jeanett og Arvids sønn Joakim, 17, og kompisen Trym Celius, 20, slutter seg til: – Her har det vært fantastisk og morsomt å vokse opp, og ikke minst trygt og rolig med kjente personer på alle kanter. De liker begge å «skru og mekke både motorsykel og bil», og far Arvid jobber for Phoenix US Cars AS på Sem med veteranbil og nye og brukte deler til amerikanske biler – ikke minst veteranbiler. Familien har to veteraner i garasjen, en Chevrolet 1957 og en Opel Diplomat fra 1965. Utviklingen i et boligfelt går i perioder, understreker Mørken, og forteller om perioden da de fleste barna flyttet ut, og Jarberg ble «Norges største gamlehjem» på 1980-90-tallet, sier han spøkefullt. Men så ble det generasjonsskifter og

tilbakeflytting samt en god del nyinnflytting med nye barnekull. Det er også blitt ganske mange nasjonaliteter her etter hvert. Så nå er'e liv her igjen!

– Det er mye trivelig og morsomt som har skjedd her, og jeg husker godt butikken borte ved veien. En dame på Hessner-gården hadde ei sånn Lassie-bikkje, og den lærte hun opp til å gå til butikken og handle for seg. Den kom spradende med handlekurv med liste oppi. Så ble varene klargjort, lagt i kurven og bikkja jogget

hjem igjen. Oppgjøret skjedde visst hver uke, forteller Arvid Mørken, far til to, Joakim på 19, Helene, 14.

Offentlige tilbud

Når det gjelder offentlige tilbud er de ikke helt fornøyd. Bussen slutter å gå kl. 16. –Noen sier at vi bare har en sykkelsti, og mangler vei, sier Arvid med tanke på fylkesveiens kvalitet gjennom feltet, bortover Jarelinna og innover mot Tønsberg.

– Dessuten hevder kommunen at vi er for få til at det kan føres vann og kloakk forbi her.

BILBJØRN REDNING AS

Trenger du hjelp, ring:
905 54 500

Besøksadresse:
Knudstadveien 262, 3178 Våle.

Slagene på Re: Rapporter som gavebok 2013

Mens Re-minne går i trykken, kommer den spennende boken *Slagene på Re* fra trykkeriet. Det er den populærvitenskaplige fremstillingen omkring forarbeidet, feltarbeidet og etterarbeidet som er gjort i prosjektet fra 2007 til 2013 om lokaliseringen av slagene på Re. Boken er på 148 sider i nær A4-format. Den er trykt i farger og er rikt illustrert. Det har blitt en flott gavebok med tittelen *Slagene på Re*. Og konklusjonen er?

– Når det gjelder 1163-slaget er vi sikre, sier Kjersti Jacobsen. – Det fant sted på jordene ved Linnestad søndre, mellom nåværende Bispeveien og Storelva. Konklusjonen er basert på både omfattende arkeologiske funn, historiske fremstillinger (sagaene), den gamle infrastrukturen og navnegransking. Når det gjelder 1177-slaget er vi usikre. Det er gjort interessante funn på både Solberg og Ramnes prestegård. Prosjektets konklusjon er at «Det ville vært svært interessant å lete videre på Solberg, men innenfor prosjektets rammer lar det seg ikke gjøre.

– Hva slags gjenstander er funnet?

– Det er pilspisser, kniver samt en mengde hesterelaterte funn (hestesko, bissel, søm, ikke minst vinterhesteskosøm). Det er utarbeidet detaljerte funnkart som viser lokalisering av de enkelte funn. De ulike funn er markert med symboler og fargekoder. GPS-posisjonen til funnene er på centimeternivå. Alt er lagt

Prosjektleder Kjersti Jacobsen på Linnestad, slagsted 1163. Til venstre omslaget på rapportboken *Slagene på Re*.

inn i et program som heter Intrasis, et svensk program spesielt utviklet for arkeologer, forteller prosjektleder Kjersti Jacobsen. I boka vises flere slike funndistribusjonskart. På hjemmesidene til Vestfold fylkeskommune står det at prosjektsamarbeidet med Norsk Metallsøkerforening i 2010 resulterte i funn av 6500-7000 metallgjenstander på Linnestad, Ramnes prestegård og Solberg, i tillegg til 1500 gjenstander på Klopp.

Slagene på Re-prosjektet har bestått av kommunale og fylkeskommunale medarbeidere, i et samarbeid mellom Re kommune, Vestfold fylkeskommune/Kulturarv, Vestfoldmuseene, Høgskolen i Vestfold og Staten ved Universitetet i Oslo/Kulturhistorisk museum (KHM). KHM forvalter alle funn fra tiden før 1537, etter reformasjonens innføring i 1536. Prosjektet startet i 2007 under ledelse av Lena Fahre. Senere har Anitra Fossum skrevet 2009-rapporten. I perioden juni 2010-2013 ledet og beskrev Kjersti Jacobsen prosjektet. Foreløpig siste fase er altså bokutgivelsen og

visning av den nye formidlingsfilmen *Slaget på Re* i 1163 i desember.

– Kan prosjektet bli videreført, tror du?

– Ikke i den formen prosjektet har hatt til nå, som et formidlings- og forskningsprosjekt. Det avsluttes i og med at vi har gjort det vi skulle gjøre, og vi kan avslutte prosjektet med stolthet, sier Kjersti Jacobsen, 42, veiarkeolog fra Universitetet i Tromsø, med fire års fartstid fra Lofotr Vikingmuseum på Borg i Lofoten, bosatt i Tønsberg.

Boken selges i Libris på Retorvet fra 16. desember 2013, og i Servicetorget til Re kommune.

Pris: 250 kroner.

Kilder:

Slagene på Re-prosjektets rapporter, utstilling/film på Re-Torvet, Kjersti Jacobsen. www.slagenepare.com www.re.kommune.no www.remiddelalderdager.no <http://vfk.no/Tema-og-tjenester/Kulturarv/Prosjekter/Slagene-pa-Re/>

04800

Ring oss på
04800

- hele døgnet, alle dager

Nå også for
bedrifter!

A for Alltid åpent.
Hele døgnet, alle dager.

dnb.no

ALT I BILREPARASJONER EU-KONTROLL

33 06 49 25

info@tkauto.no www.tkauto.no

Du finner oss på Revetal!

Vidar Nilsen

BLIKK & BYGG AS

Sørbynv. 211 - 3080 Holmestrand
Tlf. 33 06 21 21 - Mobil. 98 23 77 00

Mailadr.: vnblikk@h-nett.no

André Bakke

Maskin

GRAVING • TRANSPORT • LANDBRUK

Tlf.: 33 39 66 42 Mob.: 41 47 53 52 RAMNES

Skreddersydd kvalitet til fornuftige priser! Tlf.nr.: 33 06 11 20

Konstruksjoner og reparasjoner i stål

Søren
PRODUKTER

Søren produkter AS, mekanisk verksted ☎ 932 62 104
Opprannveien 33, 3175 Ramnes ☎ sorenprodukter@c2i.net

sport 1 Revetal

500 kvm med **ekte sport**
Stort utvalg av sports- og fritidsutstyr
Velkommen til en **hyggelig handel!**

Åpent 9-20 (9-18)

persbu@sport1.no

www.persbu-sport.no

33 06 26 00

Taksering

Bolig, næring, fritidseiendommer.

For salg, finansiering, refinansiering.

Verdi/ lånetakst, tilstandsrapport.

Takst & Bygg Service
ANDERS KJÆR

Kileveien 93, 3175 Ramnes

Tlf: 33396010 Mobil: 91177296

mail: kjaer-a@online.no

Byggmester

EGIL RAGNAR LIE

Borgeveien 16, 3178 Våle

33 06 05 73

900 65 473

Alt i nybygg og restaurering!

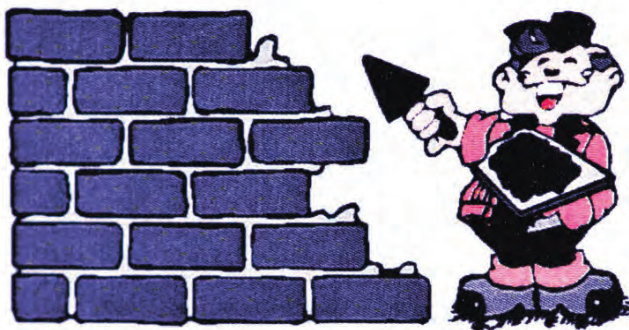
Murer

Odd Henry Solberg

Hvitsteinveien 11, 3178 Våle

hesolber@online.no

481 52 675

**Alt innen mur og puss
Fliser og peiser**

Nils Olaf Bjune om Mathias Kjær: TEINEFISKET I BJUNEELVA

En ørret under en halv kilo var en pinne, 1-1,5 kg var en kult, ca. 2 kg en rugg, mens den store, gulaktige ble kalt grunnstuten. Det forteller Nils Olaf Bjune i denne artikkelen om teinefisket i Vesleelva eller Bjune-/Dalselva gjennom Ramnes på

1920-tallet. Nils Olaf ble født i 1917 på søndre Bjune, og vokste opp med mesterfiskeren Mathias Nilsen Kjær, født i 1874 på vestre Bjune. Denne fortellingen skrev han på 1990-tallet, sammen med andre barndomsminner. Han lever og bor i Oslo.

Readers Digest, eller Det beste, hadde i noen år en fast artikkel som het «Det mennesket glemmer jeg aldri». Mathias Kjær var en slik mann. Jag kan ikke huske når han begynte å bety noe for meg, men det har vel vært i 6-7 års alderen. Og i alle senere år har han stått for meg som et eksempel på en mann med en klokskap, en sinnets ro og et livssyn som jeg bare finner likhet med hos min egen far. Han var da også en fetter av min far, men ca 10 år eldre enn ham. Han kom til å oppholde seg i kortere eller lengre perioder på Bjune, og det er minnene om dette jeg vil fortelle om nu.

Mathias – snekker og fisker

Mathias hadde hatt en liten gård på Kjær i Våle. Da han ble enkemann, solgte han gården i 1917 og kjøpte en gammel bygård innunder Slottsfjellet i Tønsberg. Den inneholdt en del små leiligheter, og med leieinntektene fra disse kunne han ha det forholdsvis romslig, fordi han selv hadde små krav til de ytre ting. Han hadde lært seg snekring og desuten hadde han skaffet seg en pram som han hadde liggende nede ved Byfjorden. Med den rodde han ut på Byfjorden/Vestfjorden og fikset det han trengte til eget bruk og vel så det. Han stelte seg selv i mange år,

men giftet seg så igjen på slutten av 1930-årene.

Sjørretfisket i Vesleelva

Fra eldgammel tid hadde det vært fisket laks og sjørret i elvene som rant gjennom Ramnes, og særlig Vesleelva (Bjune-/Dalselva) var foretrukket av laks og sjørret som gikk opp om høsten, fra Tønsbergfjorden opp i Aulielva og videre inn i Vesleelva, mot skogtraktene ved Dal og Sperre hvor det var bra gyteforhold. Denne oppgangen av ørret (og noe laks) skjedde alltid om høsten, og bare etter at høstregnet satte inn i september/oktober. Det som ellers nærmest var

bekker og småelver, fikk en mangedobling av vannføring, vannet ble grått av blandingen med leire og jord, og det var signalet for ørreten om «å gå opp». Og da gjaldt det å ha redskap og utstyr i orden for dem som ville benytte seg av denne anledningen til å forsyne seg av denne edle fisken. Og det er særlig i forbindelse med dette sjørrettfisket at jeg lærte Mathias å kjenne som den livskunster han var.

Verksted og litteratur

Men først litt om hvordan jeg opplevde ham i den første tiden han oppholdt seg på Bjune. Etter at alle bygninger var ferdige utvendig, var det mye som manglet innvendig, særlig av enklere bord, krakker, skap, osv. Også i uthusene trengtes det innredning og utstyr for mange formål. Dette var hovedsakelig snekkerarbeid, og Mathias viste seg å være en både oppfinnsom og dyktig håndverker. Over vognskjulet var det et langt rom, som senere ble brukt som kornloft, med store binger for de forskjellige kornslagene, vesentlig havre og hvete, og noe rug. Her holdt

Mathias til med sine materialer og redskaper av alle slag, og selvsagt en stor høvelbenk. Det var en god følelse å komme inn på dette verkstedet hans, med den gode lukten av høvelflis, og han selv med sin sindige og rolige, men likevel så effektive måte å arbeide på. Han røykte pipe, men bare når han tok en pust, og denne lukten ble som et ekstra krydder til den følelsen jeg hadde hver gang jeg besøkte ham her. Jeg var nok for liten (dessverre) til å ta noen praktisk lærdom av samværet med ham, men det var spennende å følge med, og jeg lærte nok en god del om de mange forskjellige verktøy han brukte. Det var jo også en tid da elektrisk snekkerutstyr var ukjent. Alt han gjorde, skjedde med håndkraft, saging, boring, høvling, og alle tappinger i sammenføyningene ble gjort med stemjern og hammer. Og første betingelse var å kunne «sette opp» sager, økser, stemjern, etc. Og min jobb var å dra slipes-teinen for ham når det var nødvendig. Han var alltid interessert i hva vi barna drev med, på skolen og ellers. Han var en interes-

Dette utsnittet fra et familiealbum viser Nils Olaf Bjune, født 1917, og hans mor.

sert lytter, han hadde lest mye, det ble sagt at han hadde vært igjennom det aller meste av det som Tønsberg folkebibliotek hadde å by på på den tiden. Særlig var det beretningene om de store oppdagelsene; Fridtjof Nansen og Roald Amundsens erobringer kunne han utenat. Men spesielt var han opptatt av Mikkjel Fønhus og Jacob Breda Bulls

jakt- og fiskefortellinger. Disse hadde nok vært en inspirasjon for ham i det som opptok ham gjennom mange år, nemlig teinegardsfisket i Vesle-elva. Mathias satte varige spor etter seg, både hos oss og på gårdene omkring, med sitt håndverk. Det jeg husker spesielt hos oss var det store kjøkkenbordet, flere andre bord, trillebår og sekkestralle.

En ekstra inntekt

Fra gammel tid har det vært slik at grunneierne har rett til «teinegardsfiske» der hvor eieendommene grenser til elv eller bekk. Men retten er innskrenket, slik at bare det halve vannløpet kan stenges, målt ved normalt sommervann (laveste vannstand). Og det må være minst 50 meter mellom hver slik teinegard. Ettersom ørreten gjerne holdt seg til den siden av elva hvor strømmen var sterkest, var det ikke likegyldig hvor en teinegard burde settes opp for å oppnå best resultat. I høstflommen forandrer vannstrømmen seg etter elvebreddens fasong og buktninger, og derfor var det nødvendig å studere forholdene før en gikk til

oppsetting. Et jordskred kunne f.eks. forandre forholdene radikalt! Ikke alle grunneiere benyttet seg av denne muligheten for en ekstra inntekt og et kjærkomment tilskudd til husholdningen. Grunnen var oftest at en teinegard måtte settes opp eller repareres i den travle sommertiden, når vannstanden var lavest, og dessuten kostet det en del i materialer. Teiner, grinder etc. måtte lages og holdes ved like, og helt ufarlig var det heller ikke når en måtte trekke teinene i storflom og nattemørke. Når ørreten «gikk», måtte teinene trekkes ofte, ellers fant fisken veien ut igjen.

Viktige forberedelser

Jeg vet ikke hvordan og når avtalen mellom min far og Mathias kom i stand. Men ettersom far var grunneier, men hverken hadde faglig kunnskap eller interessere for det praktiske ved dette, mens Mathias derimot hadde begge deler, foruten at begge selvsagt hadde betydelig økonomisk interesse av å utnytte mulighetene, ble avtalen slik at far holdt materialer til selve teinegarden, og

Mathias laget teiner og grinder, samt sørget for oppsetting og vedlikehold, og også tok seg av selve driften så lenge fisket stod på. Utbyttet av fangsten ble så delt likt mellom dem. Forberedelsene til høstens fiske startet tidlig på sommeren. Utskifting av stolper og reparasjon av de faste installasjonene i elveløpet, «vassgarden», «landgarden» og «kloppa» måtte skje mens vannstanden var på det laveste. Stolpene, eller pålene, var stokker på 15-20 cm i diameter ved roten, og de måtte hamres solid ned i elvebunnen for å kunne stå i mot isgang og vårflom. Mathias hadde laget en svær treklubbe til denne bruk. Men det skulle god kondisjon til å kunne balansere seg ut på stillaset, svinge klubba over hodet og få skikkelig kraft i slagene. Solen stekte også godt i elvebakkene, men Mathias brukte både tid og krefter fornuftig og han fikk det alltid til slik som han hadde tenkt. På den tiden av året var vi som regel godt og vel ferdig med våronna, og det var en liten, rolig pause før slåttonna. Jeg var en slags hjelpemann for Mathias så ofte jeg kunne og sam-

Erik Bjune med den gamle teina ved bredden av Bjuneelva, eller Vesleelva, høsten 2013. Slik så den gamle teina ut, men den ytre nettingen er borte. Denne utgaven er bevart på en låve i Bjunegrenda.

været med ham var alltid en velkommen forandring i hverdagen.

Mathias teinebyggmester

Så snart arbeidet med istandsettingen av teinegarden var avsluttet, stod løsmaterialet for tur til ettersyn og reparasjon. Og det gjaldt først og fremst teinene, men også

løsgrindene, som ofte var brukket, eller rett og slett gått tapt under skifting i forhold til vannstanden. Det var nemlig viktig at teinene ble holdt i en passende høyde under vannet, og dette ble justert med grinder av forskjellige høyde, som ble skjøvet ned i teineløpet, fra bunnen og oppover. Det skjedde ved å hekte dem

på en båtshake, og det er klart at ved litt klosset manøvrering kunne det lett skje at en grind forsvant med strømmen. Mest vekt og omtanke ble det likevel lagt på selve teinene. Det jeg så av hjemmelagde teiner, laget av andre teinegardsfiskere i bygda, tålte ingen sammenligning med en teine laget av Mathias. Generelt ble alle teiner til denne bruken montert på enden av to brede, solide lekter, slik at de kunne senkes ned til passende høyde i forhold til vannstanden til enhver tid. Som regel var de laget på enkleste vis, med passende maskevidd i tynn ståltrådnetting. De ble ofte tunge og ble litt skeive og deformerte av vannpresset. Etter et par sesonger var de ofte ubrukelige. Ikke bare vannpresset, men også store grener og stokker som flommen førte med seg, var en stor påkjenning for teinene.

En kolv på hver teine

Mathias' løsninger hadde mye til felles med den gamle vidjeteknikken. Han brukte nesten bare naturlige materialer. Selve skjellettet besto av pas-

sende tykke hasselstenger, ca en tomme tykke ned-erst, som han omhyggelig valgte ut på skogturene sine om våren. De ble rensset for all bark og ur-enheter. Teineåpningen dannet en firkantet ramme på ca. 60 cm i kvadrat, og i denne ble åtte slike stenger boret ned, en i hvert hjørne, og en i hvert mellomrom. I en høyde av ca. 120-150 cm ble alle disse åtte stengene bøyd og låst sammen i toppen, slik at hele formen på teinen minnet om en høy, langstrakt kube. Til avstivning på sidene brukte han lignende hasselstenger, men kløvde dem langsetter, slik at de kunne bøyes til som en ring innenfor de vertikale stengene. Minst to slike ringer var det vanlige. Men enhver teine skal også ha en «kolv», en port som smalner av innover som en avkortet kjegle, og den var meget viktig med tanke på utformingen. Til denne brukte Mathias tynne briskekvister av mindre enn en blyants tykkelse, som likeledes ble flådd omhyggelig slik at de ikke skulle irritere fisken på sin vei inn i fangenskapet. Disse briskepilene ble plassert innvendig på

samme ramme som hasselstengene, men tett i tett (ca. to-tre cm mellomrom) og ført sammen i toppen, slik at åpningen inn mot selve teina ble ca. 10-12 cm i diameter. Til å binde sammen disse spilene brukte han tynn messing- eller kobbertråd, som det fantes mye av på gården etter alt installasjonsarbeidet med det elektriske opplegget.

Den siste bødker i Tønsberg

Mathias var ingen motstander av alle de nye materialene som begynte å konkurrere med naturens egne produkter. Men erfaringen hadde lært ham at ubearbeidede materialer dirkete fra naturen hadde en langt smidigere tilpasningsevne og var mer motstandsdyktig både for råte og uttørring. Derfor brukte han heller ikke den såkalte kyllingnettingen, men bandt egenhendig garnene som han trakk teinene med. Dette hadde han sikkert først lært etter at han flyttet til Tønsberg, og fordi han da, ettersom han selv rodde ut med prammen sin og fisket i Byfjorden, kom i kontakt med mer profesjonelle fiskere.

Etter at Mathias i løpet av forsommeren hadde gjort seg ferdig med alle forberedelser til høstens ørretfiske, dro han tilbake til Tønsberg på sykkelen sin, og med snekkerskrinet bakpå sykkelen. Han kunne da være i 55-årsalderen, og det var ca. en mils vei. Han hadde aldri hastverk, alt skjedde i et jevnt og trutt tempo. Hjemme i Tønsberg hadde han innredet et lite snekkerverksted i uthuset, og han hadde nok en del småbestillinger på diverse tresaker, benker og bord etc., samt reparasjoner. Under krigen lærte han seg bødkerhåndverket, ettersom det ble stor etterspørsel etter saltunker for oppbevaring av fisk, kjøtt og fleisk. I en omtale i Tønsbergs Blad etter hans død ble han blant annet minnet som «den siste bødker i Tønsberg».

Ørretens vaner og krav

På gården hjemme var det på den tiden av sommeren først og fremst høyonna, og delvis skuronna, som måtte gjøres unna før vi kunne begynne å tenke på høstens ørretfiske. Og ingen ønsket heller at høstregnet skulle sette inn før alt var i hus. Men noe regn kom det jo alltid, og så sant vannet begynte å stige litt i elva, satte

vi ut en av teinene for å få en peiling på «gytegangen». Og en og annen forløper på en halv til en kilos størrelse var ikke sjelden å få. Det ble en herlig avveksling i kosten, både i kokt og stekt form. Men den store oppgangen kom gjerne ikke før i begynnelsen av oktober, etter kanskje flere dagers regn, og når vannet fikk den rette gråtonen på grunn av leire og jord som flommen rev med seg. Da visste vi at Mathias var ventende når som helst for å hente frukten av slit og svette i elvebakken.

Det var en selvfølge at Mathias hadde kost og losji når han hadde noe å gjøre hos oss, og ellers ble han som et kjærte medlem av familien. Men under ørretfiske ble det liksom mer liv i ham, selv om han ellers også deltok i diskusjoner og samtaler med stor interesse og innsikt. Og selvsagt var han spent på om de forbedringene han hadde gjort med både teinegarder og utstyret ellers ville føre til et bedre resultat enn året før.

Hvis været fortsatte med passende regn, og det begynte å øke på med fangsten, var det vanskelig å tenke på eller snakke om noe annet enn akkurat ørreten. Mathias hadde en hel del teorier basert på ob-

servasjoner fra gammel tid om ørretens vaner og krav til vær og vannforhold for å kunne følge sin naturlige drift til gyteplassen i de små steinete bekkene lenger opp i skogtraktene.

Ørret kun tre ganger pr. uke!

Mathias og far snakket ofte om en mann som de kalte «Teier'n», (antagelig Teigen oppe ved Sperre) som skulle ha fisket umåtelig med sjøørret i teinegarden sin. Dette må ha vært en mann som i sin tid hadde hatt gården før min bestefar Anders og bestemor Sofie. Det ble også snakket om tider enda lenger tilbake, da tjenestefolk på gårdene omkring hadde det i sine «jobbavtaler» at det ikke skulle serveres laks eller ørret mer enn tre ganger i uka! Dette var visstnok ikke så uvanlig i kystdistriktene ellers på den tiden. Jeg har mange ganger siden tenkt på hvor heldig jeg var som opplevde denne perioden med et rikt ørretfiske og ikke minst samværet med Mathias. Det må ha vært omtrent i perioden 1925-1932, altså for meg fra ca 8-15 år. Skolegangen måtte jo passes, men det

var bare annenhver dag, og selv om vi hadde hjemmelekser, ble det rikelig tid til å følge egne lyster også.

Skyggene fra fjøslykta

Når ørreten «gikk», måtte teinene «trekkes» med passende mellomrom, avhengig av hvor mye fisk det var i teinene hver gang. Det var to teiner ved siden av hverandre i hvert sitt løp, og det var meget bra hvis det var 4-5 kg i hvert trekk til sammen. Erfaringen var at fisken «gikk» best på stigende vann, og oftest utover kvelden og natta. Mathias mente å ha erfaring fra at teinene da måtte trekkes hver time, ellers ville fisken til slutt finne veien ut av teina igjen, tilbake gjennom kolven. Denne natt-trekkingen var for meg det mest spennende fordi det både som oftest var bekmørkt og som regel også mye regn. Hvis jeg ikke skulle på skolen dagen etter, fikk jeg lov til å være med Mathias på kvelds- og natt-trekkene. Jeg ser da for meg de to skikkelsene som vandrer sørover jordet mot elvebakken i regnvær, den store med

moderne oljehyre, jakke og side bukser over solside sjøstøvler, sydvest og med et fiskenett til å bære fangsten i den ene handa og en parafinfjøslykt i den andre. Ved siden av seg, en mindre skikkelse med vindjakke etter storebror Sjøggen og ditto dongeribukser, samt pluggstøvler og sixpencilue. Skyggene som vi laget på grunn av fjøslykta var skremmende store i det flate landskapet og påvirkningen av gamle spøkelseshistorier fra «det gamle Bjune», var nok ubevisst med i tankene mine. Men om nå Mathias selv skulle ha hatt en viss tro på slike ting, så var han klok nok til aldri å nevne det eller vise det overfor meg.

Berg fisken, berg fisken!

Jeg nevnte at vi brukte en fjøslykt. Det fantes elektriske batterilommelykter, men de var små og meget dyre på grunn av liten kapasitet. Som sykkellykter var karbidlyktene langt billigere i drift og lyseffekten meget stor, men de krevde litt mer stell og vedlikehold. Til vårt bruk under fiskingen var den nærmest ideell, selv om vi kom til å benytte

begge deler. Med karbidlykten kunne nemlig én stå på land (elvebredden) og belyse hele teinegården helt ut til teineløpene. Dette var også nødvendig hvis en var alene om trekkingen. Karbidlykten ble da festet til påle på land, fokusert på klopper og teineløpene. Når elva var så stor at vannet gikk nesten oppunder kloppa, var arbeidet med trekkingen ikke helt ufarlig. Med flere en- til tokilos ørreter sprellende i teina, og med de lange tremeters armene som var festet til teina, skulle en være stø på beina for å styre riktig på den ca. 10 meter lange og smale kloppa inn mot land. Det hendte også en gang (jeg var ikke øyenvitne, men det var Sjøggen) at Mathias etter å ha trukket opp teina og hadde snudd seg for å gå innover mot land, trådte feil og gikk i vannet med teina, heldigvis overfor kloppa og ”langgården”. Hadde det vært på nedsiden, hadde han nok blitt tatt av strømmen og vært ferdig. Mens Mathias lå sammen med teina i vannet og bakset, skrek han til Sjøggen: «Berg fisken, berg fisken!» Forklaringen på Mathias’ feiltrinn var sannsynligvis

(delvis) at kloppa denne høsten var litt forandret ytterst ute, slik at Mathias trådte feil. Medvirkende kan også ha vært at han samme dag hadde vært i Tønsberg og solgt ørret, og som skikken ofte var, tatt seg en tår for å feire et hittil vellykket og velfortjent resultat. Denne nesten dramatiske, men ufrivillige «vanngangen» ble på ingen måte, selv om den nok ble omtalt i nabolaget, noe minus for Mathias’ gode navn og rykte. Dertil var han en alt for dyktig og respektert mann i sitt yrke.

Puff ørreten!

De kveldene og nettene som jeg fikk gå sammen med Mathias for å trekke teinene, ble for meg opplevelser som jeg stadig kommer tilbake til. Spenningen mens jeg sto på land og passet på så Mathias kunne se og gå utover kloppa forsiktig for ikke å skremme fisken, så et par slag med båtshaken i vannet foran innløpet, for å «puffe» en ørret som kanskje nølte litt foran kolven, (dette var en av Mathias’ teorier) og så den store stunden da han trakk teinene opp, en av gangen, og var det fisk, ble den båret i land og en reserveteine

satt ut, slik at teineløpet ble stående minst mulig åpent. Så måtte fisken tas ut av teina, og det kunne ta sin tid hvis fisken var stor, for den måtte tas ut gjennom den trange kolven, og en kanskje 1-2 kgs sprellende ørret er ikke lett å få tak på. Men Mathias hadde både tålmodighet og «teknikk», og dessuten nøt han nok også denne lille kampen med sin kjære sjørørret. Så ble den andre teina trukket, og den ledige satt ut igjen, etter å være rensset for løv og kanskje også grener og kvister som flommen alltid førte med seg.

Pinne og kult, rugg og grunnstut

Mathias ville helst avlive ørreten selv. Det var viktig at ørreten ble behandlet med respekt, og derfor hadde han laget en spesiell liten klubbe, som gav presise slag over fiskenakken. Fisken ble heller ikke bare slengt eller lagt ned på bakken, men på en solid fjøl, og derfra opp i det førnevnte fiskenettet. (Han hadde forresten to, et for hver teine). Hele tiden mens denne «slaktingen» gikk for seg, snakket han

og kommenterte fangsten, både form, størrelse og kvalitet. Han hadde forskjellige betegnelser: Den minste, under en halv kilo, var pinne, 1-1,5 kg var en kult, ca. 2 kg en rugg, og så var det grunnstuten, som alltid var en hannfisk, en «hake», og som gjerne var blitt litt gulaktig i buken, fordi den angivelig holdt seg nær bunnen. En grunnstut måtte være av de største for å fortjene dette navnet.

Ulovlig fiske i Tønsberg

Jeg hørte alltid at fisket var mye bedre og ørreten større før i tiden. Dette er nok sikkert riktig, og en av grunnene var at det i elveutløpet i Tønsbergfjorden foregikk adskillig ulovlig fiske, for eksempel lystring (stikking av fisk med kunstig lys), men verst var vadfishet hvor hele eller store deler av elveløpet ble stengt med garn. Mathias var forbitret over begge disse metodene, og særlig vadfishet som gikk ut over den store, gyteferdige fisken. Det hendte heller ikke sjelden at vi fikk ørret som hadde store, åpne sår i ryggen etter lystringen.

Fiske og kortspil

Det var nok sjelden at det var nødvendig å trekke teinene så ofte som hver time, hver annen time holdt gjerne. Gutterrommet var rett ved spisestua nede, og det var en seng i hvert hjørne. Store deler av denne tiden var både mine storebrødre Johan og Sigmund (Sjoggen) til sjøs, så Mathias og jeg hadde en hel seng hver, og det var ikke vanlig den gangen. Mathias la seg gjerne ned på senga med klærne på, tente på pipa, og så pratet vi sammen om løst og fast. Han hadde som sagt lest mye og var fortrolig med alle nye oppdagelser og oppfinnelser. Særlig var han interessert i atomforskningen og mulighetene ved frigjøringen av de enorme kreftene i atomkjernene. Men det jeg likte best var å spille kortspillet 101 med ham. Hele tiden kom han med pussige bemerkninger og slikt småsludder som jeg og sikkert de fleste på min alder hadde så moro av (det er en god følelse for barn når en voksen ikke forsøker å late som han er interessert, men har tid til å gi noe av seg selv).

Konstruksjonsdetalj av Bjune-teina.

Faste potetkunder

Naturlig nok ble det brukt mye ørretmat på denne tiden, også til hverdags. Jeg likte den best stekt, men kokt var også godt, og det ble en herlig fiskesuppe, gjerne med ørretrogn oppi. Ørreten har som kjent store egg og de er gode å knase, sprøstekte. Mathias var meget glad i ørret i alle fasonger, men han spiste sjelden mer enn en ørretskive, den nøt han til gjengjeld så mye mer. Han var vel ingen gourmet akkurat, aldri kresen, men en ting var viktig for ham: Potetene. Far dyrket hovedsakelig to sorter poteter; Marius & Rikskansler, som var en liten, fast og melen potet, som nærmest var en luksus, fordi den gav liten avling i kilo, men smaken var eksklusiv. Far hadde sine faste kunder av kjennere. Prisen var også noen hakk høyere enn Marius-

sen. Mathias, som ellers aldri snakket nedsettende om noe slags mat, kalte de fleste andre potetsorter for «dyngepoteter»; løse og vasne og med dårlig smak.

Fire kroner pr. kilo

Utbyttet av ørretfiske kunne variere fra år til år, men var nok langsomt men sikkert på vei nedover. Den beste høsten jeg kan huske, mener jeg det ble tatt opp ca. 250 kg. Det meste ble nok solgt til fiskehandlerne Karlsen og Brynhildsen i Tønsberg. Vanlig pris var 4 kr. pr. kg, rund og usløyet, og det var en meget god pris! Det ble også saltet en god del, slik at vi kunne ha en og annen middag utover vinteren. Denne tørrsaltede ørreten ble en delikatesse, særlig for de voksne, men også vi ungene likte denne litt kraftige og salte ørretsmaken.

Ørret til konfirmasjonen

Konfirmasjonstiden var i oktober på landet på den tiden, sikkert av hensyn til skuronna og potethøsten. Jeg kan huske å ha vært med på tre konfirmasjoner inklusive min egen, og i alle tre ble det naturlig nok servert kokt sjøørret med persillesmør. Det var alltid mange gjester og alle berømmet den herlige middagen.

Teinefisket på Bjune ble beskrevet av **Roar Ree Kirkevold i Ramnesiana**, 1985, s. 38.

Nils Olaf Bjune

er født i 1917 og vokste opp på søndre Bjune. Han bodde mesteparten av sitt voksne liv i Oslo, og bor i dag på Frogner som pensjonist. Han skrev på 1990-tallet ned en del barndomsminner, deriblant denne fortellingen om teinefisket i Bjuneelva.

Mathias Nilsen Kjær

var født i 1874 på vestre Bjune. Han bodde en tid på Kjær i Våle, før han i 1917 solgte bruket her og flyttet til Tønsberg. Her døde han på midten av 1970-tallet, såvidt over 100 år gammel.

Vestfold Liftutleie AS

3 3 0 6 0 3 3 8

⊙ *Tilhengermonterte lifter*

⊙ *Spesiallifter*

⊙ *Sakselifter*

⊙ *Bomlifter*

480 28 816

⊙ *Teleskoplastere*

⊙ *Minigraver*

⊙ *Fliskutter*

⊙ *Diverse utleieartikler*

post@vestfold-liftutleie.no

Skaane Import Bilverksted AS

Mekonomen
Bilverksted

Reparerer det meste for de fleste!

Reparasjoner □ Service □ Bildeler □ EU-kontroll

Roger **33 06 02 13**
93080075 **33 07 07 00**

Vidar
92090098

Sørbyveien 603, 3178 Våle

Stange Gjestegård

Stange, Tinghaugveien 27, 3175 Ramnes
33 39 64 05 stangegjestegard@online.no 905 57 374

Selskapslokaler i landlige omgivelser

- **Bryllup**
- **Barnedåp**
- **Konfirmasjon**
- **Jubileum**
- **Møte/konferanse**
- **Minnesamvær**

Skjenkebevilling med alle rettigheter Overnattingsmuligheter

Glimt fra Kongebesøket på Stange Gjestegård sommeren 2012

REVETAL
GLASSERVICE a.s
Tlf: 33 06 25 96

**VI RAMMER INN ALT FOR DEG!
SE VÅRT STORE UTVALG!**

- Innramming
- Bilglass
- Rekkverk og vindskjerming
- Alt i glassmesterarbeid
- Energiglass
- Gitterporter

Gamleveien 1 B, 3174 Revetal □ magne@revetalglass.no □ 33 06 25 96 □ 915 74 714

Sørums Sag

Leieskur ✕ Høvling ✕ Materialsalg

Tlf.: 33 06 04 73 Mobil: 911 19 472

3178 Våle

VIVESTAD MASKIN AS

Graving

Grunnarbeid

Snørydding

Vivestadåsen 121, 3174 Revetal 982 56 602 jorn.fendt@yahoo.no

Alt i tekst og bilder

Knut Harald Evensen 92 88 81 54 kevens@online.no

TO JUBILEER: VESTFOLD FRØAVLERLAG, 50 VÅLE OG UNDRUMSDAL HESTEAVLSFORENING, 100

*Tekst og bilder:
Knut Harald
Evensen*

To fagfelt i landbruket har nylig jubilerert. Vestfold Frøavlerlag har rundet de 50, og Våle og Undrumsdal Hesteavlsforening halter videre i

sitt 101. år. Det første laget er i full aktivitet og utvikling. Det andre er mer nostalgidrevet; sovende (og litt spisende)...

Vestfold har en ledende posisjon som frøfylke i Norge. Og Re er landets ledende frøkommune. De tidligere kommunene Ramnes og Våle konkurrerte fra 1950-tallet og fremover om å være størst og best som frøkommune. For vel ti år siden (2002) slo kommunene seg sammen i Re kommune, og det gode samarbeidet mellom frødyrkerne ble ytterligere styrket.

Ned fra vår tue

Vestfold Frøavlerlag utga en jubileumbok i år. Den heter Vestfold Frøavlerlag gjennom 50 år 1962-2012. Redaktør er Helge Oskarsen, og medforfattere er Per Bjerkø, Rolf Berg og Ole Bent Aasnæs. Forordet er skrevet av lagets leder, Jon Erik Knotten, og han forklarer der: «Hvorfor har

vi lykkes? Jeg tror at den viktigste suksessfaktoren for Vestfold Frøavlerlag er at vi bønder kom ned fra vår egen stolte lille tue og begynte å samarbeide. Med dyktige veiledere som pådrivere var dette mulig. I tillegg har Vestfold Frøavlerlag vært gode på å hente inn kompetanse fra forskjellige instanser, både norske og utenlandske.»

Sterkt fagmiljø

Ramnes ble utpekt som prøvebygd i bedriftsøkonomisk rådgivning i perioden 1954-1957 i regi av Norges Landbruksøkonomiske Institutt's prøvebruksavdeling. Bakgrunnen var blant annet at melkeproduksjonen avtok, og med redusert husdyrhold økte ensidig kornproduksjon. Dette nødvendiggjorde et enda mer bevisst vekstskifte for

å hindre utarming av jorda og spredning av plantesykdommer. Og her kom en mer planmessig og profesjonalisert frødyrking inn i bildet; både som mottiltak mot plantesykdommer, erosjon og annen utarming av jorda, og som en sikker, forutsigbar og lønnsom produksjon for bøndene. De var selv ivrige initiativtagere, og skapte over tid et både kreativt og spisskompetent fagmiljø, ikke minst i Ramnes og Våle. Men de lokale lederne gikk også med sin kompetanse og kreativitet inn i Frøavlerlagenes kontaktutvalg som senere ble til Norsk Frøavlerlag.

Ledende i Norge

Stort sett har timotei, rødkløver og etter hvert engsvingel dominert frødyrkingen i Re, men

Kløverhøst hos Sølve og Knut Søyland. Knut viderefører den historiske frødyrkingen og samarbeider nært med nabobonden Lars Kristian Rustan.

mange andre arter har også vært prøvd ut og dels ført til gode resultater. Dette fremgår tydelig av boken, og her skal vi bare nevne noen aktuelle sorter som er omtalt i boken: Hundegras, rødsvingel, engrapp, engkvein, bladfaks, strandrør, raigras, alsikekløver og hvitkløver. Norge har verdens største timoteifrøavlinger, og Vestfold utmerker seg, ikke minst grunnet gunstig klima.

– Det er klare klimamessige fordeler med frødyrking, sier pensjonert fylkesagronom Per Bjerkø, – blant annet at den bidrar til redusert erosjon. Pløyd mark erstattes med grasdekke med tilhørende rotsystem, ikke minst i dalsøkk og senkninger ned

mot bekker og elver. Flere bønder får tilskudd for å ha et grasbelte ned mot elva. Han understreker også at Vestfold i løpet av de forgangne 50 år er blitt Norges største frøfylke, og Ramnes og Våle konkurrerte i mange år om å være størst i landet. Etter kommunesammenslåingen er det ikke et eneste fylke utenfor Vestfold som kan konkurrere med Re kommune når det gjelder frødyrking.

Sosialt miljø

Per Bjerkø er også opptatt av at samarbeidet bøndene imellom har bidratt til et enda bedre sosialt miljø, i både lokale, regionale og nasjonale/internasjonale sammenhenger. Bønder,

fagfolk og byråkrater møttes, ideer og erfaringer ble utvekslet og personlige bånd knyttet.

– Da Ramnes ble utpekt til forsøkskommune sammen med Uvdal og Naustdal, ble det ansatt en uhyre dyktig person som het Harald Giæver, han ble forresten senere professor i økonomi, forteller Bjerkø, og fremhever datidens herredsaagronomen i Våle, Henrik Beitnes, som en viktig fagperson. Og selv har Bjerkø deltatt i denne utviklingen både som herreds- og senere fylkesagronom.

Jubileumsberetningen kan fås ved henvendelse til Per Bjerkø, Kileveien 170, 3175 Ramnes, per@bjerko.no, 915 96 422.

Kløverhøst 2013 hos Sølve og Knut Søyland.

Vi skal likevel ta med oss **le-
derne** i Vestfold Frøavlerlag
gjennom de 50 årene:

Leif Hunskaar: 1962-75

Svend Fremstad: 1975-77

Ragnvald Berg: 1977-81

Sølve Søyland: 1981-85

Gunnar Sogn: 1985-89

Nils Henrik Aker: 1989-92

Erling Riis: 1992-95

Arne Linnestad: 1995-99

Jon Engelstad: 1999-2002

Hans Johan Kjølørød: 2002-
09

Jon Erik Knotten: 2009-

Sekretærer var:

Albert Swift: 1962-70

Ole Bent Aasnæs: 1970-80

Per Bjerkø: 1980-2013

Forsøksringleder i Vestfold

forsøksring, John Ingar

Øverland: Ny sekretær fra

2014

Søyland-bøndene på Fossan

En av de ivrigste og mest kreative frødyrkerne i Re møter vi midt i rødkløverhøstingen hjemme på gården Søndre Fossan høsten 2013. Det er Sølve Søyland, 69, vi snakker om, men han har forlenget (2006) overlatt gården til sønnen Knut, 39, som driver ca. 2000 mål sammen med nabobonden Lars Kristian Rustan. Moderne maskindrift i eget maskinlag (forsterket med muskelkraft fra to seige og innsatsvillige fedre), forenklet sortiment (mest timotei og kløver) og planmessig

drift. Det siste er ikke nytt hos Sølve. Det kan vi lese oss til i dagbøkene hans. For eksempel står det i den grønne dagboken for 1983-II, tirsdag 9. august:

«Satt opp blåserør for frø fra bakken og opp i tørka. Vært hos Jon og hørt om tresking. Bjarne begynt å skru sammen elevator. Anker skrudd på alle elevatorkoppene. Vært på Rustan å henta injektor og trakt til frøblåse. John Herh. kommet kl 10 og beg. å treske timotei ved låvebrua. Henta støpsler på Revetal Eketrik. og tilhenger hos Herheim. Unn og Sidsel

kommet. De har sett etter sauer i Røssdalen, bada der. Ellers har S. vevd på teppet sitt. Bjarne skrudd ferdig skruer i tørkeplater og Anker måka frø i blåser. Guttene vært med å kjørt ut et lass halm av høytørka. Treskeslutt kl 9. Knut vært med å planert frø på tørka og vært innom Brattestå å hørt om tresking i morra. Der fikk vi øl og blomkål-suppe.»

Her står det om kollegialt samarbeid og utveksling av erfaringer under markdage-
ne, og Sølve var også i første rekke når det gjaldt å utvikle kalkyler for frødyrking. I jubileumsboken er det blant mye annet gjengitt en Sølve-kalkyle for «6 års omløp med TIMOTEI – frøeng 3». Når man ser på nøyaktig-
heten og grundigheten, er det ikke å undres over at de ligger på landstoppen på sitt felt.

Jordsmonn, klima og personer

– Far Oskar drev med frødyrking på 1950-tallet, forteller Sølve. – Før den tid satte man gjerne igjen en teig med ulike arter, og høstet frøene for fornyelse av egen eng. Etter hvert ble frødyrkingen en spesialisert geskjeft og selvbindere med låvetresking ble avløst av de

stadig større skurtreskerne. Da jeg overtok i 1971, var jeg på søken etter en ny nisje i gras-/frødyrkingen. Etter en del prøving og feiling sammen med andre dyrkere, kom jeg etter hvert i havn, og livet som frødyrker har vært interessant og utfordrende. Den strieste tørna var nok honningsoppen (mjølauke), understreker Sølve.

– Hvordan klarte Ramnes og Våle å bli så dominerende på dette feltet?

– Det har med både jordsmonn, klima og personer å gjøre; gode konsulenter som Per Bjerkø og Ole Bent Aasnæs og gode kolleger som ikke holder kortene altfor tett inn til brystet, sier de begge. – Men jeg driver ikke så mye med eksperimentering som far gjorde, sier Knut, – jeg viderefører en noe forenklet variant av frødyrkingen – det går mest i timotei og kløver, men også korn, olje- og proteinvekster. Kløver binder nitrogen på samme vis som bønner og erter, nitrogenfikserende vekster – det vil si at de fikser nitrogenet sjøl og gjør kunstig nitrogengjødsling overflødig.

Pollineringen er en viktig utfordring, og de siste årene har det vært en jevn nedgang i kløveravlingene, så i år var det iverksatt et forsøk med utsetting av åkerhumle i egne «humlekasser» i

utkanten av jordene i regi av Bioforsk/NINA – Norsk institutt for naturforskning.

Godt liv å være bonde

– Er det et godt liv å være bonde?

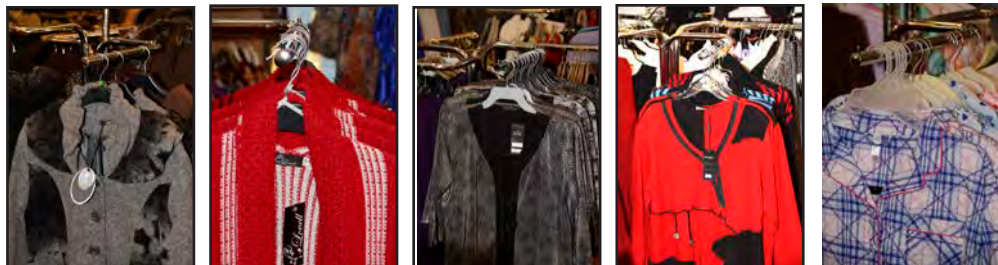
– Jeg kunne ikke tenkt meg et annet liv enn dette, fastslår Sølve. – Det er helt topp!

– Og jeg fikk frøet inn med farsmelka, smiler Knut, – somrene har gått med til det Sølve har «befalt». Det har vært litt uenighet iblant om hvor langt vi skulle gå i frødyrkingen, men det har gått seg til. Sammen med Lars Kristian Rustan har jeg forenklet for å oppnå en mer rasjonell drift med bruk av store maskiner. Samtidig har jeg doblet arealet og sauetallet, forteller ungbonden Knut.

Mor Borghild Søyland (opprinnelig fra Kjelsås, Oslo) slutter seg til: – Jeg har jo vært berørt av alt sammen, medgang og motgang. Jeg har jo vært *håndlanger'n* her!

Hovedkilder: Per Bjerkø, Sølve og Knut Søyland. Vestfold Frøavlslag gjennom 50 år 1962-2012, utgitt 2013.

Revetal Tekstil

Dameklær: *Brandex og Signature
Janus og Iris undertøy*

Herreklær: *Dovre og
Janus undertøy*

Blant svært mye annet! Kjempevalg!

Du finner oss under Sport1 ☒ 33 39 40 00

Byggmester

**OLE A.
LANGEDRAG A/S**

NYBYGG • TILBYGG • REPARASJONER • VEDLIKEHOLD

post@langedrag.info

333 18112 • 976 81 375

Ramnesveien 517 • 3175 Ramnes

Vestfolds største kraftfôrleverandør
Seks kornmottak
Salg av gjødsel, såkorn og plantevern

Møllebutikken på Borgen har stort utvalg
av varer til privathusholdning og gårdsdrift

Salg av utstyr og fôr til hest og kjæledyr

Våre avdelinger:

- Borgen, Andebu
- Bakke, Revetal
- Sande (Økologisk), Skoppum
- Melsomvik
- Herland, Svarstad
- Løvberg, Tjodalyng

*Kontakt
oss på
tlf: 03158*

Vestfoldmøllene AS, Andebuveien 674, 3158 Andebu Tlf: 03158 www.norgesfor.vestfold.no

Våle Regnskaps- kontor SA

Autorisert Regnskapsførerselskap

Regnskap for landbruk, firmaer og foreninger
Økonomisk veiledning – budsjett – selskapsetablering

Skaugvn 2, Postboks 35, 3177 Våle
Tlf. 33 06 45 00 – Faks 33 06 45 01
E-post: firmapost@vrk.no
<http://www.vrk.no>

Våle og Undrumsdal hesteavlsforening FYLLER 100 ÅR, MEST NOSTALGI

I de første 50 årene av 1900-tallet var hesten trekraften på landsbygdene fremfor noe. Traktoren med tilhørende redskaper begynte så smått å komme, og utover på 1960-tallet hadde hesten i stor grad utspilt sin rolle foran plog og harv, og i skogen begynte maskinene å ta over. Men i de gyldne tidene hadde både Ramnes (med i Nordre Vestfold) og Våle sin hesteavlsforening, og Våle og Undrumsdal startet sin i 1912 – og kunne feire 100 år i år.

Ragnar Rustans «dyreliv»

Ragnar Rustan, 87, på Rustan gård ved Revetal, er et av Våles tidsvitner til hesteavlsforeningens hektiske aktivitet. Han har jobbet med dyr i hele sitt liv, et langt «dyreliv». – Maskiner har jeg aldri brydd meg noe særlig om! ler han. Han kan de premiere avlshingstene på rams; nummer og navn, når de var på Rustan og i hektisk aktivitet, og alt livet rundt denne svært viktige virksomheten.

– Her hadde vi hingsten Norge fra 1913-15, Nord-

visvarten på 1920-tallet, Vålar kom i 1934 og hadde nummeret 1317, forteller Ragnar, – så hadde vi Solungen, nr. 1268, den kom i 1940, deretter Skjønbergssonen i 1943, Erlar i 1944, Tostin i 1949, Grinirauen i 1959 – den sto til 1963... og da var det stort sett slutt på hesteavlen.

– Hva skjedde da?

– Gråtassen overtok. Her på gården hadde vi traktor fra 1924, tror det var en Fordson, men siden jeg aldri har interessert meg for maskiner, så kan du ikke stole på det. Det var dyrene jeg brydde meg om; hestene, grisene og kuene. Og det var nok hestene jeg likte aller best!

200 hopper på en sommer

– De kom kjørende med hoppa foran kjerra eller vogna, eller de kom bilen-de langveisfra med hoppa på lasteplanet. Først hadde de ringt og tinga plass, så kom de til avtalt tid. Da var det å spenne hoppa fra og leie henne ut på tunet, leie ut hingsten – og de visste sjøl hva de skulle gjøre, så

det var oftest over på 10 minutter, forteller Ragnar. – Springperioden strakte seg fra 1. april til 1. september, og en hingst kunne komme opp i over 200 hopper i sesongen. I 1944 tok Erlar seg elskverdiggst av 207 hopper, men da måtte han føres ekstra – han fikk 20 egg om dagen i sesongen – de ble knust og blandet inn i 15 liter havre. En skikkelig hingstemiks! De som kom med hoppa, måtte ha medbragt et snes egg og litt havre.

Hingsten Vålar hadde en egen særhet: Han likte ikke å bedekke hopper som hadde føll – det kjente han på lukta, og da var det nei takk! Da måtte vi lure'n litt, vi tok ut en annen hoppe fra stallen, gjorde henne klar for hingsten, og byttet rett og slett med den rette hoppa idet han kom anstigende. En normal sommer lå på mellom 50 og 150 hopper, i gjennomsnitt rundt 75 hopper i året. Det skulle bli rundt 3750 over 50-årsperioden fra starten i 1913 til 1963.

Hva det kostet? Jo, prisen var 35 kroner for Vålar, 60 for Solungen og 100 kroner

for Erlar, mener Ragnar Rustan å huske. Pluss noen egg, da!

Foreningens fremtid

Siden det ikke er særlig mange hingster hverken på Rustan eller andre nærliggende gårder lenger, måtte vi til Lars O. Romtveit i Borre for å få et skikkelig bilde av Ragnar sammen med Jacob Rustan, 61-årig travel pensjonist og nåværende leder i hesteavlsforeningen. Hingsten Solvang Balder, 6, var staut fotomodell, og kan bli en moderne avlshingst etter en eventuell

premiering – for det må til for en ekte avlshingst.

– Men siden aktiviteten tok slutt på 1960-tallet, hva driver dere med i foreningen nå et halvt århundre senere?

– Vi har årsmøte! ler Jacob Rustan under vårt muntre og uhøytidelige møte. – Det var noen løse tanker om å legge ned foreningen på 1960-tallet og gi bort foreningens midler, men det ble ikke noe av de planene. Så vi har fortsatt å møtes, og nå er det bare nostalgien som driver oss, tror jeg. Tradisjonen tro *må* årsmøtemiddagen bestå av knakkpølser og smeltet

smør, ertestuing og kokte poteter. Sånn har det alltid vært, og sånn må det fortsette, smiler han. – De som vil ha øl og vin, nyter medbragt.

– Jeg har hørt at det skal være en ren herreklubb?

– Ja, styret består av Bjørn Bu, Martin Westby og meg. Revisor gjennom de siste 30 årene har vært og er Hans Erik Gjersøe.

Det var en tid da kvinner ikke hadde adgang til Våle og Undrumsdals Hesteavlsforenings møter. Men underveis er det blitt myket litt opp. En periode fikk de være med, men måtte forlate møterommet under selve møteforhand-

Vi måtte til Lars O. Romtveit i Borre for å få et skikkelig bilde av Ragnar sammen med Jacob Rustan, nåværende leder i hesteavlsforeningen. Hingsten Solvang Balder, 6, var interessert fotomodell.

En av de staselige hingstene, Nordvisvarten, fotografert en gang på 1920-tallet. Mannen til venstre er av mindre betydning for fotografen enn hingsten. Ukjent fotograf.

lingene. Da fikk de samle seg i et tilstøtende rom og kunne snakke om kvinneting som brodering og amming. Siden fikk de være til stede under årsmøteforhandlingene, men fikk hverken si noe eller stemme. Fra og med 2012 fikk de si sin mening, men ikke stemme... Og sånn er det fortsatt! forteller en munter hesteavlslforeningsleder.

– Er dette strengt tatt lovlig i vår tid?

– Det er jo ikke vedtektsfestet, da, ler han, – men sånn var det og sånn er det. Dette er en historie- og nostalgidrevet forening. Vi har ingen kontingent, og kapitalen er på under 20 000, så det går kanskje

i en bestemt retning. Det foregår ingen rekruttering, men barn av eksisterende medlemmer kan være med hvis de ønsker det. Det er visse tendenser nå, så kanskje det er liv laga! Det er jo stor hesteinteresse i Norge for tiden, selv om det ikke akkurat dreier seg om «arbeigamp eller dølagamp» som i gamle dager.

Hester i Vestfold

Noen Vestfold-fakta til slutt: Under krigen var det hektisk aktivitet i hesteavlen i Vestfold. Den tyske okkupasjonsmakten rekvirerte mange hester, drivstoff var rasjonert og åkerarealene ble utvidet. Det skapte behov for flere hester, og i 1943 ble det registrert

2000 spring i Vestfold. Like etter krigen lå antall hester i fylket på nærmere 12 000, i 1950 var tallet redusert til ca. 9000, i 1960 til litt under 4000 og 10 år senere var det litt over 800 hester igjen, ifølge Jubileumsskrift Vestfold Landbruksselskap 150 år, utgitt 1980.

I vår tid er trenden snudd, og vi har trolig passert 5000 hester i Vestfold (bl.a. til sport og terapi).

Kilder:

Vestfold Frøavlerlag gjennom 50 år 1962-2012, utgitt 2013.

Jubileumsskrift Vestfold Landbruksselskap 150 år, utgitt 1980.

Per Bjerlø, Ragnar Rustan, Jacob Rustan

Mester med hammer, med vater og sag.
Bygger og ordner, kjenner sitt fag.
Nybygg og tilbygg, hus, hjem og hytte.
HUSK! Når det gjelder, få fagfolk til hjelp og nytte.

RE Bygg AS

RE V E T A L

Odd Hermansen

Mob. 952 58 478

Kristian Gran

Mob. 951 46 975

ild
stedet

Varmeøkonomi AS

www.varmeokonomi.no

Tlf. 33 06 10 40

RAMNES HISTORIELAG

VIRKSOMHETEN I RAMNES HISTORIELAG I 2013

Styret

Helga Bjerkø, leder
Kåre Holtung, nestleder
Aage N. Nilsen
Torunn Frøland
Trygve Gran
Odd Roar Sulutvedt, 1. vara
Ingri Lie, 2. vara

Leder Husstyret: Kjell Hole.
Ledere Samlingsstyret: Erik Bjune (foto)
og Liv Sætre (øvrige samlinger)

Sekretær og kasserer: Åse Burås

Laget har 161 medlemmer,
herav 5 æresmedlemmer.
Kontingenten er kr. 150
Blankett sendes med Re-minne.

Styret har hatt 5 møter.

Lagsmøtene

I 2013 hadde laget 6 møter medregnet årsmøtet.

Programmer ved Erling Dittmann, Erik Bjune, Kåre Holtung, Tor Gervin, Aslaug Gjelsås og Frederik Wedel Jarlsberg.

Turene

25. mai var Våle Historielag med oss på busstur langs minnene etter Eidsfossbanen. Håkon Westby var dyktig guide. 43 deltakere. Da mange ikke kom med, ble det ny tur 17. august med 30 deltakere.

12. september hadde vi tur til den nye Gildehallen med avslutning hos Borre Historielag på Bruserød. 20 deltakere.

Driften av Bygdetunet Brår

Det har vært god oppslutning på dugnadene på mandager mai og juni, og andre dugnader ved behov.

Det er vedtatt å heve sceneområdet i Amfiet. Da blir området mer brukervennlig og enklere å vedlikeholde. Dette tiltaket er i gang.

Mye å foreta seg under Åpen gård på Brår 2013. Anne-Helene Sommerstad i heftig motorsagkonkurranse. Kjø av blide barn i smedlære hos Øivind Skjeggerød.

Vedlikehold av bygningene. I dette året har vi konsentrert oss om det prektige framhuset. Etterat taket ble gått grundig over i fjor, sto sørveggen på tur med ny kledning i år. Arbeidet ble ferdig i november. Finansieringen ble sikret ved Anders Jahres Humanitære Stiftelse og statlige penger ved Vestfold fylkeskommune.

En annen utfordring var det flassete taket i den rosa stua i nordøst. Etter noen dager med en dyktig fagmann, er resultatet blitt flott.

Ved branninspeksjonen ble vi pålagt en omfattende utbedring av den nordre pipa på framhuset. Dette er en stor og kostbar sak. Vi har derfor valgt å sette pipa ut av bruk.

Ny vellykket Åpen Gård 24. og 25. august

Også i år hadde vi godt samarbeid med Ramnes Bondelag, Ramnes Bygdekvin-

nelag, Beitemarken 4H og Re Bygdeungdomslag. Været var med oss også denne gangen, trass i dårlige langtidvarsler.

Vi har gratis inngang, og er derfor usikre når det gjelder antall gjester. Kanskje var det litt færre enn i fjor, da noen mente det var opp mot 1500.

Vi tror at tilbudene for barna, hopping i halmen, kjøring med hest, kontakt med dyr (griser, kalver, høner, kaniner, kal-kuner m m) trekker folk, også fra andre kommuner.

De eldre møter også trofast opp. Koser seg med mat og drikke, og setter pris på å treffe hverandre.

Årets tema i Aulaen var «skolen i gamle dager». I stuene i framhuset viste Charlotte Hellum Wedel Jarlsberg bilder av egen produksjon.

Hestevandringa var i gang etter noen års pause.

Leder: Helga Bjerko. Kileveien 170, 3175 Ramnes

Telefon: 333 96 061/948 81 859. E-post: helga@bjerko.no

Sekretær og kasserer: Åse Burås. Ramnesveien 611, 3175 Ramnes

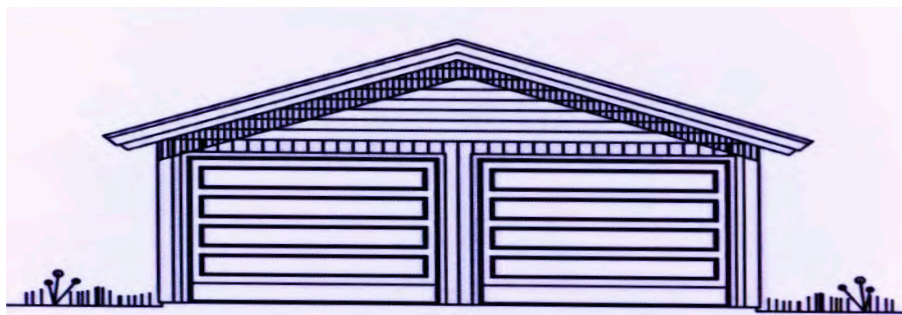
Telefon: 333 96 542/952 46 083 E-post: aase.buraas@online.no

Leie: Ta kontakt med Åse når det gjelder leie

Vårt kontonummer: 2557 20 17152

RevetalGarasjen

Kvalitetsgarasjer til rimelige priser!

www.revetalgarasjen.no

3174 Revetal

916 63 740

BETONGELEMENTER FERDIG MONTERT

• Bolig • Garasje • Støttemur

Tlf: 33 06 07 50
mail: post@vselement.no

VSelement as
Et selskap i Isachsen Gruppen

Alt i graving
og transport

ERLING VERMELID

333 32003

92 03 74 14

Ramnesveien 159, 3171 Sem

Våle Septikservice AS

Høytrykkspyling
Slamsuging

TV-rørinspeksjon
Gravearbeid og rørlegging

Tlf: 33 06 25 33 – 99 23 96 60. Fax: 33 06 25 13

E-post: vaalesept@yahoo.no

ÅPEN GÅRD PÅ BRÅR 2013

Åpen Gård på Brår trekker alltid mange utstillere og masse publikummere. Her kjøres barn i hestetrippe, de får hoppe i halmen, hilse på gris, sau og kaniner og, ikke minst, løpe rundt på gården som om de var lekne barn av 1940-50-tallet. Utstillerne duker opp med broderier, hekletepper, veving og smykkekunst. Ungdommer stiller til dyst med motorsag uten at det blir massakre av det. Torader-spillerne spiller opp, og dagen blir god for alle.

*Graving Sprenging Transport Rørdriving
Leveranse av grus og bark
Vei, vann og kloakk*

brodrene.henriksen@h-nett.no 982 30 300

expert **Revetal**

800 kvadratmeter

Elektromarked

33 06 26 55

expert.revetal@expert.no

RAMNES HISTORIELAGS TURER LANGS EIDSFOSBANENS SPOR I 2013

Historielagene i Ramnes og Våle arrangerer bl.a. møter, festivaler, markeder, hyggeturer og tematurer. I sommer stod Ramnes Historielag for to turopplegg med buss langs de gamle sporene etter Eidsfosbanen, fra Tønsberg via Sem, Re og Hof til Eidsfoss, verdens minste by, som de liker å kalle den på de kanter. Våle historielag var invitert med, og Håkon Westby var en godt forberedt guide. Deltagerne fikk en 18 siders veldokumentert orientering som var til stor hjelp underveis og etterpå. Disse bildene beskriver en bitte liten del av turen: Under til venstre: Ramnes stasjon gjenoppbygd på

Reidvintunet. Nederst til venstre, nederst til høyre og øverst på neste side: Mange monumentale minner fra Eidsfosbanens historie 1901-1938 er å finne langs den gamle traseen. Her ser vi to steinhvelvsbroer; en som Bispeveien går på ved Fos-san, en i Hof og det nordre brokaret etter Valle bro (til høyre). Under ser vi et tenkende par med ulikt fokus ved Eikeren, Eidsfoss, like ved der skinnegangen stopper..

Vi nevner også at **Christian Nordby** i høst har ferdigstilt sin film om Eidsfosbanen.

Alle bildene: Knut Harald Evensen.

KJÆRE LESERE AV RE-MINNE!

Vi har satt flere temaer på kartet de siste årene:

Kvinneminner

Historiens aktører

Veteranbilen som rullende kulturminne

Og vi planlegger stoff om *hvalfangere fra Re*

Kom med tips!

Send tips, info og bilder til redaktør Knut Harald Evensen

SMS til 92888154

Mail til kevens@online.no

Re Revisjon AS

Registrert revisor **Magnus Kyllingstad** tilbyr først og fremst

Revisjonstjenester

til de revisjonspliktige. Men vi tilbyr også **andre tjenester:**

- Skatte- og avgiftsrådgivning
- Bedriftsøkonomisk rådgivning
- Budsjettering og kontrollrutiner
- Valg av selskapsform
- Stiftelse av selskaper
- Kjøp/salg av virksomheter
- Fusjon/fisjon etc.

Tlf.: 33 06 49 10 Fax: 33 06 49 11 Mobil: 926 55 469
Næringsbygget, Postboks 170, 3164 Revetal ☐ post@re-revisjon.no

BULK-TANK TRANSPORT AS

Svinevoll, Borgeveien 7, 3178 Våle

*Transport av flytende næringsmidler, ADR
Diverse masser, mel og kornprodukter
Flis, bulk, paller, storsekk*

Tlf.: 33 06 09 29 Mobil: 930 04 977

post@bulktank.no

www.bulktank.no

Møbelservice

Omtrekking og restaurering • Salg av møbelstoffer, hud og skær

Marianne Sommerstad

Mobil 915 70 408

Bispeveien 783, 3174 Revetal

Telefon: 33 39 64 40

E-post: mariannesommerstad@gmail.com

VÅLE HISTORIELAG OG STIFTELSEN VÅLE PRESTEGÅRD I 2013

Våle historielag 2013

Historielaget har 230 betalende medlemmer i 2013, og styret har hatt 10 møter. Utgangspunktet for lagets aktivitet er Våle prestegård. Husstyret organiserer utleie og forvalter inventar og uteområder. Museumsstyret ivaretar gaver og alle gjenstander som finnes på prestegården. Oppgradering av kulturstien (prestegårdstien) har pågått i 2013. Stien over jordet er ryddet og gruset. Det mangler fortsatt en del rydding og skilting. Tidligere forpakter Monrad Bjune fortalte engasjert om forpaktningen av prestegården på vårmøtet. Fortellingen ble sikret ved lyd- og billedopptak. Sammen med Ramnes Historielag ble det i mai arrangert en meget vellykket tur i Eidsfosbanens spor. Olsokfeiringen ble gjennomført med gudstjeneste, salg av grøt osv. Søndagskafé 9. juni med besøk av VåRa-koret. 11. juni: Besøk av Normisjon, Nøtterøy, som ble vist rundt på prestegården. Høstmøtets tema var slektsforskning med kåserier av Tor Gervin og John Ludvigsen. Sein-

sommerfestivalen var meget godt besøkt og en suksess. 4. klassingene ved skolene i Re besøkte prestegården som del av Den kulturelle skolesekken. Boye Langklep fortalte om lafting, treskjæring og knivsmiing på førjulsmøtet. Julemarkedet 7. desember var også en suksess.

Et forfatterrom er under planlegging på prestegården; alle Astrid Hjertenæs Andersens, Gunnar Bull Gundersens og Kåre Holts utgivelser blir å finne her.

For øvrig arbeider historielaget med flere andre prosjekter som vi vil komme tilbake til.

Aktivitetsskalender 2014 leveres alle postkasser i Våle (med Re-Minne).

Stiftelsens rapport

Arbeidet med restaureringen av sidebygningens nordre rom ble ferdig i 2013. Utvendig er nordre og deler av vestre vegg på sidebygningen, samt vestre vegg av hovedbygningen, malt. Det gjenstår noe maling av vinduer på de restaurerte veggene. Riksantikvaren dekket utgiftene.

I februar ble det avholdt et rappkurs i Drengestua i sidebygningen. Det deltok åtte murere som fikk en flott innføring i den gamle rappekunsten. I Drengestua er et parti som viser noe av rappingen, rammet inn med en glassvegg slik at besøkende kan se litt av det som ble gjort tidligere, og noe av den nye rappingen som er utført. Et tilskudd fra Norsk Kulturminnefond (147 500) har dekket mesteparten av utgiftene.

Utgangsparti/utgangsdør er restaurert/malt i 2013. Ny lås og klinke er installert slik at den lite tidsriktige Yale-låsen nå er borte. Utgiftene er dekket av Riksantikvaren. Stiftelsen har også satt opp et lite søppeldunkskur ved den gamle garasjen.

Et tilskudd fra Anders Jahres Humanitære stiftelse på kr 200 000 (2013/2014) samt tilskudd fra arrangementsgruppa, Gla'gjengen og utstillere etter sensommerfestivalen (sammen med refusjon for mva), har gjort det mulig å starte arbeidet med reparasjon av de store, tømrede laene

i uthuset. Arbeidene startet i månedsskiftet oktober/november (se også www.vaalehistorielag.net).

Arbeidene er meget omfattende og vil trolig strekke seg over flere år, etter hvert som vi får midler til det.

Stiftelsen har igjen noen midler fra et tilskudd fra Stiftelsen UNI til utbedring av el-anlegget på låven. På tampen av 2013 arbeider vi med å få satt opp museumsllys på redskaper o.l. som vi ønsker å vise fram på låven. Vi håper resttilskuddet fra Stift. UNI kan nyttes til dette.

Stiftelsen har søkt om nye midler fra Riksantikvaren for 2014 for å utbedre gulv mv. i det gamle rommet (opprinnelig bryggerhuset) i sidebygningen, maling av vinduer og reparasjon av pipe.

Styret retter en hjertelig takk til Våle historielag og alle andre som har bidratt til at Våle prestegård også i 2012 har levd opp til målsettingen om å være en levende kulturinstitusjon med aktiviteter for alle.

Styret i Våle Historielag

Leder/redaktør Re-minne: Knut Harald Evensen

Nestleder: Harald Gjersøe

Sekretær: Mia Olsen

Kasserer: Hans Kristian Haug

Styremedl: Karl Anders Bråthen, Jorunn Gjersøe, Minda Haslestad

Varamedlemmer: Ole Døvik, Trygve Gran, Unni Wike

Styret i Stiftelsen Våle Prestegård

Leder: Karin Backe Hallerud

Nestleder: Knut Harald Evensen

Protokollfører: Arnfinn Malme, Vestfoldmuseene (ikke styremedlem)

Kasserer: Hans Kristian Haug

Styremedlemmer: Ragnar Backe, Perry Ottesen, Pål-Arild Simonsen

Varamedlemmer: Hans Erik Gjersøe, Tove Henriksen

GLIMT FRA SEINSOMMERFESTIVALEN I VÅLE 2013

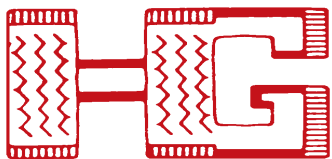

Alt som foregår på Seinsommerfestivalen på Våle prestegård, blir registrert på blokk og av skarpstilte kameraer. Her kommer veterantraktorer, -biler og -MC'er. Her kommer far og datter med metalløkter. Her er blide bakstekoner, selgere og servitører. Håndverkere som smir og lager kniver, en felemaker og en saueklipper som alle kjenner. Det er et allstyrendes liv hvert år på vår prestegård, en levende kulturinstitusjon der mange frivillige iscenesetter historien for oss. Fotograf: Knut Harald Evensen.

GLIMT FRA JULEMARKEDET I VÅLE 2013

Julemarkedet på Våle prestegård fant sted 7. desember i år, 2013. Som vanlig trakk det mange mennesker i desemberhalvmørket. Her kunne man kjøpe diverse håndverks- og husflidsprodukter, Gla'gjengens nisseorkester spilte, julespillet utspilte seg på låven og linjentene var på plass med sitt utstyr og sine produkter (til venstre). Kjetil Olsen Husemoen støpte tinnfigurer, og Emilie Proos kjøpte alle julegavene hun trengte av ham.

HASLESTAD GUMMISERVICE AS

3174 Revetal • Tlf.: 33 06 28 90
hg@haslestadgummiservice.no
www.haslestadgummiservice.no

HASLESTAD OLJE OG VARME AS *Din lokale oljeleverandør*

Fyringsolje ☒ Parafin ☒ Smøreolje ☒ Diesel

Tlf.: 33 06 28 90 Industriveien 11, 3174 Revetal

Bygg i betong

ISOmur

Postboks 16, 3164 Revetal - Tlf: 33 39 63 41

JERNIA

Alt på et sted

REVETAL JERNVARE AS

Tlf. 33 06 28 70

- din maling- og jernvareleverandør

Overflate- behandling

Total overflatebehandling av
industridetaljer i
aluminium, magnesium, stål og plast:

Kjemisk/mekanisk forbehandling

Sandblåsing

Våtlakking

Pulverlakking

Silketrykk

Sertifisert iht ISO-9001:2008

nil norsk
industrilakking as

Norsk Industrilakking AS

Døvikveien 22
3176 Undrumsdal

Postboks 2185
3103 Tønsberg

Tlf: 33 06 10 60
Faks: 33 06 10 61
E-post: post@n-i-l.no
www.n-i-l.no

AGROMET NORGE AS

Maskinforretning

Vi er fortsatt

Norges største leverandør

av dumperhenger til traktor!

Alle våre hengere har 4-hjuls brems!

**T-041/KN, 10 tonns
dumperhenger med
HARDOX 450
i bunn og sider.**

**Continental 505/50-17
hjulustrustning. Hengeren
leveres med skrålem foran
og sprelem bak som standard.**

post@agromet.no

33 30 66 00 3175 Ramnes 91 17 68 54

Re-minne

Dette er den 11. utgaven av Re-minne, utgitt i fellesskap av historielagene i Re. Når vi regner med forgjengerne Våle-minne og Ramnesiana, blir det faktisk utgave nr. 35. Det startet med Ramnesiana i 1977 ved 800-årsmarkeringen av slaget på Re i 1177.

Re-minne setter søkelyset på markerte personligheter, store hendelser, historiske utviklingstrekk og talende gjenstander fra nær og fjern fortid.

Historielagene verner ikke bare om historien, men vitaliserer den ved å ta i bruk gårdsanlegg som Brår og Våle Prestegård som aktivitetssentra, møteplasser og museer. Vi samarbeider også med ildsjeler som satser egne ressurser, kompetanse og arbeidskraft på å verne om og vitalisere kulturminner som f. eks. Bakke Mølle.

Vi verner og vitaliserer bygninger og gjenstander, men vi samler også egne og medmenneskers mange minner.

Les vel, og lev vel!